

VI 1941: 9770

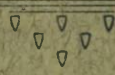
VI
1941:9770

M O R E D A A S

Giršas KUTNIKAS.

מורה דעת

ספר פילוסופי מצוין במינו מעט הכמות ורב האיכות
בו מגלה עמוקות מסתרי הטבע ומסתרי הנפשות
הנעלמים ומעביר תחת הבקורת את כל
המדערנע טיאר"י השוררת כעת
בעולמנו ועוד שאר ענינים
המבוארים בשער השני.

אלי צבי קוטניק.

מבלתי היכלות בידי להדפיס יותר נשאר המאמר
השתלשלות העולמות ע"פ שיטת של המקובלים.

KAUNAS, 1925 m. 10/II.

קובנה · שנת תרפ"ה בחדש שבט.

דע את אלהי אביך ועבדהו (דברי הימים כ"ח).

— ספר פילוסופי —

מורה דעת

בו יבאר ויברר את כל השיטות של הפילוסופים
הנמצאים בעולם המדע, את כל טענותיהם וסברותיהם
למען נדע מה לקרב ומה לרחק.

גם יבאר היטב את כל פליאות הטבע הנמצאות
ברחבי הבריאה ויתן להם פתרון נכון ע"פ השכל והמדע
של טבע המציאות, ומזה יביא ראיות ברורות על מציאת
ה' והשגחתו הפרטית.

גם יגלה עמוקות מסתרי הטבע של הבריאה
ואת ענין הנפש, מה ענינה, והחילוקים הנמצאים בין
הנפשות של בעלי החיים לנפש האדם באופן התקשרותם
עם הגופים.

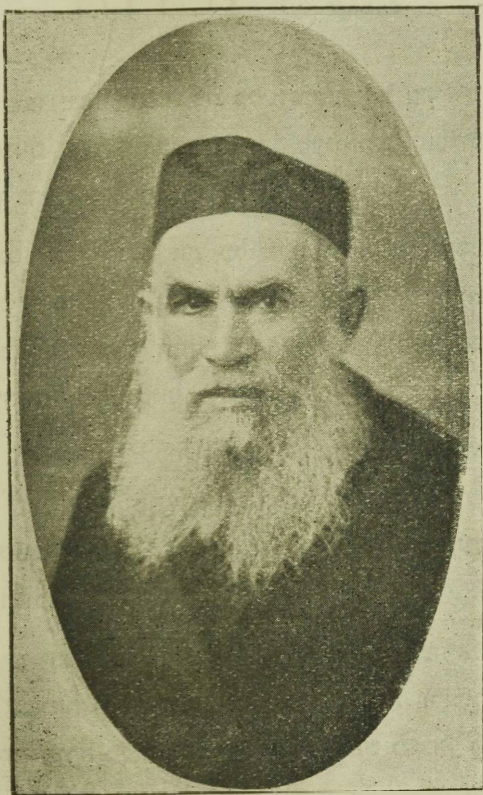
כן יבאר את אופן התהוות העולם מן הבורא יתב',
ע"פ שיטת המקובלים, גם יביא ראיות ברורות על
אמיתת תורה מן השמים, והשארית הנפש ושכר ועונש
בעולם הנצחי.

המחבר אלי' צבי קוטניק.

דע מה שתשיב לאפיקורס.

המחבר אלי צבי קוטניק.

36217

הסכמת הרב הגאון ראב"ד דק"ק קופישאָק.

בהיותי בגולה ביעקאטערינאסלאוו הראני המשכיל על דבר אמת ומלא דבר הר"ר אלי' צבי קוטניק (ב"א הרה"ג בתו"י המפורסם לתהלה ולתאפרת ר' דובער זאלקף קאזעוויניקאוו ז"ל שהי' מו"צ שם) את מחברתו „מורה דעת" בכת"י וזכרני כי מצאתי בה כמה דברים נכבדים מבוארים ע"ד המדעי לחזק את אמונתנו הטהורה למחוסרי אמונה וע"פ הרושם הטוב שעשתה בי המחברת הנכבדה בכללי מסרתי לו אז תעודה מגדת ישרה ונאבדה מאתו לזאת הנני מכירה עתה מחדש כי ראוי היא שתצא לאורי ותהי' לתועלת רבה וראוי הוא המחבר הנכבד שהשקיע בה הרבה צמל לקרבו ולאשר ידיו למען יוכל להדפיסה בקרוב ויתברכו נא תומכיו בברכה המשולשת בתורה. אלי' מאיר באאמהר"ר ברוך ז"ל פייולזאהן מקופישאָק. בס"ד י"ג מר"ח התרפ"ד קאוונא.

הסכמת הרב הגאון ראש אב"ד דק"ק קובנה.

בראותי את דברי הרב הגאון מורא"מ פייולזאן ניי האב"ד קופישאָק המעיד על המחברת ומחברה ומאשר גם לדידי חזי לי המחבר לאיש יקר וישר שכוונתו ומעשיו רצוים הנני מבקש מאת כל שוחרי תושי' לקרבו בכבוד הראוי ולאמץ ידי עובד חרוץ כמותו ויתברכו בכ"ט כנפש הכו"ח ביום ב' י"ט מרחשון תרפ"ד פ"ק קאוונא. נאום אברהם דובער כהנא שאפירא.

הסכמת הרב הגאון ראב"ד דק"ק ווילקאמיר.

ביודעי ומכירי קא אמינא על האי גברא יקרא משכיל על דבר אמת יקר ונכבד הר"ר אלי' צבי קוטניק נ"י אשר הוא נאה דורש ונאה מקיים וכבר איתמחי גברא מרבנים הגאונים שיחי' לכן אני באתי לבקש מאת אחינו ב"י אשר אהבת תורתנו הקדושה עוד בלבם לחזק את הרב המחבר ספר „מורה דעת אשר מורה ומראה לפני הנכשלים עומק תורתנו הקדושה" למען יוכל להוציא מכח אל הפועל עמקי מחשבותם ובאתי על החתום מוצא"שק ג' לירח כסלו תרפ"ד ווילקאמיר. נאום אריה ליב רובין החו"פה ק"ק.

הסכמת הרב הגאון אב"ד דק"ק פאניוועזשן.

אחרי דברי הוד גאון מו"ח הגאון האב"ד דווילקאמיר שליט"א אין מה להוסיף בשבחו של המחבר נ"י ומחברתו זו שבמחשבתו להוציא לאור והנני בבקשתי מאת כל שוחרי תושי' לקרבו בכבוד הראוי ולהיות מתומכיו ועוזריו להוציא לפועל את ספרו זה וגם אני אקבל את ספרו כשיצא לאור בע"ה ובקשתי את הר' המחבר שיחי' להזכירני כאחד ממנוי' בזה לטובה והנני ברב ברכה י' ב' כ"ג טבת תרפ"ד פה פאנעוועזשן יוסף כהנמן ח" פק"ק.

הסכמת הרב הגאון אשר הי' רב בסרעדניק.

דברי הגאון האב"ד דקאוונא אינם צריכים חזוק. וכאשר ראיתי את המחברת „מורה דעת" המלאה ענינים עמוקים בדברים שהם כבשוננו של עולם אמרתי לחזק את ידי המחבר הנעלה. ישוטטו רבים ותרבה הדעת. וכדאים הם הדברים האלה במקצוע זה העומד ברומו של עולם לענין את המבינים בעם ולחזק את האמונה ברוח חקר והשכלה. ומאד ראוי אשר יתמך ויעזר המחבר הנעלה בכל מקום פואו: יום ו' עש"ק כ"ב מרחשון קאוונא. ישראל בהרב הגאון ר' יצחק יונה ז"ל מסרעדניק.

הסכמת הרב הגאון ר' חיים בן ציון נאטעלעוויץ.

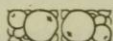
הנני להכיר בשער בת רבים, ולהגיד קושט דבר אמת על האי גברא אלי' צבי קוטניק שהוא באמת טפוס מצויין ויחיד במינו. איש בא בימים עוסק בדברי פילוסופיא. מרבה להגות ולחקור בשבילי דרקייע. רואה בדמיונו להוריד גדולים וחכמים ארצה. ובאמת הוא בהרבה מקומות קולע אל השערה. ואיש בא בימים! הוגה בספרי דרוין? ומטרתו ודרכו הוא הדרך העולה בית אל לסתור השיטות החדשות המטרליסטית שבתוהו יסודם. ורק כפירה בכנפיהם. ואם יעלה בידו להוציא לאור ספר מסודר במקצוע זה בנוי על אדני ההקירה וההגיון אז יהיה זה דבר בעתו לכן מן הראוי כי יקרבו את הסבא הלז ובל ימששו אותו בידים גסות. כי כאלה

כבוד לנו עם ישראל. כי אנשים פשוטים חנוכי בית המדרש הישן בלא דפלומים ותעודות אומרים לכבוש עודם בלא חרבות וכדונים. רק העט היא כלי מלחמתם ללחם מלחמת ד', עם אלה שבנו על קורי עכביש מגדלים כמו בדור הפלגה... והסבא הלז הוא מיוחד בזה שמקדיש עצמו לכתיבת ספרים שאדני הטבע והמחקר יסודם. ואכן עשיר עם ישראל בטפוסים מיוחדים במינם, ועלינו לכבדו פי אצילות בו. יש לו ידיעה הגונה בהנדסה, ותשוקה נפלאה בו לדברי חכמה. ומצוה גדולה להחזיק אותו כי הוא ירא וחרד ואולי איש מסכן הלז ימלט עיר בחכמתו? חיים בן ציון בהראם נאטעלעוויץ רב דשאדאָווע.

תעודה של הרב מטעם דק"ק רוסטוב ע"נ דאָן.

ראיתי והתבוננתי בעיון רב בספר המלומד בעל הגיון, הוגה דעות הבקי כמעט בכל ענפי המדע. ה' אלי' צבי קוטניק ומצאתי כי מר קוטניק הקדיש כמעט את כל ימי חייו לאמת את דברי תורתנו ה"ק ע"י מופתים הלקוחים מעולם המדע והנסיון. נפשו גרסה להראות בחבורו משוגת הנבוכים בעם ולעשות מהפכה בהשקפת תיהם של הנו בריונים שהביאו את האנושית עד המשבר. וכדי שכל איש אשר בשם ישראל יכנה שיתמוך בידיו ויעניק אותו ממיטב כספו בכדי שיוכל להוציא לאור את ספרו הטוב ומועיל. הרב מטעם דעיר רוסטוב-דן ז' גלדוברג.

מקרב לבי אביע תודתי לרב ה"ג מהור"ר אברהם דרוזשקאָוויטש שליט"א עם רעיתו הרבנית הצנועה מרת לאה תחי' עם כל בני ביתם היקרים שיחיו בעד ההתקרבות שקרבני לחסות בצל קורתם בהיותי בעיר סלבדקה אצל קובנה לסדר את ספרי זה. ישלם להם ה' בעד פעולתם הרצויה בכל טוב ויהי' משכורתם שלומה. המחבר

הקדמה.

ישמחו הישרים ויגילו הצדיקים. בראותם את הספר מורה דעת, אשר בו יפלס נתיב לאמונתנו הקדושה להעמידה על בסיס נכון מוסדות החכמה אשר מלבד קבלת אבותינו תהי' גם חכמת הטבע לעזר ולמשען לה, ויסכרו פי דברי שקר השופכים בוז וכלימה על אמונתנו הק" ואומרים שההשכלה היא נגד האמונה. כי זה שקר בפיהם כי באמת היא ההיפך שההשכלה האמיתית, לא לבד שאינה מנגדת להאמונה אלא עוד מחזקת אותה. כי דוקא מן החכמה האמיתית אנו יכולים להביא ראיות ברורות על נציאות ה' והשגחתו יתב' כמ"ש הרמב"ם ז"ל במורה (פרק לד) שמתחלה צריך ללמוד חכ' הטבע ואח"כ חכ' אלה' שמן חכ' הטבע נוכל להבין ענין מצאות אלה' ורק הסברות וההשערות של הכופרים, אשר המה בנויות על אדני תהו ובהו שבעצמם הם קוראים אותם בשם (גיפאטאזע), רק הם יכולים להכחיש במציאות ה" כמו השיטה החדשה של קנט ולאפלאס. כיצד נבראו צבא השמים וכסליהם. וחכ' הגעאלג'ע ושיטת דרוין, אשר הם רק דברים של שטות והבל נגד השכל וחקות הטבע ונגד רכ' ההנדסה, כאשר אבאר אי"ה אכ"ז בפנים הספר. אבל החכמה האמיתית היא תעיד על מציאות ה".

ודבר בעתו מה טוב איך שכעת אנו חיים בתקופת ההשכלה, וכל אחינו בני ישראל נטו אחרי' ואיך שבין ההשכלה נמצאת השכלה מזויפה שמכחשים מציאות ה" ותורה מן השמים. לכן פרקו את עול היהדות מעל צוארם וצועקין בפני כל, אין אלה' בארץ. ולא די שהם בעצמם כופרים, אלא עוד הם משתדלים בכל כחם להפיץ את דעותיהם הנשחתות בכל תפוצות ישראל. והחוצפה גברה כל כך שהם קוראים אותנו בזני כל אנשים חשוכים. ואין פוצה פה ומצפצף בדברי ושתיקה כהודאה דמי. וכך עמלם לא נשאר מעל, כי הדעות של הכופרים נתפשטו בלב כל הדור הצעיר, וכל המשכילים בעם, כמו המורים וכדומה. וכל מי שיש לו איזה ידיעה בספרות החדשה אין נקי כבר נכנס בו ארס האפיקורסות, ורק מתי מספר אשר נכנסו ויצאו בשלום.

ולא נמצא מי מהחרדים שיצא להלחם כנגדם, ולהראות להם את שטותם. שהם נוטים מדרך האמת ומוליכים את העם בדרך חשך ולא אור, כי זהו באמת מדברים הקשים למצא טענות וסברות לסתור את שיטותיהם המזויפות. עד אשר לא יהי' בידם היכולת להשיב דברי, כי לזה צריך יגיעה רבה, לעיין היטב בכל

הספרות שלהם. והנה הרבה מן החרדים יצאו במחאה נגד למודה אבל אין הציביר יכולין לעמוד בפני גזרה כזו. כי איך אנו יכולין לחיות בדור הזה בלא השכלה בעת אשר כל העם מסביב לנו לומדים אותה. ומי אשר לא ילמדה הרי כבהמה נדמה ובשום אופן לא יאבו לשמע להם. והיהדות עומדת בסכנה גדולה.

ע"כ קמתי ואזרתי כגבור חלצי וקימתי בעצמי במקום שאין אנשים השתדל להיות איש וחברתי את החוברת הזאת. גלוי לכל העם להראות לעין כלי דוקא ע"פ אותות ומופתים חותכים מן חכ' הטבע דזמנינו על אמיתת מצאות אלה' והשגחתו הפרטית. ושאין אמונתנו הק' יראָה מן החכמה האמיתית.

וה' ה' לי בעזרי שמצאתי טענות וסברות לשום לאל לאפס את כל שיטותיהם ודעותיהם המזויפות. עד שהי' לי ויכוחים עם כמה כופרים. חוקרים ופילוסופים ולא יכלו לענות לי דבר כי בטלתי את השיטות של הכופרים. עד שאי אפשר להעלות אותם על הדעת כלל. ובדרך כלל אני מעביר תחת הבקורת של השכל והמדע לפי טבע המציאות את כל הקולטורה האנושית השוררות כיום אתנו. ואני מברר האכל מתוך הפסולת מה לקרב ומה לרחק. ויוכלו נערי בני ישראל ללמוד חכמ' חצ' וידעו ולא ינטו מדרך הישר.

דעת לנבון נקל כי לא לחנם תהי' עמלי וטרחתי בחוברת הזאת ללחום מלחמת ה" בשדה הספרות נגד המשכילים הכופרים ולהפיל את כל דעותיהם הנשחתות ארצה. כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים. כי הספר הזה יעשה רושם גדול על כל מי שיקרא בו לחזק את האמונה בלבו. ואם לא יועיל הרבה לאותם האנשים שכבר נשתרשו הדעות של הכופרים בלבם. אבל אקוה לאל שיועיל הרבה לאותם הנערים שעדין הם פוסחים על שתי הסעיפים. ועדין עוד הדגר שקול בעיניהם. ואם הם יקראו את הספר הזה בודאי תעשה הקריאה הזאת רושם גדול בלבם לחזק האמונה. וכשם שיש מצוה מן התורה והיא אחת מתרי"ג מצוות לאבד ולבטל את הע"ז ולשרשה. כמ"ש אבד תאבדון וכו'. כך מוטלת עתה המצוה עלינו לבטל ולאבד את כל הדעות הנשחתות של הכופרים אשר הן עוד יותר גרועות מע"ז. ובי' שזכיתי לעת זקנתי לקיים את המצוה הרבה הזאת. וכל מי שיעזר לי בהדפסת הספר או שיקח אותו לקרא בו יקים ג'כ את המצוה הזאת. ובזכות זה נזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו. וה' יעיר את רוח קדשו עלינו ויקיים בנו מקרא שכתוב כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים. מאתי הישיש אלי צבי קוטניקי.

פ ת ח ה ש ע ר .

הענין של הפילוסופי הוא ליתן תשובות נכונות לכל השאלות וספקות הנמצאות באדם ומנקרים לו במחוי (א) לדעת את ענין פליאות הטבע הנמצאות ברחבי הבריאה את סבתן ואופן הטהוותן: (ב) לדעת את אמיתת מציאות אלה. וכל איש אשר הספקות האלו מנקרות לו במחוי יקרא בספר הזה מאמר ג' וימצא מרגוע לנפשו כי שם יבואר היטב איך שענין הקירת מציאת אלה היא מיוסדה על ראיות ומופתים חותכים מטבע המציאות ושעל פיה יפתרו כל פליאות הטבע אשר עוד אין לספק באמיתתה והיא דת התבונה ולא אמונה פשוטה כי באמונה פשוטה יוכלו רק להאמין אנשים פשוטים שלא ראו ספרות החדשה מימיהם אבל האנשים ד מנינו שקראו והגו בספרות החדשה אם שלא נכנס בהם עדיין ארס הכפירה אבל טבע הדברים מחיב שאז בע"כ יתעוררו בהם ספקות באמונתם ולא יוכלו להיות מאמינים שלומים רק ע"י אמונה הפשוטה לבד אם לא ישיגו גם לדת התבונה היינו שיחזקו את אמונתם ע"י פליאות הטבע וע"י הגיונית פילוסופית שנקרא דת התבונה כמאמר החכם פרנציס בקון שרק לגימה קלה משיקוי המדע מרחיק מאלה ולגימה גדולה מקרבת אלה היינו שעל ידה יבא ליד דת התבונה.

והנה בתקופה האחרונה נראו ונגלו סברות כאלה בפי הפילוסופים כמו קנט וסיעתו שאומרים שהחקירות בעניני אלה הם למעלה מגבול השגת שכלנו ואין לנו שום רשות לחקור בענין הזה אבל אני בע"ה עברתי את הגבול שגבלו חכמים הנ"ל ופרצתי את גדרותיו והראותי לזעת שיש היכולת ביד כח שכלנו להגביה עוף מן עולם החומרי ולהגיע קצת אל עולם הרוחני ולהכיר את מציאות אלה ע"פ חוש הדעת שחנן ה' אותנו וכשם שיש היכולת ביד כח שכלנו לגלה עמוקות מסתרי הטבע החומרי כך יש היכולת ביד כח שכלנו לגלה עמוקות מסתרי הטבע הרוחני אם כי אין אנו יכולים להשיג את מהותו של אלה יען שהוא בורא ואנו נבראים אבל את מציאותו אנו יכולים להכיר אם רק נלך בדרך אינדיקטובי מן חפרט אל הכלל ומלמטה למעלה היינו שמקודם נברר את ענין מהות המציאות למיניהם ולמדריגתם ואת ענין הפליאות הנמצאות בהן השונים זה מזה למיניהם והעיקר הוא הפלא מה שנמצא פעולות נפלאות אצל בעלי חיים הנמוכים כמו אצל

הדבורים ונמלים מה שאיני נמצא גם אצל האדם היותר חכם, ונתחיל לחקור ולדעת את סבתן ואופן התהוותן ואזי בע"כ נבא ע"ז לידי הכרת מציאות הנפשות, אשר הן מחוץ לחומר, כי רק על ידן נוכל ליתן תשובה נכונה על כל הפליאות הנמצאות בבעלי חיים הנמוכים, ע"פ השכל והמדע שעל פי טבע מציאות הנפשות שלהן ואופן חתקשרותם עם הגופים מחויב הדבר להיות כן. כאשר אבאר את כ"ז היטב במאמר ג', ומן הכרת מציאות הנפשות חוץ לחומר נוכל לבא לידי הכרת מציאות אלה, הכרה ודאית, יען שכל הפליאות האלו יעידון ויגידון על ההכרה הזאת שהיא אמיתית כי ע"פ שיטה אחרת לא נוכל ליתן שום פתרון על כל הפליאות האלו כי במלות יבשות וחרובות מה שהכופרים משיבים שכך הוא הטבע או כך הוא האינסטינק שלהם בלא שום טעם ודעת לא יסורו הפליאות, כי צריך להבין את ענין כח הטבע וכח האינסטינקט מה הם את סבתן ואופן התהוותן ע"פ השכל והמדע רק אז נוכל לפתור בהן את פליאות הטבע.

וקרוב לזה וכתוב ג"כ בספר תולדות הפילוסופי' החדשה של וילהם וינדלברנד המתורגם ע"י מ' י' גליקסן (זייטץ 150) דפוס תל אביב:

„באיזה אופן נוכל לדעת ע"פ החקירה הפילוסופית את האמת המוחלטת זהו אי אפשר רק אם נלך בדרך השיטה החדשה, שנתחדשה אחרי קנטי, שהוא סותר את תורת, ההכרה השכליות, יען שהיא עלולה לבא לכלל טעות, וגם הפילוסוף האנגלי פרנצית בקון, קים את כ"ז שצריך ליתן להפילוסופי' מיתדה חדשה, היינו שהיא צריכה להתיסד על יסודי המדע של טבע המציאות ולהכרת הטבע צריך להקדים מדע אנטולוני, להבין קצת בדבר המושגים העליונים ואשר להפילוסופי' הנה הוא מטפיסיקה במדה שהיא מתבוננת בטבע מבחינה תכליתית ופיסיקה במדה שענינה היא בחינתו הסיבתית, ועל ידיהן נוכל לידע היטב את בחינת הצורות המעמידות את המהות הפועלות חקות הטבע של כל הנמצאים והכרתן היא עיקר ענינה של המיתדה החדשה" עכ"ל בשינוי לשון קצת! נמצא שגם הוא כתב שע"פ מיתדה החדשה, צריכה הפילוסופי' להתיסד דוקא על יסודי של טבע המציאות ע"פ מיטפיסיקה ופיסיקה, ולפי דעתי אנו צריכין אל הפיסיקה, בשביד להכיר את בחינת הסיבתית של כחות הטבע, ואל מיטפיסיקה, בשביל להכיר את בחינת הסיבתית של הפליאות הטבע.

כפי מה שחקרו חכמי זמנינו את כל פליאות הטבע הנמצא בהמציאות

טבע המציאות הן כחות הנגלים שלהן והן כחות הנעלמין שלהן אותם בע"כ אנו מחויבים לקבל לאמת המוחלט

גם על המיתדה החדשה של המטמטיקה אין אנו יכולים לסמך יען כי אין אנו יכולים לחשוב שום חשבון עד שלא נכרר מקודם איזה נקודה ודאית ע"פ השכל ושעל הנקודה נבנה החשבון ואם טעה השכל בהנקודה שאינה ודאית אזי יהי' גם המטימטיקה אינה ודאית ובפירוש אמר לי פרופסור אחד דירעקטער של האינז'ינרסטעטיס הל'טאית (שטיפינסקע שם משפחתו) שהוא יכול לעשות חשבון שהעולם הוא מתפשט בלי גבול ובלי תכלית, והחשבון יעלה יפה, וגם יכול לעשות חשבון כזה שיחבר את כל העולם לנקודה אחת, והחשבון הזה יעלה ג"כ יפה. (גם זה כתוב בספר תולדות הפילוסופי' החדשה הנ"ל) „שעל ההכרה של המטימטיקה בנבזה הפילוסופי' המודרנית, אוצרות של חריפות המחשבה, ורק כשולן הגדול שבנסיונות אלה שנעשה בהם גל גדול הוכיח בפירור, שאין מיתדה זו בגדר האפשרות. שנוכל לידע על ידה איזה דבר“ עכ"ל ולפי דעתי אין להמיתדה הזאת שום שייכות אלא רק כשנבא להקור בענין החומר, למשל כשנחקור אם ישנו לחומר במציאות או לא.

שאלה כזאת יכולין אנו לפתור ע"פ גיאמעטריי, אבל כשתבא לידינו חקירות בענין כחות הרוחניים, שם אין שייכות כלל לפתור אותן ע"י איזה חשבון. כי כחות הרוחני' אינם שייכים לא למדידה ולא למספר, נמצא שרק על יסודי של חוקי טבע המציאות ועל הפליאות שלהן אנו יכולין לסמך. ולפי זה צריכין אנו ג"כ ליקח את היסודות של הפילוסופי' מחוקי טבע המציאות, ע"כ נעבור בסקירה כללית על ענין המציאות ועל הכחות הטבעות הנמצאות בהן בכדי להוציא מהן יסודות אל חקירתנו הפילוסופית. (א)

ידיעת המציאות וכחות הטבעי' הנמצאות בהן:

הנמצאים מתחלקים לשתי מדרגות. (א) טבע המת היינו: עפר מים ורוח ואש. שהם הויים ואינם נפסדים. (וב') הוא טבע החי, הן המה צמחים ובעלי חיים והאדם. והם מתהוים ונפסדים. הם מקבלים את היסודות החומרים שלהם מן טבע המת בשעת התהוותם, ולאחר שיבא קיצם יתפרדו היסודות שלהם למקורם, ויבאו אחרים

(א) גם אנו מוכרחים להכיר קצת את המציאות לדעת את אופי' וענינה טרם שנקרב אל החקירה לרע' את סיבתה ואופן התהוותה.

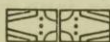
תחתיהם, המה מתהווים דוקא מן זרע של מינם הצמחים מתהווים ע"י הזרע שיזרעו בארץ וע"י שיהיו הזמן בבטן האדמה יצמחו זרעים הרבה, והבעלי חיים מתהווים מזרע אב ואם שלהם וע"י שיהיו הזמן בבטן האם יולד גוף חדש עם כחות רוחניים חדשים. הכחות הרוחניים שלהם מתחלקים לד' מדרגות בהטבע המת נמצא ג"כ כחות רוחניים, כי כל כח הוא רוחני, ובהן נמצא כח המושך וכח הדוחה וכח העלקטרי והמגנטיסמוס. אבל הם רק כחות טבעיים עוירים, יען שהם עובדים בלי הרגשה ורצון והן בעצמן לא יוכלו לפעול שום פעולה רצויה ותכליתית. רק האדם יכול בחכמתו להביא מן הכחות האלו דברים רצוים ומועילים. והטבע החי נתחלק לג' מיני כחות רוחניים היינו: מוטבע ומורגש ומושכל. המוטבע הן המה הצמחים שבכח החיים שלהם. נמצא כח הצמיחה וכח הזן והדוחה והמעכל נוסף עליהם המורגש. היינו הבעלי חיים שיש להם ג"כ כח ההרגשה עצמיות של החיים נוסף עליהם האדם שיש לו מוטבע ומורגש וגם מושכל, היינו שיש לו שכל וכל מעשיו הם רק ע"פ שכלו והבנתו.

איזה יסודות נוכל להוציא מן טבע המציאות האלו?

מן טבע החי נוכל ללמוד את היסודות האלו: א') שכל נמצא יש לו מקור אשר ממנו נברא כן אין דבר עושה א"ע. אין פעולה בלי פועל, כי כן אנו רואים בטבע החי שאין כל גוף נברא מעצמו בלי מקור. ב') שכל מה שנמצא במסובב בודאי יש לזה מקור בסבתו. רק שבסבתו הי' נמצא מקודם בהעלם בכח ואח"כ יצא מן הכח אל הפועל. שכן אנו רואים שכל גוף הי' נמצא מקודם בהעלם בכח בזרע שלו ואח"כ יצא מן הכח אל הפועל לאחר שנולד. ג') שהרבה פרטים מסוג אחד בודאי יש להם מקור אחד שכן אנו רואים בטבע החי שכל מין ומין יש לו מקור מיוחד היינו דוקא מהזרע של מינו ולא ממין אחר.

מן טבע המת בצירוף טבע האדם נוכל ללמוד את היסוד הזה, ד') שכל הנצרך להעשות בדיוק ע"פ השכל, אי אפשר לצאת לפעולה, בלי מקור השכל, כן אנו רואים, שהכחות של טבע המת, אינם יכולים לפעול מעצמן, שום דבר טוב ומועיל, בלי עזרת שכל האדם, ורק האדם בחכמתו, יכול להוציא מהם דברים טובים ומועילים, נמצא מוכח מזה שכל דבר הנפעל ע"פ שכל אי אפשר לצאת לפעולה בלי מקור של כח השכל וזהו היסוד העיקרי של חקרתנו. ה') שהשכל צריך להתהוות קודם הפעולה, כי כן אנו רואים באדם ששכלו קדמה לפעולתו.

כל היסודות האלו הכרנו מחקי טבע המציאות אבל לבד זה גם השכל הישר מחיב את היסודות האלו שיהי אמיתים, והעיקר של הפילוסופי' היא שתהי' רק ע"פ שכל הישר וע"פ חוקי טבע המציאות וכל סברה והשערה שהיא נגד השכל הישר ונגד טבע המציאות אסור לנו להעלות על הדעת, ועל הציר של היסודות האלו תסובב כל חקירותינו בספר הזה, היינו למצא את הסבות והמקורות לכל הפעולות הנפלאות של כחות הטבע הנמצאות ברחבי הבריאה בהתאמה לכל היסודות הנזכרים למעלה.

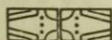

שיטת המאמינים.

מאמר א' פ' א'.

שיטת המאמינים הוא ראשית, שהעולם הוא מחדש ונברא מכה אלה' ברצון ושכל ובדעת, והאל יתב' לבדו הוא הנצחי בלי ראשית ובלי תכלית למעלה מן הזמן, ולמע' מן המקום אם כי הוא רחוק מגדר עולם בתכלית הרחוק כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות, אבל אף ע"פ כן הוא ברא אח כל העולמות, הרוחני' והגשמי' את השמים וכל צבאם והארץ וכל אשר עלי' ע"י ממוצעים של כחות רוחניים נעלמים.

שנית, שאף לאחר הבריאה הוא מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית כי בכל עת ובכל רגע נמשך מאתו יתב' חיות חדש להחיות את כל הנמצאים, ואלו נפסק חו"ש השפעתו מהם אף על רגע אחת, הי' חוזרים לאפת המוחלט, יען כי זהו מוסכם מכל הפילוסופים שכל כח רוחני הוא מחויב להיות כח תמידי כי מאחר שהמציאות נתהוו' מן הכח הרוחני מאין ליש מוכרח הדבר שבאם יופסק הכח ההוא יחזור לאין ולאפס.

הטענות והסברות של המאמינים בחידוש העולם.

רבנו בחיי מביא את המופת הראשון על חידוש העולם, מזה שאין דבר עושה את עצמו ומסביר קצת, יען שאם נשאל מתי עשה א"ע, אם נאמר שעשה א"ע לאחר היותו, הן לא צריך עוד לעשי' מאחר שכבר נמצא, ואם נאמר שעשה א"ע קודם היותו הי' אין ואפס והאין אינו יכול לעשות שום דבר!

ובזה מטעים שאי אפשר לאמר שהסיבה והמסובב נתהוו' כאחד. שא"כ תהדר השאלה. מתי עשה א"ע לכן מוכרחין אנו לאמר שהבריאה היתה ע"י אלה' שהוא בלי ראשית.

מופת שני כל מה שיש לו תחילה יש לו תכלה. כי מאחר שאנו רואים שהעולם הוא בגבול. כי כל דבר גשמי יש לו גבול ומדה. בע"כ יש לו תכלית. ומאחר שיש לו תכלית במקום. יש לו תחלה בזמן. כי על דבר הגשמי שיש לו מקום אי אפשר לאמר עליו שיהי' בלי ראשית. כי אם גם שנאמר שעברו עליו כמה ביליאנים שנים. אבל בע"כ הי' לו איזה זמן שנברא בו שאם לא כן נצטרך לאמר שלא נברא מעולם וישנו במציאות וזהו דבר שאי אפשר לאמר כן בשום פנים. כאשר אבאר אכ"ז בע"ה באריכות להלן בספרי. המופת השלישי הוא שכל מורכב הוא מחודש כי מאחר שאנו רואים שכל הנמצאים המה מורכבים מיסודות שונים. בע"כ אזי צריכים לאמר שמתחלה נבראו היסודות ואח"כ הי' איזה מרכיב שהרכיבם יחד. וזהו האלה'. והנה מן המופת הזה אין להוכיח רק על בריאות הצורה היינו שההרכבה היתה מחודשת אבל היסודות הם הי' בלי ראשית אבל בענין היסודות אבאר להלן שאי אפשר לאמר גם על היסודות שהם הי' בלי ראשית.

גם חכמי העמים הישרים אשר שכלם הישר עוד לא נפגם גם הם מודים במציאות אלה' בורא עולם. המופת הראשון המה מכנים בשם (הקוסמולוגי) היינו מבחיני' העולם יען שאנו רואים שכל מסובב יש לו סיבה. הנה בהכרח אנו צריכים לאמר שישנה לכל המציאות סיבה ראשונה שהמציא לכל הנמצאים כמו שבארתי למעלה המופת השני (התלולוגי) לקוח מסדר העולם ובנינו ומבנין כל הנמצאים בתוכו איך שאנו רואים סדר נפלא בכל מחזות הטבעיים ובכל מערכות התולדה והכל ערוך ומתוקן לתועלת הנמצאים מזה ניכר שאכן יש אלה' בעולם הפועל ברצון ובחכמה נפלאה לתכלית הנרצה המופת הזה יש לו מעלה יתרה. על כל המופתים שהובאו עד הנה. יען שהוא מחייב לאמר שיש אלה' בעולם ולא רק טענה שלילית מפני שאין אנו מוצאים סבה אחרת. ועוד שהוא מכריח לאמר שהסיבה קדמה להמסובב כי מאחר שנברא בשכל וברצון בע"כ קדמה בחיני' השכל לבריאות העולם ועוד שעל פי המופת הזה אי אפשר לאמר שנברא במקרה ובהזדמן כמו שאבאר להלן באריכות ואני מחזק עוד את המופת הזה מן פלאי פלאות הטבע ונפלאות החכמה שאנו רואים בכל רחבי הבריאה כפי מה שחקרו חכמי זמנינו

אשר מזה נוכל לידע בבירור שיש בורא עולם ואדון עולם היינו שהוא מנהיג את העולם בחכמה נפלאה. המופת השלישי הוא מן החק המוסרי הנמצא בנפ' האדם (מאראלישע בעווייז) את החק הזה יאמר קנט הן לא בראנו אנחנו אותו מלבנו. אף איננו יוצא מהסכמה משותפת בין האנשים ואשר ע"כ בהיות החק הזה בלתי נפרד מעצמיות רוחנו ובלתי תלוי ברצוננו החפשי. אזי עלינו להחליט שהחק הזה אשר נמצא בנפשנו פנימה הוא נלקח מהמחוקק המיוחד של העולם המוסרי אם כי קנט זה הוא מחליש את שני המופתים הקודמים וערך בקורת קשה כנגדם ובכלל יחוה דעתו כי הוא אינו מוצא ביכולת למצא בקרב התבונה העיונית את אלו מופת על דבר מציאות אלה אבל בהמופת של החק המוסרי גם הוא מודה שמזה אנו יכולים להביא רא' על מציאות אלה.

ועוד יש חכמים המביאים רא' על מציאות ה' מפני שהרגישו שהאמונה היא דבר המונח באינסטינקט של האדם. היינו ברגש הלב יען שזה דבר ידוע לכל היא. שאין כל אומה ולשון בעולם. אשר לא יהי' לה אמונה באיזה אלה. אשר מפני זה החליטו הרבה חכמים שהאמונה היא דבר הנטועה בלב האדם, ע"פ כת האייג-סטינקט שרו אשר זהו למעלה מן השכל והרא' שגם הכופרים היותר גדולים לכשיבא להם עת צרה אשר תגיע לעצם הנ' אזי יקראו לאלה' בחזקה וישכחו לגמרי את כל כפרותם. ודי לי להזכיר מאמר החכם יאקאבי תלמידו של קנט. בשכלי אני כופר בכל. אבל בלבי ונפשי אני מאמין בכל יען שזהו דבר הנטוע בלב האדם מכח האינסטינקט שלו.

אם כי יש חכמים אשר לא יתנו ערך מיוחד להרא' הזאת יען שחושבין שהאינסטינקט הזה של אמונה אינה ודאית. יען כי ישנם רבים. שאינם מאמינים באיה. אבל הראיות שאנו מביאים מהאינסטינקט של חק המוסרי. הנמצא באדם שהוא בודאי נמצא בכל האנשים או מה שאני אביא ראיות ברורות על מציאות ה' מכח האינסטינקטים של בעלי החיים עליהם בודאי אנו יכולים לסמך. יען שבאם אנו רוצים להשיג איזה פתרון מן הדברים הכמוסים והנפלאים מאתנו. הנה אין אנו יכולים לסמך על הרגשות החושים יען שהם אינם מראים לנו את האמת כפי מה שהוא. גם על השכל אין אנו יכולים לסמך. יען שהוא עלול לבא לכלל טעות כי אנו יחשבו את המושכל הראשון אשר עליו בנוי השכל לדבר אמת. אבל באמת גם הוא אינו אמת. ויפול כל הבנן אשר בנוי עליו רק על שכל כזה אנו יכולים

לסמך אם הוא בנוי על כח של אינסטינקט של איזה בעל חיים דהיינו שהכח הזה מראה לנו שהסברה הזאת היא אמיתית ע"ז בודאי אנו יכולים לסמך. יען שהכחות האלו הם באים מעצם הנפ' של הבעלי החיים אשר אין שייך בהם שום שינוי אבל השכלים של הפילוסופים המה משתנים. עד הנה בררנו את הדעות של המאמינים וראינו איך שכל דעותיהם בנויות על אדני האמת והצדק ע"פ חקי טבע המציאות. אבל הכופרים לא שמו לב לכל הראיות הנשגבות של המאמינים ובדו להם דרכים שונים אשר הם נגד חקי טבע המציאות ונגד שכל הישר כפי שאבאר.

פ' ב'

שיטת הכופרים רבים הם יען כי להנבוכים יש להם דרכים רבים. ובדרך כלל הם נחלקים לג' תקופות. תקופת פילוסופי הקדמונים ותקופת ימי הביניים היינו שיטת פנתאיזמוס. ותקופה אחרונה היא שיטת מטריאליסמוס השיטות שלהם מתחלפים יען שבכל תקופה הם מוצאים את הסתירות והניגודים הנמצאים בהשיטה שלפניו איך שאינה יכולה לעמוד לפני הבקורת של השכל לפי חקי טבע המציאות עד שקמה עתה שיטת המטריאליסמוס אבל השיטה הזאת היא עוד יותר גרועה מן השיטות שקדמו לפניו כפי שאבאר אבל הם מחזיקים בה יען שאינם מוצאים עוד שיטה של כפירה במה להחליפנה כי כבר כלו כל השיטות של הכפירה ולהמאמינים אינם רוצים להודות יען שאין זה לפי רוחם.

שיטת הקדמונים.

היא שיטת הקדמות חכמי יון ואריסטו בראשם. הוא הראש והראשון של מאמיני הקדמות. אפלטון רבו. הודה בחידוש העולם רק שסבר שהחומר היולי היינו החומר שבלי צורה. ובלי כח רוחני הוא הי' קדום כקדמות אלה. יען שאי אפשר לאמר שהבורא ברא דבר מלא דבר. לכן סבר שהחומר היולי הי' לו להבורא כחומר להיוצר. אשר על ידו ברא את כל המציאות. אבל באמת כפי שידוע לנו עתה ע"פ המדע אין החומר הזה נמצא במציאות כלל כי איני נמצא חומר בלי כח רוחני. ותחת החומר הזה נמצא לנו עתה עצמים נפרדים שקורין (אטאמען) ובכל אטם ואטם נמצא כח רוחני היינו כח המושך. וכח הדוחה. וכן כח השולל. וכח המחבי ועליהם אי אפשר לאמר שהם קדמונים כקדמות הבורא. יען שהם מורכבים משתי כחות הפכים וכל מורכב הוא מחודש. שנית לוא לא

נברא החומר מכה רוחני של הבורא אזי נמצא במציאות וזומר בלי כח רוחני היינו אותו החומר שעדין לא נתהווה ממנו שום מציאות ומאחר שאין אנו מוצאים עתה חומר כזה מן הסתם לא הי' במציאות כללי שלישית. לוא לא נברא החומר מן כח הרוחני של הבורא אזי באיזה כח הי' יכול הבורא לשלוט ולמשול עליו ולפעול בו כל מה שירצה כי איזה שייכות הי' לו להחמר עם הבורא מאחר שלא נתהוו ממנו דעת אריסטו וסיעתו: הם סוברים שהשיכלים הנבדלים והשמים והארץ והגלגלים אינם נופלים תחת ההווי וההפסד בשום פנים. ושהזמן והתנועה עולמיים תמירים לא הוויים. *) ולא נפסדיים ושהדבר ההווי והנפסד היינו מה שתחת גלגל הירח היותו כן מעולם. ושזה הסדר לא יבטל לעולם אם כי הוא מאמין שהבורא ברא העולם אבל לא פעלו אחרי ההעדר היינו שלא הי' זמן כזה שהעולם לא הי' נמצא בו (לקוח מן מורה נבוכים להרמב"ם ז"ל) אבל שיטתם אינה מובנת כלל כי הם אחזו בשתי סברות הסותרות זו את זו. כי באם שנאמר שהעולם הוא קדמון היינו בלי ראשית א"כ לא נברא מעולם הנה לפי זה איך אנו יכולים לאמר עליו עתה שהאלה ברא העולם כי מה ברא מאחר שלא הי' זמן כזה שהעולם לא הי' נמצא בו באיזה זמן בראו א"כ איך שייך ליחס לעולם כזה בהי' אלה כי צריך להבין היטב את המילה של קדמות היינו שלא הי' לו שום התחלה מעולם ואם נאמר שהאלה ברא העולם בע"כ אנו מחויבים ליתן לעולם שום התחלה כי אנו מחויבים לאמר שהי' מציאות אלה קודם בריאת העולם כי בע"כ היתה מציאת הסיבה קודם להמסובב כי באופן אחר לא הי' יכול המסובב להתהוות מין הסיבה אם לא קדמה לפניו. ובפרט שהוא אריסטו סובר שהעולם נברא ע"י שכל ורצון תחלה ולא ע"י איזה מקרה והזדמן ומביא ע"ז שלוש ראיות: א) כי במקרה לא הי' יכולים לצאת אל הפועל רק במספר קטן ומאחר שאנו רואים לפנינו רבוי רבבות נמצאים מן הסתם לא נברא ע"פ מקרה ב) אם במקרא לא הי' העולם מקבל את השלמות הדרושה וההצטינות המפוארה ומאחר שאנו רואים את מציאות העולם בשלמות הדרושה ועל צד היותר שלום מן הסתם לא נזדמן זה ע"פ מקרה ג) הכונה והתכלית. כל דבר הנעשה בכונה ולשם תכלית מורה ומראה לנו שאיננו נעשה במקרה והזדמן כי המקרה הוא היפך הכונה והתכלית ועוד שאנו רואים שכל הנמצאים ערוכים ומסודרים

*) זיי ויינצן ניט גיבארן אין זערן ניט פארלארן.

לפנינו לתכלית הרצוי' בטח קדמה לה מחשבה תחלה. הנה מאחר שאנו רואים שאריסטו סובר שהעולם נברא ע"י הבורא במחשבה ורצון א"כ איך הוא יכול לסבור עתה שהעולם הוא קדמון כי בע"כ אנו מחויבים לאמר שמחשבת הבורא קדמה להבריאה. נמצא שהעולם הוא מחודש ולא קדמון כי שיטת הקדמות מחיבת אותנו לאמר שהבריאה היתה ע"י טבע הכרחית ולא ע"י בחירה ורצון של הבורא ואם אנו רואים ומוכיחים מן הבריאה שהיתה ע"י בחירה ורצון ומחשבה תחילה אזי איך אנו יכולים לאמר שהעולם הוא קדמון. ובאמת צדקו מאד דברי הרמב"ם ז"ל שמאלה הראיות בעצמן שהוא מביא שהעולם לא נברא במקרה נוכל להוכיח שהעולם הוא מחודש כי זהו הראי' של (תילולוגי) שהבאתי למע' על חידוש העולם

פ' ג'

אבל באמת השיטה הזאת של הקדמות היא מופרכת עד מאד. עד שאי אפשר להעלות אותה על הדעת כלל. יען כי לפי שיטה זו אנו מוכרחים לאמר שהעולם הזה שאנו רואים לא נברא מעולם וישנו במציאות היתכן להאמין בדבר כזה שזהו נגד טבע המציאות כי סברה כזאת אי אפשר לאמר רק על כח רוחני פשוט * או אפילו על מציאות גשמיות פשוטה כמו חומר היולי או אטאמיס פשוטים שהם למע' מן המקום ולמע' מן הזמן ולמעלה מגדרי הטבע. נוכל לאמר עליהם שהם לא נבראו מעולם וישנם במציאות וכך הי' קימים מעולמי עולמים. אבל על המציאות הזה שאנו רואים השמים וכל צבאם כוכבים וגלגלים עד אין מספר והארץ וכל אשר עלי' וכולם מורכבים מכמה מיני יסודות חומרים וכמה מיני כחות רוחניים כי אין חומר בלא צורה והם בגדר המקום כי לכל אחד יש מקום מיוחד ומסוים ותחת הזמן כי הזמן פועל עליהם שינוי בכל עת ובכל רגע והם תחת גדרי הטבע כי לכל מציאות ומציאות ישנם כחות טבעיים מיוחדים ועל עולמות כאלו האם אנו יכולים לאמר שמעולם לא נבראו וישנם במציאות? שזהו נגד חקי טבע המציאות ונגד שכל הישר. כי השכל הישר ישיב מיד, לוא לא נבראו לא הי' נמצאים.

ועוד יותר נתפלא על טבע החי שהם נולדים מורע אב ואם זה אחר זה ע"פ חקי טבע המציאות שלהם. איך אנו יכולים לאמר עליהם שכן לא סר היותו מעולם שכן הם נולדים זה אחר זה בלי ראשית. ושמעולם לא הי' אב ואם ראשונים. כדעת אריסטו. היתכן להאמין בדבר כזה איך נוכל לאמר על הברואים

* הערה. ובמציאות כח הרוחני הפשוט אשר ממנו נתחוו' כל המציאות אנו מוכרחין להאמין יען שמוכרחין אנו ליתן פתרון מאין נתחוו' כל המציאות כי בזה לא נוכל להאמין בשום אופן שהעולם לא נברא וישנו במציאות.

שהם נולדים ע"פ חקי הטבע שהם בעצמם למע' מחקי הטבע? הנה אם גם נאמר שכבר עברו עליהם מילי מליאנים דרות עד אין מספר אבל בע"כ אנו מוכרחים לבא לאב ואם ראשונים. הנה שיטתם לא לבד שהוא נגד הטבע אלא שגם הוא מן הנמנעות שאי אפשר להיות כן בשום אופן.

שנית. הנה הנקל לנו לאמר בפה וגם לכתב בספר שהעולם הוא בלי ראשית אבל אם נבא להתבונן בהזמן של בלי ראשית הנה הוא זמן כזה שאפילו מילי בליאנים שנים הוא כאין וכאפס נגדו א"כ לפי זה איך שאנו יודעים עתה שכדור הארץ מתרבה בכל תקופה ותקופה הנה לפי זה ה" צריך להיות כבר כדור הארץ יותר גדול משל החמה. שלישית. הנה הבעלי חיים בודאי מתרבים בכל שנה ושנה הנה אם נאמר שהעולם הוא בלי ראשית ה" צריכים להיות כבר בעלי החיים מלאים ע"פ כל כדור הארץ עד שלא יהי מנוח לכף רגל לשום בעל חי ע"פ האדמה. ואם נאמר שע"י המלחמות והמגפות נאספו מקרב הארץ א"כ ה" צריך להיות כבר כל כדור הארץ מלא קברים ועצמות של מתים עד אין מספר. ולא ה" נמצא שום שטח קטן בלי עצמות של מתים. נמצא שבטלה עתה שיטת הקדמות לגמרי.

פ' ד'

והטענות שיש לו לאריסטו על הידוש העולם הוא כי איך אפשר לאמר על הבורא שישתנה לו הרצון או יתחדש לו איזה חפץ. וטענתו הוא אמנם יפעל הפועל בעת ולא יפעל בעת אחרת יען שמתחלה ה" לו מונעים שעכבוהו או שנתחדש לו איזה מקרה. אשר הביא לו איזה שינוי רצון אבל כל זה איני שייך רק באדם דלמטה אבל אצל הבורא יתב' איני שייך שיהי לו מקרים שיחיבו לו שינוי רצון ואין לו מונעים שיעכבוהו מלעשות א"כ אי אפשר לאמר עליו שיהי פועל בעת אחת ולא יפעל בעת אחרת אלא הוא תמיד פועל* בפועל. את הקושי הזאת אתרץ לפי שיטות המקובלים שגם אצל הבורא שייך לאמר שמקודם ה" פועל בכח* (ואח"כ פועל בפועל יען שהי לו מתחלה מונעים שעכבוהו**) והמניעה היתה לפי שיטות המקובלים בזה כי עד שלא נתהוו עולמות הרוחניים לא ה" יכול להתהוות עולם הגשמי יען שבריאיות העולמית היתה מוכרחת להיות ע"פ סדר ההשתלשלות כאשר אבאר אי"ה באריכות בשיטות המקובלים ולא עוד אלא

(*) ער ארבעט טענדיק.

(**) פאר אויס האט ער גיקענט ארבעטן און דער נאך האט ער גיארבעט.

(***) הערה, אבל המניעה לא היתה חו"ש מצד הבורא היינו המשפיע רק מצד עולם המציאות המקבלים כי עולם הגשמי לא ה" אפשר להתהוו בלי אמצעות עולם הרוחני כמ"ש הארי"א ז"ל שעיקוב הבריאה היתה מצד חסרון ההתהיי של עולמות הרוחני ולא מצד הבורא וכל מציאות אי אפשר להיות בלי שום התחלה כי זהו מן הנמנעות כי בע"כ קדמה הסיבה להמסובב.

שמוכרחים אנו לאמר שגם אצל הבורא שייך לאמר שמקודם הי' פועל בכח ואח"כ פועל בפועל כי הנה זה גם אריסטו מודה שהעולם וכל המציאות נבראו ע"י הבורא ובע"כ גם האדם וכל הברואים דלמטה נבראו ע"י הבורא. הנה לפי זה איך שאנו רואים שהאדם וכל הברואים דלמטה הם מקודם פועל בכח ואח"כ פועל בפועל בע"כ אנו מוכרחים לאמר, שגם אצל הבורא נמצא כח כזה כי לולא זאת לא הי' יכול להיות ברואים כאלה שיהי' מקודם פועל בכח ואח"כ פועל בפועל אם לא הי' נמצא בו ג"כ כח כזה כי אין לך דבר שיהי' נמצא במסובב מה שלא יהי' נמצא מקור לזה בהסיבה שלו. כי זהו היסוד הב' שבפ' השער. ומה שהם מקשים על הבורא למה המתין דוקא עד הזמן הזה שאנו מונים לבריאת העולם. ע"ז אנו יכולים להשיב כי באמת לא המתין עד הזמן הזה ולא ברא מאומה, כי קודם לכן הי' ג"כ בורא עולמות ומחריבן כמא' רז"ל בונה עולמות ומחריבן והמנין הזה שאנו מונים הוא רק לבריאת עולם הזה עם השמש והכוכבים הסובבים אותה. וגם מה שמקשים על קבלת אבותינו על החשבון שאנו מונים לבריאות העולם רק חמשת אלפים ותרפ"ד שנים הנה אנו רואים ברקיע השמים שנמצאו כוכבים כאלה שהם רחוקים מאתנו מאד, שעד שתבא אורם אצלינו צריך לזה זמן של חמש עשרה אלפים שנים, נמצא שהבריאה היתה קודם לכן זמן הרבה, אבל ע"ז ג"כ אנו יכולים להשיב שהאור הזה שאנו רואים מן הכוכבים האלה הנה הם מן העולמית שנבראו קודם בריאת עולם הזה וכבר נחרבו, רק אורם נשאר לנו ויאיר לנו עוד עד איזה זמן קצוב, כי כפי שידוע לנו עתה ע"פ המדע שאנו יכולים לראות אור כזה אם שגם הגוף ההוא שממנו באה האור כבר איננו בעולם גם הכוכבים האלה הם כבר נחרבו רק אורם נשאר לנו עד איזה זמן קצוב ואז יאבד גם אורם כמו שהרגישו עתה התוכנים שהרבה כוכבים הי' ידועים להם מזמן הקדמונים ועתה הם אינם, ומוכרחים אנו לאמר שהם כבר נחרבו. וגם הארץ שלנו לא לעולם תעמוד כי תבא קיצה ותחרב כמא' חז"ל. שיתא אלפי שנים הוה עמא וחד חרוב, ומלבד זה קשה איך אנו יכולים להקשות שום קושי' על הבורא האם יש לנו איזה הכרה והבנה בבחי' אלה' הלא גם את נפשותנו אין אנו יכולים להכיר ולהבין אותן איך הן מחיות את הגופים שלנו וכ"ש שאין לנו שום הכרה והבנה בענין אלה' ואיך אנו יכולים ליתן רשות לעצמינו להקשות שום קושי' על אלה' בו באופן אשר אין אנו יכולים להשיג את מהותו אבל אם נאמר שהעולם הוא קדמון אזי יקומו לפנינו קושיות גדולות על העולם, ועל העולם אנו יכולים להקשות יען כי אותו אנו מכירים היטב.

שיטת פנתאיזמוס.

בימי הביניים לא יכלו לקבל את הדעות של אריסטו שהעולם נברא בשכל רצון ושיש מציאות אלוה' חוץ להטבע יען שזה סותר את שיטת הקדמות כמו שבארתי, לכן נראו ונגלו סברות ודעות חדשות בפי הפילוסופים. ראשית כפרו בחפשית הרצון, ושהטבע היא טבע הכרחיות. שנית התהלו לבטל את מציאות העולם שאיננו במציאות כלל היינו שהטבע הוא אלוה' ואלוה' הוא הטבע ואין מציאת אלוה' חוץ להטבע וזהו השיטה של פנתאיזמוס.

שיטת פנתאיזמוס רבות הן כי הרבה פילוסופים מתאבקים בשיטה זו וכל אחד מציא את הגיונו במלות שונות וסברות שונות, אבל בדרך כלל הם נחלקים לשתי שיטות של המאמינים ושל הכופרים. המאמינים הם בעלי המקובלים כי גם שיטתם קרבה לשיטת פנתאיזמוס* כי גם הם סוברים שהאלוה' הוא הטבע ואין מציאות זולתו והאלוה' בכל נמצא אבל הם סוברים שהעיקר של מציאות אלוה' הוא חוץ מהטבע של המציאות, יען שהאלוה' הוא בלי גבול ותכלית והטבע של המציאות הוא בגבול ותכלית רק שכל המציאות הן יוצאין ממהות של האלוה', אבל יש להן ג"כ מציאות עצמיות, אם כי הן אינן רק מציאות המדומה אבל מציאות הדמיון נוכל לקריתן ג"כ בשם מציאות כמאמר החכם לייבניץ „לפי שאני יודע ומשיג ולפיכך הנני נמצא“. ובדעה זו סוברים הרבה פילוסופים הן משלנו והן משלהן.—

שיטת שפינוזה.

שיטת פנתאיזמוס של הכופרים ושפינוזה בראשם הוא שהאלוה' הוא הטבע והטבע הוא אלוה' ושאין מציאת אלוה' חוץ מהטבע והעולם הוא קדמון כמוהו והטבע הוא טבע הכרחית. אבל איך ששיטה זו נתקבלה בפי כל העולם הנאור כי שפינוזה נתן לה שיטה הגיונית פילוסופית ויסדה על חקי מטמטיק על גיאמעט, ע"כ מחויב אני להאריך בה, ואעתיק את שיטתו מספר דעת אלה. מאת ד"ר ש. ברנפלד פ' חמישי, ואח"כ נעביר תחת הבקורת של השכל הישר ע"פ יסודי של חקי טבע המציאות מה לקרב ומה לרחק.

שיטת שפינוזה: לפי שיטתו נקרא עצם רק לאותו הנמצא שהוא בלי תכלית וסבת מציאותו הוא רק בו, באמרנו זה יצאה לנו כבר ההנחה שאין עצם מחויב

* הערה, אבל בעצם הדבר השיטה הזאת נקראת מאנטאיזמות.

המציאות רק אחד, שהרי אי אפשר לחשוב שיש שני נמצאים בלי תכלית. העצם הזה שהוא מחויב המציאות ובלי תכלית הוא מקור כל המציאות וכל המציאות הוא רק בו ואין מציאות זולתו ובו נמצא הכל" עד הנה הכל אמת, כי גם לפי שיטת המקובלים אנו מוכרחים לאמר כן, אבל מה שכתב עוד, ומה שנדמה לנו מציאות נפרדים אין היות האלו על צד האמת, שהרי הן באחדות גמורה, אבל הנמצאים הנפרדים הם רק צורות שונות של המציאות הכללית, ומה שאמר קרטיוזוס כי, המצוי הראשון האציל מכחו שני נמצאים החומר והצורה זה איני אלא הכל היא מציאות אחת אשר נשיג אותה בתאר חומר. בבחינה שהיה במקום, ובתאר צורה בבחינה שהוא בשכל, ואין ההבדל בעצם המציאות אלא בהשגחנו מושג אחד הוא החומר והצורה. מה שנשיג בחושנו בתור חומר, הוא אותו הציור בעצמו אשר ימצא בשכלנו בתור צורה. מושג העגול בציור ההנדסי והעגול בעצמו. הלא אחד הוא, אלא בחושנו נשיג את העגול בתור ציור הנדסי, ובמחנו נשיג את העגול בתור ציור שכלי עכ"ל. זה אינו אמת, ראשית אם כי מציאות הנפרדים אין היות האלו על צד האמת כי זהו רק מציאות המדומה אבל כבר מלתי אמורה שגם מציאות המדומה הוא ג"כ מציאות. שנית גם אין כל המציאות היא באחדות גמורה כי יש נמצא חוץ למציאות הנפרדים והמציאות הנפרדים המה נפרדים זו מזו והחומר והצורה המה דברים נפרדים לגמרי, והמה תארי של מציאות הפרטית ולא של מציאות הכללית, כי מציאות הכללית היינו אלוה' אינה שייכת לתאר מקום, כי המקום אינו אלהות, והאלוה' אינו בגדר מקום והוא חלוק מן המציאות, אם כי האלוה' בעצמו אינו חלוק מן המציאות, יען שכולם נתהו' מן סיבתו, והוא בכל נמצא, אבל אף על פי כן אין אנו יכולים לאמר בשום אופן שהמציאות בעצמן הן הם האלוה'. יען שהם רק מטובבים מן האלוה' ולא אלוה' בעצמו, כי יש להם ג"כ מציאות עצמיות כמו שהזכרתי למע' ולא כמו שהוא סובר שהמציאות בעצמן הן הם האלוה' ואין להם מציאות עצמיות, כי הכל הוא באחדות גמורה, וטענתו הוא שמה תאמר כי יש להנמצאים הנבדלים הוי', הרי אתה סותר את ההנחה הראשונה היינו, כי אין עצם מחויב המציאות אלא אחד והוא גם בלתי מתחלק, שהרי כל דבר המתחלק יתחייב לו אחד משני האופנים אם נאמר שהנחלק ממנו איננו בטבעו, א"כ אתה גוזר מציאות עצם זולתו, ואם נאמר שחלקיו הם בטבעו א"כ במה הוא מתחלק, אבל אין אני יכול להבין את

השאלה הזאת, ואם נאמר שחלקיו הם בטבעו א"כ במה הוא מתחלק, הוא מתחלק בזה שהן מחולקין איזה שאלה יש בדברי האם בזה שחלקיו הם בטבעו חלקיו אינם מחולקין אבל באמת האחדות של האין סוף לא יצויר רק באם שנאמר כדעת המקובלים, שהעצמיות של האין סוף הוא פרוש ומובדל מגדר עולם, וכל המציאות לא נתהו' רק מזיו והארה שלו, כמו שקוראים המקובלים משם של האין סוף, וכל המציאות הוא רק מציאות המדומה ואין תופסים מקום לפניו כלל, ולכן אם שגם המציאות רבים הם ונפרדים זה מזה ומנגדים זה לזה אבל ע"פ כן הם אינם סותרים את האחדות של האין סוף, יען שבאמת הם אינם נפרדים מן האור של האין סוף כי כל קיומם וחיותם הם מקבלים רק מהאור של האין סוף, והם רק מציאות המדומה שנדמה להם שהם נמצאים ונפרדים ממנו, וחדמיון הוה אינו יכול לעשות פרוד בין עצמיות של האור אין סוף, כי כולם בטלים אצלו והם רק נחשבין למציאות כשהן בינם לבין עצמם. אבל אם נאמר כדעת שפינוזה שהטבע של הנמצאים הם בעצמם אלוה' א"כ תבטל בזה האחדות של אלוה' כי הנמצאים רבים הם ונפרדים זה מזה והכחות הטבעיים שלהם מנגדים זה לזה, וכל אחד מרגיש א"ע למציאות נפרדת וכל זה הוא רק מציאות של האלה? א"כ איך יצויר לפי זה האחדות של האלה, האם אפשר להיות שני הפכים בנושא אחד, אם אנו יכולים לאמר שהבורא עם הנבראים המה באחדות אבל הנבראים כשהם בינם לבין עצמם אין אנו יכולים לאחד אותם בשום אופן, שנית, הנה הנקל לנו לאמר בפה וגם לכתוב בספר שהטבע הוא האלוה' והאלוה' הוא הטבע, אבל אם נתבונן בשכלינו להבין את הדברים האלו, הנה לפי זה אנו מחויבים לאמר שגם אנחנו בעצמינו הננו ג"כ אלה' כי גם אנו הוא חלק מחלקי העולם, האם אנו יכולים לאמר על עצמנו דבר כזה בו באופן אשר אין שום אחד מאתנו, יכול להבין אפילו את מציאות אלה', וההפך כל אחד ואחד מרגיש את א"ע למציאות ממשית מיוחדת וישנם עוד אנשים כאלה שכופרים באלוה' א"כ איך אנו יכולים לאמר, על עצמינו דבר כזה? שלישית אם נאמר שהכל הוא אלה' ואין להם להמציאות טובסטנצ'י עצמיית נמצא לפי זה אנו מוכרחין לאמר שאין שום בחירה ורצון שהכל הוא אלה' נמצא שגם החוטא והפושע הוא ג"כ אלה' היתכן לאמר כדבר הזה, אבל טענתנו הוא, איך שכל הבריאה לא היתה ע"י ההודמנות אם החכמה של האומן העליון עשתה את כל המציאות עם חלקיו וחלקי חלקיו

בהסכמה וסדר נכון צריך שכל ידיעות הדברים הנעשים תהינה נמצאות עם כל השלמות בשכל האומן של הבורא. כמו שידיעות המלאכות של הדברים המלאכותיים נמצאים בשכל האומן שלהם, ע"כ הוא סובר שכל המציאות הוא רק צל מהמהות הבלתי גשמי מהדוגמאות של שכל העליון, הנה זה אמת, מאחר שמציאות העולם לא הי' על צד ההזדמנות מוכרחין הן להיות נמצאות בשכל העליון, אבל שם אין להם שום הרגשה עצמיית ואינם נפרדים מעצמותו שהבורא ושכלו הוא הכל אחד אבל במציאות העולם יש להם לכל נמצא ונמצא הרגשה מיוחדת ואין להם שום הכרה והבנה במציאות אלה, איך שהם נמשכים משכל העליון, ולכן הן מוכרחין להיות מציאות נפרדות, יען שכל הרגשה עצמיית יעשה אותה למציאות נפרדת, ומה שהוא מביא רא"י על אחדות הבריאה עם הבורא מעגול ההנדסי מזה שמושג העגול בצירור ההנדסי והעגול בעצמו הלא אחד הוא אינה רא"י כלל, כי באמת אפילו בשעה שהאדם הושב בצירורי ההנדסי של העגול אינו דבוק אל העגול ואינו אחד, כי האדם הוא דבר בפני עצמו וצירורי המחשבות שלו הם דברים בפני עצמן, והעגול הוא דבר בפני עצמו כי זהו רק כהבורא אנו יכולים לאמר הוא המדע והוא היודע והוא הדבר הידועה יען שכל אלו נתהו' מעצמותו יתב' אבל לא באדם כידוע, ובפרט לאחר שפסק לחשוב בענין העגול אזי בודאי האדם עם צירורי המחשבות שלו הם דברים בפני עצמם והעגול הוא דבר בפני עצמו, הנה לפי זה איך אנו יכולים ללמוד מזה שהחומר והצורה הוא הכל אחד, הנה אפילו אם נאמר שכל חומר עם צורה שלו הוא הכל אחד, אבל זה בודאי אין אנו יכולים לאמר שכל החומרים הנמצאים ברחבי הבריאה שאין להם שום צירורי מחשבות עם צירורי המחשבות הנמצאים באדם שאין להם שייכות לשום חומר הוא הכל אחד, גם הוא מביא רא"י מחכ' גיאמטרי' שכשם שהצירור של גיאמטרי' הוא בא מן החלל שסביב לו כך כל הנמצאים הם נמשכים מן החלל של האין סוף וכשם שהצירור של גיאמטרי' בלי החלל איני כלום כך גם כל המציאות בלי האין סוף איני כלום ולכן הוא מבטל את כל מציאות העולם, אבל שכח שגם לענין זה צריך לדמות את העולם אל צירור הגיאמטרי' שכשם שהצירור של גיאמטרי' הוא מופרד מן החלל, שלולא זאת לא הי' לו שום צירור של גיאמטרי', כך גם מציאות העולם הוא מופרד מן האין סוף, היינו שיש להם ג"כ מציאות עצמיית אם כי הן דמיונית אבל מציאות דמיונית ישנה להקרא ג"כ בשם מציאות ואין אנו יכולים

לבטל אותן לגמרי. פ' ז'. אבל גם שפינוזה בעצמו סותר את כל ההנחות האלו
 כי כן כתוב בספר דעת אלהי הנ"ל נפלא הדבר כי שפינוזה אשר השיג את אחדות
 המציאות מצד המקור הראשון. לא הסכים אל הרעיון של אחדות המציאות גם
 בעולם הנאצלים. הוא מודה כי יש נמצאים גשמיים. ויש נמצאים רוחניים. אמנם
 מקור כל הנמצאים הוא האלוהי היינו הגשמי. בבחינה מה שמיחסים לעצם הראשון
 תאר ההוי' בכמות. והרוחניים בבחינה מה שמיחסים לנו לו תאר המחשבה או
 ציור השכלי עכ"ל. הנה זה פלא מאחר שמחלק בין הנמצאים הגשמיים והרוחניים
 איך יכול הוא שוב ליחס אותם לתארי של עצם הראשון. כי לפי זה ימצא שגם
 עצם הראשון הוא מתחלק. נמצא שהוא סותר עתה את כל שיטת האחדות שלו.
 גם בענין גוף ונפש כתב מתחלה כן אין חומר ואין צורה ואין גוף ואין נפש
 והכך הוא באחדות גמורה. ולבסוף מסיים. אבל עם כל זה אין הנפ' פועל על הגוף
 ואין הגוף נתפעל ע"י הנפ'. עיקר השגת שפינוזה בזה כי מן המקור הראשון
 נאצלים שני נמצאים נפרדים זה מזה בטבעם עכ"ל. נמצא שהוא כתב עתה מפורש
 שהגוף והנפש הם דברים נפרדים והוא סותר למה שכתב מתחלה שהגוף והנפש הם
 באחדות גמורה וגם הוא סותר בזה את שיטת האחדות שלו כי הגוף והנפש הם
 ג"כ חלק מחלקי העולם. נמצא כי לפי שיטתו אין האחדות שלו יכולה להתקיים בשום
 אופן רק לפי שיטת המקובלים. והוא מסיים ואומר הדבר הזה השיגו כבר קצת
 מחכמי ישראל אלא כי לא הבינו זה כראוי כ"א בעד ערפל באמרם כי השכל
 המשכיל והמושכל הם בהשם (אשר זהו בודאי אמת) אבל באמת הוא שאב את
 שיטתו מבעלי המקובלים אך לא הבין את דבריהם וקצץ בנטיעות ויצא לו העגל הזה.
 ועתה נתחיל לכאר עוד שיטת שפינוזה בענין מה שכתב עוד בספר הנ"ל
 משמו וכל מה שנאצל ממנו מהשם הוא ברצונו בלי סבה מן החוץ אלא ע"פ טבע
 עצמו וכל הנמצא הוא בסבתו אבל לא בבחינת עדה ועלול אלא הכל אחד כי
 אלוהי איננו ממציא את הכל אלא הוא סבת ההוי' הכללית. אין שום מקרה בהטבע.
 היינו כי בזמן מן הזמנים ברא את עולמו אלא הכל הוא בטבעו. הענינים הנאצלים
 ממציאותו לא הי' יכולים להאצל באופן אחר ובסדר אחר ממה שהם נאצלים.
 ונמצא בזה שתי כפירות א) שיטת הקדמות שכתב שלא הי' זמן שהעולם נברא
 בו ב) טבע הכרחיית שכתב שהענינים הנאצלים ממציאותו לא הי' יכולים להאצל
 באופן אחר היינו טבע הכרחיית. והנה כפי הנראה מתאמץ שפינוזה ומיגע א"ע

להסיר את שתי הקושיות הגדולות שהקשתי בפ' הקדום על שיטת הקדמות. (א) כי לפי שיטת הקדמות נהי' מוכרחים לאמר שהעולם לא נברא בשום זמן, וישנו במציאות, אשר זה אי אפשר להעלות על הדעת, כאשר הארכתני בזה בפ' הקדום, ולכן הוא מתאמץ לבטל את מציאות העולם, כי הוא כלו אלוהי, והקושי' הב') הוא: כי באם שנאמר שבריאת העולם היתה ע"י הבורא בשכל וברצון ובמחשבה תחילה א"כ אנו מוכרחים לאמר, שמציאות הבורא עם השכל ורצון שלו היתה קודם הבריאה כי בע"כ קדמה הסיבה להמסובב אם לא שנאמר שהבריאה היתה ע"י כח טבע הכרחיית. ע"כ הוא מתאמץ להכיר בטבע הכרחיית, אבל אינה עיוורת היינו שישנו ג"כ מציאות הבורא עם השכל אבל הוא עובד בהכרח בלי רצון. אבל קשה איך אנו יכולים לאמר על הבורא שהוא סבת כל הסבות ואין סבה קודמת לו שהוא פועל בהכרח איך יכול להיות טבע הכרחיית בלי מכריה כי כן הוא כתב בעצמו וכל מה שנמצא ממנו מהשם הוא ברצונו בלי סיבה מן החוץ, וכן כתב ג"כ אצל בחירת האדם ובהיות הדבר כן אין רצון להאדם אלה הכל הוא בהכרח הסיבות, הנפש תקבל ציורי' ע"פ סבות מן החוץ, ואלו הסבות יש להם סבות קודמות להן עד בלי תכלית סבה פועלת בלי הכרח מסבה קודמת לה ישנה רק אחת היינו המצוי הראשון, נמצא שהוא כתוב בעצמו שהבורא פועל ברצונו בלי הכרח מן החוץ יען שאין סבה קודמת לו.

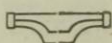
וגם בענין חפשיית הרצון של האדם נמצא ג"כ סתירה בדבריו, כי כאן כתב שאין רצון להאדם אלא הכל הוא בהכרח הסבות, ובמקום אחר כתוב בספר הנ"ל משמו, כי ציורי השכל הם נחלקים לשלשה מינים, (א) אלו הציורים אשר יבואו באמצעות החושים, והם רק ציורי הדמיון, (ב) ציורי השכל ע"פ שקול הדעת להבין דבר מתוך דבר, (ג) ציורי הדעת בעצמה, היינו השכל הפועל שהוא נקנה לאדם מכח המצוי הראשון אה פריורי, עוד כתב כבר אמרנו כי הפעולות הנפשיות האלה אינן תולדות השכל אלא מן הרגש מוצאן לאדם השלום אין מן הראוי שישתעבד להן אלא ישתדל לשחרר עצמו מהן. ולפי זה יצא לנו כי אפשר לאדם להתגבר על הפעולות הנפשיות בכח פעולת נפשיות הזקות ותקיפות מהן עכ"ל נמצא שהוא סובר עתה שיש לו להאדם ג"כ בחירת הרצון כי הוא יכול להתגבר על פעולות הנפשיות ולהשיג אל כח השכל הנקנה מן המצוי הראשון והוא סותר למה שכתב בתחלה שאין לו לאדם בחירה ורצון, ובדרך כלל שיטתו

מלא סתירות ונגודים כידוע לכל קראי בספריו כי הוא מאמין ככל המאמינים
וכופר ככל הכופרים פ' ח'.

השקפה אחרונה הנה אחרי כל החקירות והראיות ברורות שהבאתי עד הנה
שהמציאות יש לה מציאות עצמיית ואי אפשר לאמר עלי' שהיא היא האלוה'
והאלוה' הוא העולם א"כ אי אפשר לאמר ג"כ עתה עלי' שהוא בלי ראשית
ושמעולם לא נבראה מפני הקושי' שהקשתי בפ' הקודם שבאם לא נבראה איך
יצאה אל המציאות וכל עמם שעמלו בעלי הפנתאיזמוס לבטל את מציאות העולם
נשאר מעל, כי העולם נשאר עולם. ומאחר שנמצא עולם בע"כ יש לה זמן שנבראה
בו הנה עתה כבר בטלנו את שיטת הקדמות. והנה מאחר שבטלנו את שיטת
הקדמות בטלה גם עתה השיטה של טבע הכרחיית כי שיטה זו אי אפשר לה
להתקיים בלי שיטת הקדמות יען שהטבע הכרחיית מחיבת שיהי' העולם קדמון
כמוהו כי ע"פ שיטה זו אי אפשר להיות אלוה' בלא עולם. ואם אין אנו יכולים
לאמר שהעולם הוא קדמון אין אנו יכולים לאמר ג"כ שהטבע היא הכרחיית ולפי
זה בטלה עתה השיטה של טבע הכרחיית כמו הקדמות. אבל לבד זה אי אפשר
לאמר על הבורא שהוא פועל ע"י טבע הכרחיית יען כי זהו כבר מלתי אמורה
שאי אפשר להיות טבע הכרחיית בלי מכריח והנה מאחר שאין סבה קודמת לו
אי אפשר להיות ע"פ טבע הכרחיית. שנית לוא היתה הכח הטבע של הבורא
הכרחיית אזי לא הי' אפשר לו לפעול שתי כחות טבעיים המנגדות זו לזו כי מאחר
שהכח הטבע מכריח אותו לפעול כך יען שכך הוא טבעו איך תוכל להכריחו
לפעול גם אחרת שהוא נגד טבעו כי טבע הכרחיית לא תוכל לפעול בשום פנים
על שתי אופנים שונים המנגדים זה לזה והיא מוכרחת לפעול רק ע"פ טבע מיוחדת
וחפעול כך לעולם בלא שינוי. וכ"ש שהכח הטבע הזה לא הי' יכול להשתנות
מזמן לזמן ואם אנו רואים שהכח הטבע משתנה בכל בעל חי מזמן לזמן כי מקודם
כאשר הי' בבטן האם הי' יכול לחיות בלי אויר שיקבל מן האף ותכף כאשר יצא
לאויר העולם איני יכול לחיות, אף רגע אחת אם לא יקבל אויר מן האף
וכן יש גם בעלי חיים כאלה שאף במשך ימי חייהם משתנה כח הטבע שלהם
מזמן לזמן מן ימות הקיץ לימות החורף כמו למשל הדוב השחור והנחש הגדול
שקורין (באָא) אשר בימות הקיץ אינם יכולים לחיות בלא אכילה ושתי' וכשיגיע
ימות החורף הם חופרים להם גומא בארץ וטומנים את עצמם בארץ וישנו שם

כל ימות החורף והנה מאחר שכח הטבע משתנה מזמן לזמן לפי צריך הבריאה א"כ איך אנו יכולים לאמר עלי' שהוא טבע הכרחיית והנה כל זה מכריח אותנו להכיר ולאמר שהכח האלו'י, סיבת כל הסיבות הוא למעלה מן גדרי הטבע והוא ברצונו וחכמתו ברא את כל הכחות הטבעיים המנגדים זה לזה והוא ברצונו מחברים יחד ומשנה אותם לפי צורך הבריאה וזה שאנו רואים למטה שנמצאו כחות טבעיים הכרחיים זהו יען שנמצא כח למעלה מהן המכריח אותן לעשות כן ולא אחרת אבל הכח הראשון סיבת כל המסובבים בודאי יש לו חפשית הרצון יען שאין נמצא כח למע' הימנו שיכריח אותו לפעול כך.

ועוד אנו יכולים להביא רא' ברורה שההתהוות של העולם מן הבורא לא היתה ע"פ טבע הכרחיית כפי שיטת שפינוזה יען שהוא כתב בעצמו שהעצם הזה של אלו'ה הוא בלי תכלית א"כ לפי זה הוא מחויב להיות ע"פ טבעו רחוק מגדר עולם יען שההתהוות של העולם הוא בגבול ותכלית והוא בלי תכלית א"כ לפי זה איך אנו יכולים לאמר עליו שהוא מחויב להוות העולם ע"פ טבעו בהכרח. מאחר שהוא ע"פ טבעו רחוק מגדר עולם וע"כ אנו מוכרחים לאמר שבאם באמת הי' תחת גדר הטבע לא הי' שייך להתהוות העולם כלל אבל זהו רק יען שהוא מצד עצמותו רחוק מגדרי הטבע, ע"כ הוא יכול להיות בלתי בעל גבול ובעד גבול כאחד והוא יכול להוות עולמות בעלי גבול ותכלית אם כי בעצם הוא בלי תכלית יען שהוא למע' מגדרי הטבע. הנה לפי זה בטלה שיטת טבע ההכרחיית של הבורא וגם שיטת הקדמות לגמרי עד שאי אפשר להעלות אותם על הדעת כלל. וגם זה אי אפשר לאמר שגם העולם הוא מתפשט בלי גבול ובלי תכלית. יען שזהו מן הנמנעות. כי מאחר שאנו רואים בעינינו. שהעולם הוא בגבול. היינו שכל עולם ועולם. יש לו גבול ותכלית. ואנו יכולים למדוד אותו. מכל צדדיו אי אפשר להיות בשום אופן בלי גבול. לוא יהי' מילי בליאנים עולמות. ורחוקים זה מזה מילי בליאנים פרסאות. אבל ע"כ יהי' להם גבול כי צריך להבין היטב את המילא של בלי גבול עד שכל העולמות אם שיהי' עד אין מספר אבל בע"כ הם כאין וכאפס כנגד בלי גבול. כי גבול ובלי גבול אי אפשר להיות בשום אופן כאחד כי זהו מן הנמנעות גם המותדה של המטמטיקה של גאליליי נותנת גבול וקצבה לכל הנמצאים.

מ א ר ב' פ' א'

והנה עתה בתקופה האחרונה קמה שיטת המטריאליזמוס הם אינם רוצים לדעת את כל השיטות של הפילוסופים שהם כופרים בבריאת העולם שמעולם לא לא נבראה יען שזהו דבר שאי אפשר שיהי' נמצא דבר מה שלא נברא מעולם. ונס זה שהם מבטלים את מציאת הגשמיות של העולם. גם זה אי אפשר להכחיש את הדבר הנראה לעיניים. שאיננו במציאות כלל. אבל הם בחרו להם דרך אחרת היינו שהם התחילו לבטל את מציאת כח הרוחני של העולם שאיננו במציאות כלל וכל הכחות הרוחניים הם נמשכים רק מן החומר כי שמו להם את החומר לאלוה' שהוא רק בלי ראשית וכל ההתהוות של הבריאה כחות הרוחניים והגשמי' נתהו' רק מן החומר כאשר אבאר את שיטתם באריכות בפנים הספר.

השתלשלות של שיטת המטריאליזמוס.

היא התחילה מראשית התנועה של ההשכלה החדשה עוד ממאה השבע עשרה למנינם מעת שגלה ניוטן את חק הכובד אזי נתגלתה לפני החוקרים סברות והשערות בענין טבע המכנית היינו שהתרגלו לראות את הטבע עומד ברשות עצמה אשר כל מעשה ומעשה שלה היא תוצה הכרחיית מסבותה והיא עצמה חוזרת ונעשה נקודות מוצאה לפעולות היוצאות ממנה בדרך הכרח של חק יש מהן שאמרו שעולם הכובד חי בתוך עצמו. תולדות הכרחיות של חקתו הקבועה. הן כל התנועות בתוכו. ומימלא אין לנו כל צורך להאמין באלוה' שהוא הי' הסיבה הראשונה לכל המציאות יען כי הטבע הוא טבע מיכנית. אבל הפילוסופים החכמים לא יכלו להאמין בדבר הזה ואדרבה החכמים הגדולים כמו בויל אחד ממיסדו הכימי' החדשה ואע"פ שהוא מעריץ את המסקנות המדעות של המיכניקה אבל עם כל זה מוכיח. שאותן מסקנות הכפירה הן מוטעות ונמהרות ולהראות לדור כי המדע החדשה לא רק שאין בה סתירה לעיקר תכנה החשוב של האמונה אלא גם היא קשורה בה קשר פנימי ובאופן כזה הרצה גם המטיף סמואל קלרק. וגם איזק ניוטן הביא ראיות על מציאות אלוה' מן השואת הטבע של המכונות שכווננו בני האדם הנה ע"י המהלך השלם ביחס של התנועות המתחוללות בתוכן ובכחן וע"י תכליתיות הפעולות הבאות מהן בדרך מיכנית טהורה הנה המכונות הללו מעידות על מוצאן מן השכל האנושי והנה כיוצא בזה יש להוכיח שכל המאורעות בטבע

אינם אלא גלויים קבועים, קביעות חק של כחות מיכניים, ואם מביאים בחשבון כמה שלמות ותכליתיות, כמה טובות ויפות, כמה מושכרות ונשגבות פעולתי, של הגדולה שבמכונות האלו, הרי לא יהא זה אלא שגאון שלא להודות או לכפור במוצאו של עולם זה מתבונה עדיונה זהו הראי' החדשה של פסיקה-תיאולוגית אבל הם סוברים אם העולם הוא מכונה גדולה עשוי' בידי המכונן העליון הרי ודאי שהמכונן עשה את שלו כראוי שלא יצטרך לחזור ולסייע לה תמיד במהלכה ע"י פעולות חדשות כדי שתוכל למלאות את תפקידה, וע"כ יש הכרח בדבר להניח שחכמתו האין סופית של האלויה יצרה את מכינות העולם והביאה לידי תנועת באופן כזה שיוכל להיות סמוך ובטוח בפעולתה התכליתית ולעזבה לגמרי לעצמה אבל טעות גדולה היא בידם, יען שזהו כבר מוסכם מכל החוקרים שכל כח רוחני הוא מחויב להיות כח תמידי היינו שכל מציאות שנתהוו' ע"פ כח רוחני אזי מחויב הכח הרוחני ההוא, להמצא תמיד במציאות להחיותו ולקימו כי לאחר שיסדק הכח ההוא שנתהוו' ממנו אזי תבטל המציאות ואין אנו יכולים להשות את בריאת העולם מהאלה' כמו שהאדם עושה איזה כלי מעצים או ממינו מתכות שלאחר העשי' יהי הכלי קים גם בלעדו העושה יען ששם לא היתה שום בריאה חדשה רק השתנות מיש ליש שמקורם הי' העצים והמתכות פשוטים ואח"כ נעשו כלים אבל בריאת העולם היתה יש מאין ע"י כח רוחני, לכן מחויב הדבר שהכח הזה יהי' נמצא בו תמיד להחיותו בלי הפסק, כי באם שיופסק הכח ההוא אזי תבטל המציאות ואין מכונות העולם דומה אלא למכונה שנעשתה בידי אדם העובדת ע"י כח קיטור או כח עלקטערי שבאם יופסק הכח הקיטור או כח העלקטערין אזי תעמוד המכונה ולא תוכל לעבוד, כן גם מכונת העולם העובדת ע"י כח הרוחני של האלה' אם יופסק הכח ההוא אזי תבטל המכונה יהי' איך שיהי' החכמים הגדולים שהי' בעת ההיא עוד לא כפרו באלה' לגמרי.

הפסיכלאגיה של שתוף הרעיונות.

ועוד היתה סיבה אחרת שהביאה את האנושית לידי שיטת המטריאליסטיס. היא הפסיכלאגיה של שתוף הרעיונות, התפתחותה של חקירות הטבע הביאה לידי כך שעלתה במוחם של החוקרים לחלק את כחות הנפשיים לשתי בחינות חוש הפנימי היינו התבוננות של הנפש הבא מצד עצמה וחוש החיצוני היינו הרגשות

החושים הבאות ע"י ההתעוררות מן החוץ והעומד בשורה הראשונה בחקירה הזאת זה הי' לוקה שהוא עמל לחקור בדבר הזה ע"י חריפות המוח לחלק בין החוש הפנימי היינו התבוננות המחשבה ובין החוש החיצוני ציורו הנפש שמקבלת מן החוץ והי' בין החוקרים דעות שונות אם העיקר הוא חוש הפנימי או החיצוני. יש אשר סברו שהעיקר הוא חוש הפנימי וממנו נמשך חוש החיצוני וזהו ע"י דוד הרטלי הוא הי' מטעים שאין לבאר ולאמר שהרגשת החוש היא באה מתוך התנועה ולא התנועה מתוך התחושה, נתוח המאורעות הנפשיים מוביל תמיד אל יסודות נפשיים ואיני מוביל אל יסודות גופניים. בנגוד לתורת המטריאליסמוס בחקירתו של לוקה אין אנו יכולים למצא הכרה ודאית איזה מהן מן החושים היא העיקרית. כי ע"פ חקירתו נוכל לאמר שבעצם הדבר הנשמה רק כגליון חלק שלא נכתב עליו כלום שעד שתבא הנפש לכלל הכרות פונקציות נפשיות יש צורך בדבר שיקדימוה פעולות נפשיות אחרות והללו אפשר להן שתהינה רק מן התפיסות החושניות החיצונית נמצא לפי זה שנוכל לאמר עתה שהנפש נעורה בכח פעולות חוץ לכמה ענינים והן מעמידות אותה שעה את התוכן הראשון של דעתה את עצמה. נמצא שנוכל לאמר שגם פעולת הנפש הפנימי נתהו' מפעולות הנפ' החיצוני ונוכל לאמר שהדחיפה הראשונה לכל פעולות הנפש באה רק מן התפקידים החושניים ע"י עיקרים אלה נעשה לוקה למעשה אבי תורת הנ' המידרנית. והנה מאיזה טעם עלה במשבתו של לוקה שנוכל לאמר שהחוש הפנימי הוא נמשך רק מן החוש החיצוני יען שאינו רוצה להכיר שכל אותם האידיות של האדם וכל אותם המשפטים שהאדם מודה בהם מיד כשמודיעים לו הם באים לו ראשוניים מלידה. יען שאינם קנינם המשותף של כל מין האנושי ע"כ אנו יכולים לאמר שהנפש אינה אלא כגליון חלק שלא נכתב עליו כלום ואין דבר בשכל מה שלא הי' תחלה בחוש. אבל בעצם הדבר גם לוקה מודה שיש חלוק בין ה'פיסה החושית שהיא מקבלת מן החוץ ובין ההתבוננות של המחשבה הפנימית. אמנם המסקנא של הרעיון הזה נתקלה לו בכמה סושיות ולא הי' יכול לתן שיטה מסוימת. יען כי גם זה אין אנו יכולים לאמר שהעיקר הוא חוש החיצוני והדחיפה הראשונה לפעולות הנפש באה רק מן התפקידים החושניים היינו מן הציורים החיצוניים יען שבע"כ אנו מחויבים לאמר שהציורים הנמצאים מחוצה לנו אינם דומים כלל לציורי הנפש והם

אינם דומים רק כסמני הכתב הנותן לנו ציורים בתוך נפשנו שאינם דומים להם כלל, כאשר אבאר להלן ולכן אנו מוכרחים להכיר שהם הרגשות נפשיות פנימיות. אבל באמת כל החקירות של לוקה הוא הכל הבל, ראשית יען שאנו רואים שגם באדם נמצאו אידיות ומשפטים ראשונים שבאים לו מלידה כאשר אבאר בסמוך. שנית אם גם שנאמר שנפש האדם הוא כגליון חלק אבל הגליון הזה הוא ג"כ ענין מציאת הנפש יען שהוא הכלי שיכול להכיל בקרבו כל הרעיונות וציורים שונים וחכמות נשגבות, ומבלעדו הי' כאבן דם, והעיקר הטעות של כל בעלי המטריאליסטים הוא בזה שמיסדים את כל שיטתם רק על תכונת נפש האדם שהוא קרוב אל שיטת ההתפתחות, אבל ע"ז שכחו לגמרי שישנה לפנינו עוד הרבה מיני בעלי חיים שיש להם תכונות מיוחדות שאינם שייכים להתפתחות ושהם נולדים עם כשרונותיהם ומשפטים ראשונים ושעליהם אנו מחויבים להכיר במציאות נפשותיהם ושמהם אנו יכולים ללמוד בפשיטות שגם אצל האדם נמצא בודאי נפש כאשר אבאר להלן באריכות.

א י ד י א ל י ס מ ו ס

והנה בא גיארג ברקלי וסתר את כל החקירות של הראשונים וגלה את שיטת האידיאליסמוס, שאין כאן שני מיני הופאות נפשיות וגופניות, רק כל ההרגשות של הרעיונות והחושים, הם כלם נפשיות פנימיות ואין להם שום מציאות לחוץ ההרגשה שלנו כי אין אנו מרגישים שום תנועה הנעשה מבחוץ לא תנועות האויר ולא תנועות גלי העטהערי, וגם אין אנו מרגישים את תנועות האטאמים הבאים ע"י תנועות מן החוץ רק קול וראי' אנו מרגישים, וגם את מציאות המקום הוא מבטל כי אין כאן לא חומר ולא גוף, כי כל הציורים שאנו רואים ואף מה שאנו ממששים ביד הם רק ציורי הדמיון בלבד ואינם אלא צירוף ציורים דמיונים של תכונות מופשטות, שרק האינסטינקט של האדם מכריח אותו לראות את תוכן תפיסתן ליש, אבל הן בעצמן באמת רק צירוף דמיונית בלבד. אבל גם הוא לא סלל את הדרך לילך בדרך שהשכל הישר מחיב כי הוא נטה מן הדרך הישר לילך בצד הקיצוני נגד שכל הישר ונגד חקי טבע המציאות ולבטל לגמרי את מציאות הגופים אשר זה מביא לידי הנחות מבהילות לבטל את עצמונו ואת כל תפיסות החושים שלנו והיותר פלא הוא מה שהוא

מבטל גם את מציאת המקום מה שאנו ממשמשים ביד כי איך אנו יכולים לבטל מציאת המקום הלא אנו פועלים בו כל מיני חרושת המעשה והם פועלים ונפעלים כפי מה ששערנו מראש וכל חכ' גיאמעט' בנוי ע"ז, ע"כ יצאה מזה השיטה הטרנסצנדנטלית שהם מודים שיש מציאות חוץ להרגשות נפשתינו ושהם פועלים על הרגשת הנפ' כסימני הכתב על הקורא. והנה אם כי שיטתו אינה מהמוכחות אבל בעד זה אנו צריכים להכיר לו חודה על אשר העלה בחקירותיו העמוקות ראיות ברורות לחזק את אמיתת מציאות הנפש חוץ לחומר בניגוד לשיטת המטריאליסמוס והוא באמת לא כפר באלוה' ובחידוש העולם כי הוא סובר שכל זה הוא בא רק מן הכח האין סופי השורה בתוך הגופים הסופים כי הוא מאחד את שיטתו עם נקודת ההשקפה האדוקה של דת הנוצרית. פ' ב'.

אחריו קם דוד יום וסתר את כל חקירות של ברקלי והוא הראה ברור ע"פ המטימתיקה שההכרה שישנה להאדם בדבר הדמיון אינה מוטלת בספק כלל אם ישנה במציאות מחוץ להרגשות נפשתינו כי היא בודאי נמצאת והוא מכריח את זה ע"פ הכרת המטימתיקה כי המטימתיקה אינה מניחה שום הקדמה מוקדמת אלא את הנסיון במערכות דמדריגה והמדה, והחשבון עולה יפה כפי מה ששערנו מראש וגם קם כנגד שיטת המטריאליסטיס שכופרים במציאות כחות הנפ' ותולים את כל ההתהוות בסבת החומר שקדמה לפני' וכתב שאין לתלות את הדבר שנתהו' אחרי כן שנתהו' ע"י הדבר שהי' קודם לכן לפי שאין בכחות החומר להוות כחות נפשיות. בדרך כלל הוא הולך בדרך שהשכל הישר מחיב הוא האמין בדת התבונה אבל הי' ספקן ואי אפשר להוציא משיטתו דבר ברור.

ת ו מ א ס ר י ד .

ואחריו קם תומאס ריד הוא נלחם נגד המיתודה של הפסיחלאגיץ המשותפת הוא מחזיק שנשמתו של האדם יש לה בתוכה מתחלה המון הכרות קדומות והוא מביא רא' מהכרת חק המוסרי שהרבה חכמים מחזיקים אותה שהיא נמשכת מעצמיות הנפ' אבל בזה פתח במלחמה נגד כל מהלך הפילוסופי' מלוקה ועד ברקלי ויום שהדבר הזה הי' תלוי בהם בספקות אבל הוא מוכיח שנמצאת בנפש משפטים ראשונים ע"פ לידתו ודבר זה נמצא דוקא באדם הבינוני הפשוט והוא רואה בהם כאינסטינקט. וכשם שיש עיקרים ראשונים של המעשה כך יש חקים ראשונים של המחשבה. ריד מכיר שחקירותיו צריכות להעמיד מקבילה למדע

הטבע וכשם שמדע הטבע נשען על התפיסה החושנית ועל התצפית החושנית כך הן צריכות להשען על התפיסה הפנימית ועל התצפית הפנימית ולפיכך הוא משתמש רק במתודה של האינדוקציה ולהגיע ע"י זה לאותם המשפטים הראשונים אבל הוא לא התחיל את המסד הפסיכילאג'י של תורת הנפש מן הנפשות של בעלי חיים הנמוכים כמו שאני עושה בספר הזה לבאר להם את מציאות הנפש עד שגם מלאך רע בע"כ יענה אמן רק הוכיח שחוש המוסרי וחוש הדתי נמצא באדם ממש כמו התארים של אמת ושקר, טוב ורע, יפה ומכוער הן הם האינסטינקטים הראשונים, ודוקא זה הפילוסוף האחרון התחיל למשש את האמת אבל בו כלתה פילוסופי האנגלית.

שיטת המטריאליסמוס התחילה באנגלי אבל שם לא יכלה להתיסד על מכונה יען כי הי' שם חכמים גדולים בעת ההיא ולא הניחוה להתיסד, אבל אח"כ פנתה השיטה הזאת לצרפת ולגרמני וגם שם בעוד שהי' שם חכמים לא יכלה להתיסד, עד אשר נתתלקו החכמים מן העולם וגבר החשך בארץ כי כל החכמים אשר נמצאו אז בארץ לא עסקו בפילוסופי אלהית רק בעניני החומר כימי ופיסיקע וחשבון ושאר חכמות חומריות ובאמת עלו למעלה מעלה בחכמות ההן כי נתגלה להם כל פליאות הטבע הנמצאות בין החומרים אבל בעת הזאת היתה להם הרוחה לבעלי המטריאליסטים שיוכלו להפיץ את הדעות הנשחתות שלהן בכל קצוי ארץ בין הדור הצעיר ולהעבירם מדרך האמת והאור אל מקום חשך וצלמות וכל החכמים באמת לא נתנו לב לזה כלל לראות את הסכנה הגדולה הצפוי על הדור החדש מן הקולטורה הנשחתה * ולא יצאו ללחם כנגדה עד אשר נתקבלה לתורה מסוימת ולדבר ברור כי על סמך של החכמות האמיתית נתאמתה גם השיטה הזאת.

ה נ ו ט ר י א ל י ז מ ו ס . פִי ג

גם בצרפת התחילה המטריאליזמוס מן הנוטריאליזמוס, בשורה הראשונה יש להזכיר כאן את ביופן בספרו ההסטרי טבעית, הוא אמנם מדבר בדרך זהירות על אלהות אבל ממשמע הדברים נשמע שהוא סובר שהאלהי הוא הטבע ולפי דבריו אין הטבע סובסטנציע ריקה אלא כח פועל היוצר מעצמה את כל שפע התופעות הבודדות שלה, משעה שהטבע עומד ברשות עצמה מתגלגלת

(*) כי באם אין אמונה אין צדק ואין יושר.

מלאכת המחשבה של המכונה ארגניסמוס חי הוא רואה את האורגניסמוס ככח יוצר ונותן דמויות ברשית עצמו כמכונה היוצרת א"ע בשלומות גמורה וחזרת וסותרת את עצמה הוא סומך את תיאורי זאת בעזרת ההיפותזה בדבר המילוקולים האורגנים אשר עי' זה הקדים בצורה בלתי בהירה עדין את תיאורית התאים המודרנית. הנה עתה נבא לבאר ולהתבונן בענין כח הטבע של ביופן היוצר מעצמו את עצמו הנה הוא הולך גי'כ בעקבות של המטריאליסטיס שמיסדים את שיטתם רק על תכונת נפש האדם וטבעו כי זהו רק על טבע האדם נוכל לאמר שהטבע יוצרת מעצמה את עצמה יען כי הוא הולך ומתפתח לאט לאט מעצמו אבל על הפעלי חיים לא נוכל לאמר כן יען שהם נולדים עסכל הכחות הטבעים שלהם ראשוניים ואח"כ אין להם שום התפתחות ואיך שייך לאמר עליהם שהטבע יוצרת מעצמה את עצמה כי הנה קודם שנולדו לא הי' עוד כח הטבע בעולם וקאחר שנולדו לא יצרה הטבע כלום. אבל בעיקר הדבר צריכין אנו עתה לחקור ולהתבונן את ענין כח הטבע מה היא כי החוקרים התרגלו ליתן תשובה על כל מיני הופעות הטבע ועל כל הפליאות שאנו רואים שכך היא הטבע אבל צריך להבין את ענין הטבע מה היא אם נאמר שהכחות של הטבע הם ראשוניים היינו שאין כל כח נמצא למעלה מהן אשר ממנו הן נמשכין וכל כח וכח הוא אלו'ה בפני עצמו, אבי לפי זה תקשה הנה אנו רואים שהכחות של הטבע רבות הן והן שונות זו מזו למיניהן וישנה עוד כחות טבעיים כאלו שהן מנגדות זו לזו ובכל זאת הן משלימין זו את זו א"כ תקשה אם נאמר שכל כח וכח הוא אלה' בפני עצמו איך אפשר שיהי' משלימין זו לזו בו באופן שהן מנגדות זו לזו הנה לפי זה הי' להם להלחם תמיד יחד ולא להתחבר יחד ולהשלים זה לזה והנה מאחר שאנו רואים את האחדות בכל כחות הטבע מוכרחים אנו להכיר ולאמר שכל כחות הטבע הן נמשכין ממקור אחד. ועתה נבא לחקור ולדעת את מקור הטבע אם נאמר שמקור הטבע הוא החומר ולכן הם שונים זה מזה יען שהרכבת החומר אינה שוה בכל המציאות ע"כ יש להן לכל מציאות כחות טבע' מיוחדת והיא עובדת בלי שכל ורצון כדעת המטריאליזמוס אבל לפי זה תקום לפנינו פליאה גדולה הנה אנו רואים שכל כחות הטבע של טבע החי המה פועלים פעולות רצויות ומעילות לפי צורך קיומן, וגם משלימין זו לזו באופן היותר נעלה לפי צורך קיומו של

המציאות השונית כאשר אבאר אכ"ז באריכות במאמר הג' הנה לכל זה בודאי צריך שכל ורצון והנה לפי זה תקשה איך אנו יכולים לאמר שכל זה נמשך ממקור החומר אשר אין בו לא הרגשה ושכל ורצון, וזהו כנגד היסוד הד' שבפתח השער שהוכחתי מן טבע המת בצירוף טבע האדם, איך שהוא טבע המת אינו יכול לעשות שום דבר טוב ומועיל בלי עזרת שכל האדם מוכח מזה שכל דבר הנעשה בדיוק ע"פ השכל בכדי להוציא דבר טוב ומועיל מוכרח לצאת ממקור שיש בו שכל כמו שבארתי למע', ואיך אנו יכולים לאמר שכל אלו הכחות הטבעיות הנפלאות מוצאם מן החומר שאין בו אפילו חוש ההרגשה וזהו נגד שכל הישר ונגד טבע המציאות. ועוד יותר נתפלא מאין יודע כח הטבע של החומר את החיסרון של כח הטבע השנית אשר תבא להשלים אותה הלא גם א'ע אינה יודעת ומרגשת, הנה כ'ז יכריחני להכיר שכל אלו הכחות הטבעיים הנפלאות המה נמשכות ממקור כח רוחני אחר נשגב ונעלה אשר נמצא בו שכל ורצון והוא ברצונו וחכמתו ברא אותן ומשלים אותן יחד לפי צורך קיומן וזהו האלוה'. ואחריו בא אופרה די למטרי.

הוא טורח קודם כל להוכיח שאין בין האדם לבעלי החיים הבדל מהות רק הבדל כמות ומדריגה לבד וכשאנו מוצאים בעקבות ההכרה החושית, אין החושים מראים לנו לעולם הומר מת. אלא אנו יודעים את הטבע רק בתנועה ובצורות מסוימות אין לנו לבדות דבר מה שנמצא כביכול שממנו באות התנועה והצורות החומר נושא את הפרינציפיון של החיונית ושל התנועה בתוך עצמו ולא רק בנוגע לארגאניסמוס הגדולים אמורים אלא גם בחלקים הבודדים של אלה. הוא עשה נסיונות בתופעות של חיים בודדים לאחר הפרדם מן הכלל. עמד על תנועות בעלי החיים לאחר שהתיוו את ראשם כדי להוכיח את אופי המיכני של החיים האורגניים. היוצא מדבריו כי הדבר המרגיש החושב והרוצה אינו אלא חלקי החומר הקטנטנים, הרוח אינו איפוא אלא הפונקציע ככל פונקציות של הגוף, כלי השרות לפעולה זו זהו המוח, למטרי מעמיד את ההתפתחות של מחשבות האדם לעומת בעלי החיים על הבני' הדקה ביותר של מעגלות המוח האנושי ועל החינוך. אילו הינו מוצאים את הדרך הנכונה סובר למטרי, הינו יודעים לחנוך ולעצב גם האורגניסמים הנמוכים, ובנידן זה הוא מטפל ברעיון איך ללמד את הקוף לדבר. והנה כפי הנראה מתאמץ בזה למטרי להסיר את הקושי' הגדולה שהקשותי למעלה איך אפשר לאמר

שהמקור של כל הכחות הרוחניים חנפלאים יהי' מוצאן מן החומר יען שלכל זה בודאי צריך שכל ורצון ובהחומר אינו נמצא דבר זה ולכן הוא מתאמץ ואומר שהדבר המרגיש החושב והרוצה אינו אלא חלקי החומר הקטנטנים אבל אבל לבסוף מסיים שכלי השרות לפעולה זו זהו המוח. נמצא לפי זה אין אנו יכולים לאמר שגם בחומר הקטנטנים שאין להם מוח נמצא ג"כ הפונקציה הזאת מאחר שאין להם מוח איך הם יכולים לקבל דבר זה הן זה אמת שגם בחומר הקטנטנים נמצא כח רוחני יען שגם הם נתהו' מן כח הרוחני (כאשר אבאר) אבל זה לא נוכל לאמר בשום אופן שגם בהם נמצא הרגשה ושכל ורצון יען שזה אנו רואים שאינם נמצאים רק בחוש המחשבה שאינו נמצא רק בחמוה לבד וזה שאנו מרגישים בכל הגוף הוא רק יען שחוטי ההרגשה נמשכים מן המוח ומפוזרים בכל הגוף אבל הגוף בעצמו אין לו שום הרגשה כי אפילו עבודת האברים הפנימיים שהם עובדים פעולות גדולות ונפלאות גם זה אינו מרגיש הנה מזה מוכח עד למדי שאינו נמצא בחומר הקטנטנים שום הרגשה וכ"ש שכל ורצון א"כ לפי זה חזרה הקוש' על מקומה איך אפשר לאמר שהכח הרוחני נמשך מן החומר, ועוד קשה הנה אַם נאמר שגם בחומר הקטנטנים נמצא שכל ורצון הנה לפי זה אין לו שום יתרון טבעי החי על המת א"כ תקשה מפני מה ולמה אינו יכול טבעי המת לעשות שום פעולה רצויה כמו טבעי החי.

(*) ואחר כך באו לואי ביכנער בספרו הכח והחומר וגם העקקעל בספרו תולדות היצירה הטבעית וכפרו ג"כ לגמרי במציאות הנפ' חוץ לחומר וסברתם הוא שכל חומר מכיל בקרבו כח טבעי וכל ההתהוות הוא רק ע"פ כח טבעי מכני וכמו שבאם יורק אחד אבן מוכרה הוא לפיל על הארץ ע"פ כח טבעי מכני כך כל ההתהוות של היצורים הוא רק ע"פ כח טבעי מכני ואיך שלא יכלו לבאר זה מפורש סמכו על דעת דרוין רבם שהוא באר אופן ההתהוות של היצורים אבל באמת גם דרוין כתב בעצמו והודה שאין בכחו רק לתת אפשרות לשיטתו אולם בכל זאת לא יהיו כלל לעלות ממעל להשתלמות אולם הסבות הראשונות להוויית החיים נשארות גם אצלו מעולפות בעלטה נצחת. גם כתב רצוני בשיטתי רק למעט את מספר היצורים הראשיים בצאתם מיד היוצר ומהמעט הזה תפרדנה המשפחות ע"י אמון הטבעי הנה גם הוא

(*) כל השיטות האלו לקוחות מספר תולדות הפילוסופיה החרשה הנל.

הוכרח להודות שאי אפשר לאמר שכל ההתהוות של היצורים הי' רק ע"פ כח טבעי מכני בלי מציאות של כח בורא שזה רק ביכנער והעקקל יכולים לאמר כן ועל ידם נתפשטה שיטת המטריאליזמוס בכל העולם הנאור ונתקבלה לשיטה מסוימת אם כי לא למדו עוד את הקוף לדבר אבל אף ע"פ כן קימו וקבלו עליהם שהאדם רק מן הקוף מוצאו. עד שיצאה להם שיטת המטריאליזמוס באופן כזה היינו שכל ההתהוות של העולמות הי' רק מן החומר הדק שהי' מפורז בין החלל שאין לו סוף הנקרא האַס ועי' כח המושך הנמצא בין האטמים נתהוו' לכדורים והכדורים סבבו על צירם ועי' הסבוב נתגבר בהם כח הדוחה ונקרעו מהם קרעים ונתהוו' ג"כ לכדורים והכדורים יסבו סביב הכדור הגדול זה הוא השמש ועל דרך זה נבראו כל צבא השמים והארץ. ולאחר שנבראה הארץ צמחו ממנה צמחים ונתהוו' ממנה תולעים ורמשים ואח"כ נתהוו' מהם עופות וחיות ובהמות עד שנברא הקוף ועי' איזה מקרה נפל הזנב מן הקוף ונתהוו' ממנו האדם שכל זה הוא נגד חקי טבע המציאות כאשר אבאר להלן והם שמו להם לחק שאין קפיצה בהטבע והיא הולכת לאט לאט מעילוי אחר עילוי ואין כל כח רוחני נמצא חוץ לחומר וכל הכחות הרוחניים של הבעלי חיים והרגשות החושים שלהם הכל נתהוו' מן החומר באופן מכני הראי' נמשכת מן העין יען שהיא נתהוו' באופן כזה שתהא ראוי' לראי' וכן ג"כ האוזן נתהוו' באופן כזה שתהא ראוי' לשמיעה וכן ג"כ שאר כל החושים ועי' העלקטריצטעט והפספאר הנמצא בחומר המוח נתהוו' בו כח המחשבה וההרגשה וחוטי ההרגשה מפוזרים בכל הגוף ע"כ הוא מרגיש את כל גופו אבל מי הי' המכוון שהתקין את כל המכוונות האלו בכדי שיוכלו לעבד באופן כזה ע"ז לא שמו לב כלל ולא רצו להכיר בשום מציאות של בורא.

אבד השיטה הזאת הי' שיטה שטותית המוניית שאין אנו יכולים להעלות אותה על הדעת כלל. ראשית הנה ע"פ השיטה הזאת אנו מוכרחין לאמר שהבריאה היתה ע"פ מקרה וההזדמון וזהו נגד טבע המציאות כי הנה זה כבר בארנו למעלה איך שכל הפילוסופים יוכיחו מטבע המציאות שהעולם נברא בשכל ורצון ובמחשבה תחלה ולא ע"פ מקרה והזדמון וזהו הראי' התילולוגי שהבאתי לעיל. שנית הנה לפי שיטתם תקשה איך ובאיזה אופן נהפך חומר המת וקבל את כח החיים בו באופן אשר לא נמצא בחומר המת לזה שום מקור שלישית איך אנו יכולים לאמר שכל הרגשות החושים שלנו אינם באים רק מחומר האברים כי הנה זה כבר

בארנו למעלה שבע"כ אנו מחויבים להכיר שכל הרגשות החושים אינם אלא הרגשות נפשיות פנימיית, אבל הם לא שמו לב לכל זה. אבל אני אביא לכם ראיות גדולות וחזקות על מציאות כחות הנפש חוץ לחומר ושאין מן החומר מוצאה מן הפליאות הגדולות הנמצאות בהצמחים ובבעלי חיים הנמוכים כפי מה שחקרו. עתה חכמי זמנינו את כד פליאות הטבע והחכמה העמוקה הנמצאות בהן ואז נראה ונוכחה לדעת שאין הכח הרוחני נמשך מן החומר רק שכח הרוחני פועל עם החומר כחומר ביד היוצרי. הנה הם יסדו את כל שיטתם רק על הכחות החיצונים של האדם יען ששם אין אנו רואים בהם שום פלא. כי כל הרגשות החושים שלו נמשכים מאברים כאלה שהם מסוגלים לדבר זה והרגשות השכל שלו יבא לאט לאט בדרך ההתפתחות בלי שום פלא. וגם אינו יכול לפעול פעולות נפלאות יותר מכדי השגת שכלו. ועל יסוד של מציאות האדם יסדו את כל שיטתם שיטת ההתפתחות שהכל נעשה באופן מיכני, ואין כל מציאות רוחני נמצא חוץ לחומר. אבל ע"ז שכחו לגמרי שאין האדם? יחידי במציאות העולם. כי ישנה עוד לפנינו עולם הצמחים אשר שם אנו רואים נפלאות גדולות איך שהם מזדווגים זה עם זה באופן היותר נפלא. בו באופן אשר גם חוש ההרגשה אין להם. עוד נמצא לפנינו בעלי חיים נמוכים אשר יפעלו פעולות נפלאות כאלה אשר גם האדם היותר חכם לא יוכל לפעול כמוהם כמו למשל הדבורים והנמלים בו באופן אשר אין להם שום שכל והבנה והמה יעבדו באברים כאלה אשר אינם מוכשרים כלל לשום מלאכה אזי יבטל בזה כל שיטת ההתפתחות שלהם יען כי ע"פ שיטת ההתפתחות לא הי' אפשר להיות שהברואים הנמוכים שהם ראשית ההתפתחות יוכלו לפעול מלאכות נפלאות כאלה אשר גם האדם שהוא סוף ההתפתחות לא יוכל לפעול כמוהם וגם זה אי אפשר לאמר עליהם שהכחות הרוחניים נמשכים מחומר האברים שלהם יען שהם אינם מסוגלים כלל למלאכות נפלאות כאלה.

הנה הם מתרצים ע"ז שכל זה יבא להם ע"פ כח האינסטינקט שלהם אבל צריך להכיר ולהבין מה זה ענין כח האינסטינקט כי אין זה בודאי איזה חומר רק איזה כח רוחני נעלם. אשר אין מן החומר מוצאו כי החומר אינו יודע מכל זה מאומה. וכן גם אם נביט בכללי. על בעלי החיים היינו על כח החיים הנמצא בקרב בטנם פנימה איך שהוא. מחי' אותם ע"י פעולות נפלאות גדולות ע"י מרוצות הדמים שירוצו הנה והנה שבעים פעמים בכל זקונדע והם אינם יודעים מזה מאומה

הנה כל זה יעידון ויגידון לנו שכח החיים הנמצא בכל בעלי החיים אין מן החומר מוצאו רק ממקור הרוחני כאשר אבאר כ"ז (במאמר הג'). כמה מגוחך הוא הדבר הזה מה שכתבו לואי ביכנער והעקקעל שכל כחות הטבע של הבריאה המה עובדים באופן מיכני ע"פ טבעם כמו האבן הנופל על הארץ הוא נופל ע"פ טבעו כך כל כחות טבע הבריאה עובדים כך, אבל האם אנו יכולים להשות את הכחות הטבע הנפלאים הנמצאים ברחבי הבריאה לכח האבן הנופל על הארץ. הכח הטבע הזה הוא דבר פשוט אשר אנו מבינים אותו בשכלנו אבל בכחות הטבע של הבריאה נמצאים כחות נפלאים אשר אין אנו יכולים להבין אותם בשכלנו. כי רובם ככלם הם כחות שלמע' מן הטבע הנקרא (מיטאפיסיקה) רק מחמת שהן תמידן כסדרן נדמה לנו שהן כחות טבעיים. וכפי הנראה אין להם שום הכרה והבנה בענין כחות הרוחניים וכח החיים הנמצא בכל מערכות טבע התולדה כי הם אינם יודעים ומבינים שיש איזה חילוקי מדרוגות בטבע החי בין מוטבע ומורגש ומושכל ובין טבע המת שבו אין נמצא רק כח טבע עיורת והם מערבבים הכל בערבובי' אחת ואומרים שכל כחות הטבע הם דומים לכח האבן הנופל על הארץ ועוד הם אומרים שכח הוא החום וחום הוא הכח ובדו מלבם את חק קיום הכח היינו שהכח לא יאבד לעולם רק יתהפך לחום ומהחום יתהוו' הכח והוא רק פושט צורה ולובש צורה. למשל הילד יושב על השולחן ובידו גלגל החזור לשחק בו ומכחו אשר בזרועו ישחד בעדו לתת לו תנועה ומהלכים ואנה יפנה הכח הזה וילך לו. הכח הזה יתהפך לחום ע"י שיפשוך האויר והאויר מתפשט לרגלי החום וינק אדי מים מן הנחלים והי' למטר על פני האדמה וצמחו הדגן הירק ועשו פרי והי' למאכל וע"י המאכל ישוב הכח להילד ההוא. נמצא שמן הכח יתהוו' החום ומן החום יתהוו' הכח ועל יסודות כאלו הם בונים את חק קיום הכח אבל מה יעשו בזה שבאם אדם מגביה אבן כבד ואז יאבד כח רבי ומעט חום יולד מזה כי מעט הוא שיפשוך האויר אשר יתהוו' מזה א"כ אנה פנה והלך הכח הרב הזה שאבד בתנופת האבן. ועוד הנה הם חשבו חשבונות רבות והחשבון עלה יפה שהחום הוא לפי ערך הכח והכח הוא לפי ערך החום. אבל מה ישיבו על זה שאנו רואים שישנם ב"א שחומם שוה היינו 36 מעל' ועוד. שזהו החום הממוצע של כל אדם והאחד יהי' גבור הזק והשני יהי' חלש. ולא עוד אלא שבאם יתוסף לאחד מהם חום יותר לא די שלא יתגבר כחו אלא עוד יחלש ויחלה ולא יכוד

לקום ממטתו נמצא שהחום הוא איני לפי ערך הכח והכח הוא איני לפי ערך החום וכל חשבונותיהם נשאר מעלי ועוד מה ישיבו ע"ז ממה שאנו מוצאים דגים גדולים בים בעלי כח כבירים וחום אין להם כי דמם קר ועוד קשה לוא אם נם נאמר שהחום הוא לפי ערך הכח והכח הוא לפי ערך החום, האם מזה אנו יכולים ללמוד את חק קיום הכח שאין כח ואין חום נאבד לעולם והמה מתהוים זה מזה, האם און אנו יכולים לאמר שהחום הוא לפי ערך הכח והכח הוא לפי ערך החום אבל אינם מתהוים זה מזה והחס הזה איננו כלל. אבל חוץ מכל זה הנה כל הרעיון הזה הוא רק דמיון של הבל וריק כי הנה זה טוב אם הנער יגלגל את גלגל החזור בימות הקיץ אזי יוכלו לאמר את הסברה השטותית הזאת שמן הכח יתהו' החום ומין החום יצמחו צמחים ויתהו' מהם הכח אבל מה ישיבו אם הנער יגלגל את גלגל החזור דוקא בימות החורף בשעה שהקור גדול בחוץ והחום שנתהו' מן הגלגל של ילד יצא החוצא ושם יאבד ויופסד בתוך הקור הגדול האם מן החום הזה יתהו' ג"כ צמחים האם אין זה חוכא וטלולא.

ועוד הם מביאים ראי' מן הביצה שכל חום בן שלשים מעלות אשר אחד ועשרים אם ישכון על פני הביצה של תרנגלת הלא יהפוך אותה לנפש חי' ומזה הם מביאים ראי' שהחום הוא מקור הכח. אבל הנה בזה גם הם מודים שהחום הוא רק כח מעורר את הזרע משנתו ולהוציא מן הכח אל הפועל. א"כ אין החום מקור הכח כי הכח בע"כ יש לו כח רוחני ואין לו שייכות אל החום רק החום הוא יכו לעורר אותו משנתו יען כי הוא שורה בהחום כאשר בארתי כ"ז למעלה.

המה מתפארים בחכמתם הגדולה. לפניהם נגלו כל סיתרי פליאות הטבע ותעלומות החכמה הנמצא בהבריאה והאמת כדבריהם כן הוא אבל לפי זה תגדל עוד יותר הפליאה עליהם הנה אם לפניהם נגלו כל סיתרי הטבע ותעלומות החכמה והם רואים את כ"ז בעיניהם איך הם יכולים לפצית פה ולאמר שכל זה נתהו' ע"י איזה מקרה מן הערפל וע"י איזה כח טבע עיורת וכל מוצאו הוא רק מן החומר האם אינם דוקרים לנו הפליאות האלה את העינים ומראים לנו שהם באים מכח רוחני נשגב ונעדה וכ"ז נתהו' מכח חכמה עמוקה ונפלאה ולא מן החומר מוצאו ע"פ מקרה והזדמן.

אבל באמת החכמים אשר עוד לא נפגמה רוח בנתם בקרבם אם כי גם הם חכמי המטראליזמוס אבל אף ע"פ כן הדו על האמת שאינם יודעים איך עבר האמון הטבעי

את הגי' הרחב אשר בין הדמם ובין תאי החי. גם דרווין בעצמו הוכרח לאמר שאי אפשר לנו לדעת איך נתהו' שרש החיים מהדממים. אולם אפשר הוא שיהי' כן רק ע"י סכות מיוחדות אשר הכין היוצר בתבונתו מראש. גם רוב חכמי הפיזיולוגיע אף מתלמידי דרווין מודים כי לראשית שלשלת הצמחים והחיים. חיבים אנו להניח התחלה נפלאה של אלהי' גם בפעולות הנשגבות של כחות האדם. ניוכח לדעת שלא בעפר יסודם. ועלינו להחליט כי אכן ישנה התחלה נפשית. גם המטריאליסט קאטטע הודה ולא בוש לאמר על ההשתלמות היצורים. שנמנע הוא מבלי היות בזה יד פלאי עושם ומכוננם בפלאי הרכבותיהם וביחוד בכעלי החיים העומדים בשלבים הגבהים במעלות היצירה.

והנה עוד החכם ביכנער קרא לעזרה שיתן לו עזר לשיטתו את החכם הגדול כחכ' המוג' (כימיע) את הדר' ליעביג במינכען. אבל קבל ממנו נזיפה גדולה בעד עזותו הנמרצה בכפירת הנפש ואמר „שאי אפשר שתהי' הנפש השולטת לפעמים גם על תנועת הלב והקיבה תולדות החומרים חלילה. גם אם ירצה האדם לא יתפעלו החושים כלי. נמצא שגם החושים המה נשמעים אל הנפש“. הדברים המעטים האלו שיצאו מפי חכם גדול סתר את כל שיטתם לגמרי כי הוא הראה לדעת שיש מציאות הנפש לבד החושים והוא הראה זאת ע"פ הפרקטיקה שאי אפשר להכחישה. היינו מזה שהנפ' תוכל למשול על החושים ומזה מוכח שהנפש אינה תלויה בהחושים והם רוצים לילך נגד טבע המציאות. פ' ד'.

הודאת בעל דין כמאה עדים דמי'.

הנה גם החכם הגדול ראש המטראליזמוס די באאה רימאן פרופיסר לתורת החיים (פהיזיולוגיע) בעיר בערלין הוכרח ג"כ להודות על שבע חידות שאינן יודע. והמה נעתקו לשפת עבר ע"י הר' החכ' ד"ר דוד ניימארק בהשלח לשנת תרנ"ז. ואני אעתיק זה בקיצור נמרץ מספר מורה נבוכי הדור.

החידה הראשונה.

החידה הראשונה היא מהות החומר והכח. ע"ז אמר החכם הנ"ל שהיא חידה סתומה לנו ואין כל תקוה לפתור אותה לעולמי עד אף לפני שכל הלאפלאסי שאמר אם נצייר לנו בדמיוננו שיכול להיות במציאות שכל מופשט אשר יכיר ברגע מן הרגעים את כל הכוחות המניעים את הטבע גם השכל הזה הי' חסר דעת ונמנע הי' לו לפתור לעולם את החידה הנצחית מה המה החומר והכח בעוד שהשכל הזה הי' שואל לו

מאין באה לי ידיעתי המקפת את הכל הן היא נובעת מהצרוף הנפלא אשר ערכתי לי. אבל מאין לי החק הזה של הצירוף השכל הלאפלאסי יאמר למדתי אותו מתוך החימי והפיהזיק. לאבואזיע מצא את חק קיום סכום המליקולים החימיים והעלמ-האלץ מצא את חק סכום הכח הפועל אשר בהמליקולים ההם. אוזם החכמים האלה למדו זאת רק מטבע המליקולים וכחותיהם אבל מי יודע כי הכירו ג"כ את טבע החומר המתענווע. אף נדע כי המלוקולים החימיים והפיזיקאליים אינם מוכשרים לגלות לנו בשום אופן את טבע החומר המתענווע בצורתו העקרית. האטום החימי או הפיזיקלי היא רק הנחה שהניחו חכמי המטריאליזמוס מפני שמביעדה לא ימצאו ידיהם ורגליהם בחקירותיהם אולם גלוי וידוע לפניהם שהאטאמים האלה אינם עורנה היסודות האחרונים של החומר שאין עוד סבה להם היינו שנמצא עוד סבה להתהית האטאמים. נמצא שגם השכל הלאפלאסי אינו יכול לידע מהות החומר והכח וגם הוא מודה החכם הנ"ל שכל החכמה של חכמי המטריאליזמוס הם רק הנחות והשערות בלבד בלי שום יסוד של מופת חותך תחת רגליהם.

החידה השני' התנועה או הדחיפה הראשונה.

הנה אם גם נניח כי השכל הלאפלאסי בעזור הצירוף ההנדסי שלו הי' יכול לראות את העולם איך היתה בעת התחוללו מחק התהו. מה יראה באיזה מצב ימצא את האטאמים היסודיים בחלל האין סוף מתענוועים או נחים. אם נחים או בהכרח יראה אותם תלויים ועומדים קבוצים קבוצים. השונים זה מזה בכמותם ובגודל החללים שבין חלקיהם. כי באם שימצא אותם מפוזרים באופן שיה שגודל החלל שבין אטום לאטום הוא שווה בכל הקבוצים. אז לא יבין איך אפשר הי' להתנועה לבא בהם אחרי כן. ואם ימצא אותם מפוזרים באופנים שונים. אבל אז לא יבין מאין באה ההתחלקית הזאת הבלתי שווה. ואם ימצא את האטומים מתענוועים. אז לא יבין מדוע החומר הזה מתענווע ואיני נח. בכל רחבי ידיעתי של השכל הלאפלאסי לא תמצא שום תנועה שלא קדמה לה דחיפה. ואם כן מאין באה הדחיפה הראשונה הנה אנו רואים עולם מלא הכל מתענוועים אם כן מאין באה הדחיפה הראשונה.

החידה השלישית החיים.

החכם הזה הולך לשיטתו כי החיים אינם כח מיוחד רק תולדות תנועות ירועות בתוך חמרים ידועים והנה שואל הוא לעצמו איזה הם החמרים אשר

בהפגשם זה בזה התחוללנה ביניהם אותן התנועות הדרושות להולדת החיים החוקרים החדשים וביחוד העקקל מדברים הרבה ע"ד הזריעה מאילי לפי דעתם ישנם תנועות ידועות בין חלקי החמרים מסוגלים לכך אשר מתוכם יצא החיים ולא עוד אלא שאחדים מהם העפילו להיות שותפים במעשה בראשית וליסד בתי חרושת החיים בעזר מכונותיהם הפרדתיהם והרכבתיהם וכמעט קט קוו לראות את החומר המת בשעה שהוא מקיץ משנתו הדמם ומתעורר לחיים לעיניהם המזוינות במקרוסקפים. והנה בא פאסטער והפריע אותם ממעשיהם ומחלומותיהם הנעימים בכל מקום שהם האמינו כי חיים מתהווים לעיניהם הראה להם החכם הזה שאין כאן אלא זרעי החיים המוכנים ועומדים בחוק כל הדממים מימי בראשית ומחכים על שעת הכושר כדי לצאת לתחי'.

החידה הרביעית, תכליתית הטבע.

אם נביט על כללית הטבע ההרמוני הנפלאה המתגלה בחלקיו ואיך שהם משלימין זה את זה או אי אפשר לנו בשום אופן לעצום את עינינו בפני החזיון הנעלם הזה ולהתעקש מלהודית שכל אלה לתכלית מכוונה נתהוו ונעשו אבל מאין היא באה הכוונה בחמר המת? במרוצת דברי החידה הזאת מספר החכם הנ"ל שיחה ארוכה אשר היתה במאה הי"ח בין לצני הדור הכופרים באלוה ובכל כח רוחני חוץ לחמר. בשבתם בארמון ה לבאך אחרי הצהריים ובין הקרואים הי' הצרפתי דידערא והגרמני גרימס הסקאטי ונתחברו יחד עם הכהן מנעאפאל גאליאני השיחה הוסבה על וואלטאיר אשר לא יכלו לסלח לו על אמונתו באלהים. ואנחנו נביא בזה תמצית הדברים בקצרה. בעל הבית החל להרצות את דבריו כלפי מציאות האלוה ויחרף ויגדף את וואלטאיר ואת המאמינים כי אין לנו שום צורך בההנחה המוטעה הזאת. בעוד הכל מבואר לנו כי האטמים פעלו זה על זה מאז מלפני בראשית ויבאו באיזה סדר נכון שאנחנו קוראים אותו בשם עולם. ועוד דברים כאלה מטעם המטריאליזמוס של התקופה ההיא וכל המסובים מחאו כף לדבריו. ויען ויאמר הכהן גאליאני הבה נדבר עתה מדברים פשוטים המושכים את הלב שמעו נא מה שקרה לי בהיותי בנעאפאל והנה משחק בקובי אחד הראה שם את נפלאותיו לפני המון רב הנאסף לפתח אהלו וגם אני בתוך הרואים והנה בין להטיו השונים הי' חזיון אחד נפלא מאד המשחק התערב עם שנים העומרים לפניו שיורק את ספספיו ויכון מדי פעם בפעם אל מקום אחד מבלי להחטיא את המטרה.

וראה זה פלא הוא זרק אחת כן, שתיים כן, שלש כן, אבל אדוני השיבו הם, האם לצחק בנו באת? הלא הפספסים היו מזויפים בודאי. אמנם קרא גאליאני מתגולל על כסאו, אמנם היו מזויפים, אך ראו נא אדוניי, אם יפלו שני פספסים, שלש או ארבע פעמים על מקום אחד אז בריא הוא לכם שאי אפשר הוא אשר הדבר הזה אך מקרה הוא ובודאי ישנה שם איזה סבה נסתרה למשל עופרת הקבועה בתוך הפספס המכבידה בנישקלה לפנות אל מקום אחד המכוונה אל הפעולה הרצויה ואם רואים אתם את הבריאה הגדולה והנפלאה הזאת עם שמשותי וכיכבי וירחי אין מספר, התלויים בחלל העולם וממלאים את תפקידם בהלוכם הישר במסלולותיהם אלפי שנים מבלי להתרוצץ זה עם זה, ואם רואים אתם בכל רחבי הטבע יבשה וימים, קיץ וחורף, קור וחום, יום ולילה הכל במקומם ובזמנם יבאו בשלם.

אם רואים אתם את מבנה גופכם הנפלא הכל נעשה לתכלית הרצויה להולדת החיים וקיומם, חזיון אשר ידידנו דר' אלאמבערט איילער הגדול בס"ט פ"ב וכיוצא בהם עומדים לפניו כבוערים וכסילים, אם רואים אתם את כל הטבע הגדולה עם כל היקום אשר בה כלם מלאים חיים עלומים מרקדים ואומרים שירה ומכוונים להרמניה נפלאה אז לא תפקפקו לאמר אך מקרה הוא, אמרו נא לי מה בין חזיון הטבע ובין להטי של אותו משחק, אני אומר לכם חביבי גם פספסי הטבע מזויפים המה עופרת, ואיזה כח נסתר ונעלם קבוע בחביוני הטבע, ויושב בשמים ישחק למו. אין אנו יודעים אמר החכם הנ"ל מה השיבו החכמים האלה על דברי גאליאני אבל זאת אנו יודעים כי הולבאך בספרו מערכת הטבע שהיא הביבליה של כל המטריאליזמוס בסוף המאה הקודמת גאחו בסבך פלפולים של הבל כדי להשיב אף מה על דבריו החדים והשנונים של גאליאני ומבוכתו גלוי היא באין פותר אותה.

אבל זה פלא הנה החידה הזאת התכליתית היא בודאי דוקרת את העין ומראה באצבע שאכן יש אלה בארץ המנהיג את כל הבריאה לתכלית הרצויה ואחרת לא יוכל להיות כמו שסים הכהן גאליאני שרק איזה כח נסתר ונעלם קבוע בחביוני הטבע, ורק בשם אלויה אנו מחויבין אותו לכנותו אבל ע"פ כן מסים בעל המאמר אם אמנם החידה הזאת סתומה היא למאד ואין לנו שום תקוה כי הכרתנו תשתלם כל כך כדי לבאר את התשוקה התכליתית של הטבע ע"י חקי התנועה, בכל זאת איננה מעבר לגבול ההכרה. האם אנו יכולים לציר בהדמיון זית גודל

השטות הנמצא בזה הענין שהם רוצים למצא החידה התכליתית שנוכריח אותנו להכיר שנמצא איזה כח רוחני נשגב ונעלה אשר הוא מאחד ומחבר את כל חכמות הטבעים הנמצאים ברחבי הבריאה שישלימו זה לזה להוות כל דבר לפי תכונתו לתכלית הרצויה הם רוצים למצא את כ"ז בחקי התנועה של נחמר האטמים האם יש לך שטות גדול מזה הם רואים את הכה של האלויה לפני עיניהם ואינם רוצים להודות לו ועוד יחלמו את חלומותיהם אולי ימצאו סיבה אחרת לתכלית הבריאה.

החידה החמישית, ההכרה החושית

נניח נא שכל החידות הנזכרות כבר נפתרו לנו עד חזיון החיים ועד בכלל, אולם בחזיון החיים נמצא ענין נעלם היא ההכרה החושית אין מן הצורך להעפיל עד צורתו היותר גבהה של ההכרה, עד ההכרה המדעית של השכלים הנעלמים אין אנו צריכים להתבונן על פני ניוטאן במצאו את חקי העולם של הכוכבי לכת למען נראה מה קצרה בינתנו מלהשיג את הקשר והיחס שבין התנועות החומריות שבמח, והפעולות הרוחניות שבמחשבה, לדבר הזה די לנו להתבונן על ההכרה החושית היותר פשוטה מה היא האויר רועד, גלי הקול מתנענע, עור התוף שבאזנ מזדעזע, ואני שמע, האיתר רועד, גלי האור פוגעים באישון עוני עור הרשת מזדעזע ואני רואה, נשימה קלה נושבת בעור בשרי, ואני מרגיש וממשש וכן שאר כל החושים ומפני שאני רואה ושומע וממשש מריח וטועם, א"כ הוא אני, אבל אי מקור ההרגשה איך תולד ע"י התנועה המכנית ואיזה יחס וקשר יש בין שני החושינות האלה השונים זה מזה עולם מלא, זאת לא יגיד לנו שים צירוף הנדסי שבעולם לוא גם יקיף את כל עולמי עד בסקירתו.

החידה השישית, הרעיון והדיבור

החכם הזה כפי מנהג חכמי זמנינו ולפי השקפתו הוא אמר אם אמנם בעקרו של דבר אין בין ההרגשה החושית ובין הרעיון היותר נשגב אלא הבדל דרגאי לבד החידה הזאת היא איננה אפוא מחלטת ואינה מעבר לגבול ההכרה, כי לוא ידענו איך תצא ההרגשה מן התנועה אזי יכולנ לדעת איך תצא הרעיון מן ההרגשה אבל דא עקא כי הנה זה כבר כתב בעצמו למעלה בהחידה החמישית שהידיעה איך תצא ההרגשה מן התנועה זהו מעבר לגבול הכרתנו שלא תהי' לה פתרון בגבול הידיעה שלנו בודאי א"כ מאחר שהחידה השישית היא תלוי' בפתרון של החידה החמישית ואיך

שידענו בבירור שלהחידה החמישית לא תהי' פתרון לעולם א"כ גם להחידה השישית לא תוכל להיות פתרון לעולם

החידה השביעית, הבחירה החפשית

הן אמנם המאמין בהשקפה המכנית על העולם הוא יאמר כי אין להטיל עוד ספק בדבר שהאדם איננו הפשי במעשיו ושרגש החפש שלנו אינו אלא מדומה ובאותו מדה שאדם יכול לאמר שאחת מתנועותיו הפשית היא בה במדה עצמה יכולה גם האבן הנזרק לותפאר שהיא מתנועה מרצונה החפשי כי אולם מעקרה של השקפה הזאת היא כי מצב כל העולם וכן גם מצב מחו של האדם בכל רגע מן הרגעים היא התוצאה המוכרחת ממצבו ברגע שלפניו והסבה למצב ברגע של אחריו כי במקום שנדמה לנו כאלו איזה מעשה יוכל להעשות או לבלתי העשית אין האפשרות הזאת אלא דמיונית ובאמת אחד משני האופנים הוא מוכרח והשני בלתי אפשר כי המליקולים של המה מיכרחים המה להתענוע בדרך מוגבלת ובאיפן ידוע. לפי השיטה הזאת האדם הוא מכנה אחת שלמה ובמכוונה אין מקום לבחירה הפשית.

כן דבות כל הקדמותיך אמתיות הנה אבל מסקנתך היא מביהלה למאד כל עוד שנשאר בגבול עולם המאורעות שאין בהם מחשבה תספיק לנו השקפה המכנית אבל ישנו עולם אחר והוא ג"כ אחד מחזיונות הטבע ואי אפשר להציאו מכלל החשבון נקל הוא מאד לדחות את הרגש הזה בקש להחליט שגם הרגש המוסרי וגם חברו התלוי בו רגש החופש מדומה הוא אולם בשעה שהכיר האדם את עצמיותו הפרטית בשעה שהכיר שמעשיו שונים המה בעצם היותם ממקרי הטבע שנובעים המה ממקור אישיותו הפרטית העומדת על דעת עצמה בשעה שהכיר שמעשיו יש להם ערך ומחיר כושרי לא רק בעיני אחרים כיא גם בעיני עצמו בשעה שהרגיש את הזרוע הנטויה של האחריות המוסרית הרובצת עמוק עמוק בספרו כליותיו ומראה לו באצבע על כל פועל קל אשר בצע על כל רעיון רע שעלה במחשבות לאמר הפועל הזה או הרעיון הזה איני ממקרי הטבע שאין להם אחריות עליך אך מעשיך המה מעשיך אשר עתיד אתה לתן דין וחשבון עליהם לפני כס המשפט המוסרי באותה שעה תעלה לפניך שאלת החפש בכל תקפה ועווה וקושי פתרונה נקל הוא מאד לדחות את חידת החפש בתשובות של מה בכך

ובפולפולים של הבל כל עוד אשר אנחנו מסוגרים בגבולי הזיונות הטבע בבתי מדרשו ומסיחים את דעתנו מעולם המעשה אבל אם נתקרב אל עולם המעשה והיא תודיע לנו איך שמדי שנה בשנה מספר הגנבים והרוצחים ומציתי האש למאת אלף תושבים כך וכך, אז יתקומם בנו הרגש המוסרי האם לא תרגזו תהתנו אדמתנו לשמע שאך בשביל כך לא הינו אנחנו לגנבים ורוצחים מפני שאחרים באנו במקמנו והעלו את הגורלות השחורים בידיהם אותם הגורלות אשר כמעט קט נפלו בידינו אנו. אלה הן שבע החידות אשר נאמר בהן במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקורי, אם השבע החידות האלה באמת שבע הנה או אם רק חידה אחת היא לפנינו חידת העולם סתם יהי איך שיהי סתומות וחתומות הן לנו הטבע לא תגלה לנו את סודה אם נרבה כחיל שאלות או נעמידן על אחת הטבע שותקת ושתיקתה שתיקת עולם עוד תוסיף הכרתנו המדעית להתגדל ולהתרחב תלך הלוך והשתלם הלוך והתעמק אך את פתרון החידות האלה לא נדעי עד כאן מאמר די באא רומאן. הנה העתקתי לפניך קירא נעים את השבע חידות של החכם הנ"ל ולפי השקפתי אין אנו צריכים עוד לראיות יותר ברורות על חיוב מציאות אלה יותר ממה שהיא הוכיח בעצמו מן השבע הידות שלו וכפי שהוא מטעים בעצמו בע"כ אנו מחויבין לאמר שנמצא בורא עולם ואדון עולם יען כי באופן אחר אין אנו יכולים למצא שום כתרון להשבע חידות ולא זה בלבד אלא שעוד אנו מוצאים סתירה גמורה לשיטתם מן החידות האלו כמו מן החידה הרביעית תכליתית הטבעי, וכן גם מן החידה השביעית היינו רגש המוסרי אנו מוצאים סתירה גמורה לשיטתם כמו שביאר החכם הנ"ל בעצמו ואין לנו מה להוסיף על דבריו ולבסוף מסיכ: הטבע שותקת ושתיקתה שתיקת עולם. אבל האם הטבע שותקת הטבע צועקת עד למדי ומכרזת בחצות שאכן יש אלה בעולם ויש מציאות הנפ' הוץ לחומר כי לאיזה צד שנפנה מן כחית הטבע נראה את מציאות אלה ומציאות הנפ' הוץ לחומר אבל הם אינם רוצים לשמוע לה והם אומרים אין אנו יודעים מה הטבע חובת בדבר? ועוד מסיכ: עוד תוסיף הכרתנו המדעית להתגדל ולהתרחב חולך הלוך והשתלם אך את פתרון החידות האלו לא נודעי אבל באנת לוא הלכה הכרתנו המדעית להתגדל ולהתרחב בדרך הישר בדרך האיר אזי היינו יכולים לדעת את פתרון כל החידות האלו אבך זאת היתה בעוכרינו שהכרתנו המדעית לא תלך קדימה

רק תלך אחורנית היא מבקשת את החיים בין המתים ואת האור בדרך החשך ע"כ לא תודע מאומה.

אולם בעבור זה אנו צריכים להביע תודה להחכם די באא רומאן בעבור שהוא הודה על האמת ואמר בפירוש איני יודע, וגם לא יקוה שיודע להם לאחר איזה זמן. וכך הודה על האמת שכל חכמתם של חכמי המטריאליזמוס הם רק הנחות והשערות בעלמא ואין להם כל יסוד תחת רגליהם. ולא כמו שאר חכמי המטריאליזמוס שהם מרמאין את הבריות ואומרים שהכל גלוי וידוע לפניהם איך נתהו' העולם וכל היצורים באופן מכני ואת זה שלא ידעו עתה המה מקוים שיודע להם לאחר זמן אבל הוא אמר בפירוש שאפילו לפני השכל הלאפלאסי לא יודע לעולם.

אך דעת לנבין נקל שרק לפני השכל הבא מחומר המעליקולים לא תוכל להודע. אבל לפני השכל הבא מנפש המשכלת תוכל להודע, ואני אקוה לאל שאתן לכם פתרון על כל פליאות הטבע הנמצאות ברחבי הבריאה ע"פ השכל והמדע וגם אגלה ב'ע האל את סוד הבריאה כפי מה שיורני טבע המציאות.

ואם מעט לך קרא נעים ההודאה שהודא החכם תגדול בעל שבע החידות אביא לך עוד דברי פריפעסער והוא דוקא בעל בריתנו. איש יהודי ד"ר הערמאן שפירה ואעפ"כ זכה להיות פריפעסער בהידעלבערנ מן הסתם הוא איש מלומד וחכם גדול. ובודאי הוא בקי בכל החכמות והסברות וההשערות של הכופרים. ואף ע"פ כן הוא מודה ג"כ במציאות הבורא ובמציאות נפש החיים והנני להעתיק בקיצור נמרץ מספר הנ"ל את דברי פי החכם הנ"ל ממאמרו הניכפד חכמים הוהרו בדבריהם. בירחון ממזרח למערב שנת תרנ"ה לפ"ק. החכם הגדול הזה שם לו למטרה. בפרק השני ממאמרו זה להציל את כח החיים משני לבאים חכמי הטבע. אשר כמה שנים מתאמצים לבטל את מציאותו. והוא מתאמץ להראות. כי נפש החיים הוא דבר רוחני כח אלוה' יצוק בו ולא כח טבעי לבד. והוא מתאונן מאד על מסקנות החכמים בשם החכמה. אשר בחפזה וללא אמת. מחליפים המה ספקות בודאות. והשערות בהלכות קבועות. והכל בשם החכמה. ומה יקרו לנו דבריו במקום אחד בספרו ששם הוא אומר בפירוש. חקרתי ודרשתי עד מקום שידי מגעת. ולא מצאתי בכל הבחינות והנסיונות. אשר חדשו חכמי הטבע וכל אשר ידענו ברור במופת חותך. ולא מצאתי בהם אף סתירה אחת. לכל אשר הורונו

אבותינו על פי המסורה והקבלה וגם החכמה לא טעתה כי כל דברי החכמה
 הבנוים על מופתים חותכים אמת אבל האנשים הנושאים את דגל החכמה שגו
 בחפזם לאמר בשם החכמה את אשר לא צותה הפריוזו על המדה ויצא להם את
 העגל הזה. ועוד אביא איזה דברים ממאמרו בדבר כח החיים. החכם שפירה
 ז"ל אחרי תארו באר היטב את מהות כח החיים אומרי הפילוסופיא התיאלוגית
 אשרה וקימה את החק הזה כי כן מצאתהו מראש כתאים מכל צדדיו עם חכמת
 בנין כל העולם כלוי ועם הקשר הפנימי שבין היוצר להיצורים אחרי כן
 מבאר כי החימיע גם היא אשרה את החק הזה את מציאות כח החיים וביחוד
 כי בכל אשר הוסיפה להתחכמי בכל התחבולות שבעולם לא יכלה
 להרכיב אף תא (צעללע) אהת ככל צמח ומכל חי שבעולם במאמרו זה מספר בארוכה
 את דבר ההתגלות של החכם וואהלער אשר אחרי תחבולות שונות בשנת 1828
 הצליח לו להרכיב את חומר השתן ומבאר שמה את התגלותו בפרט גם אומר
 בסוף דבריו עפ"י ההתגלות הזאת תקעו והריעו ותקעו החכמים ויכריזו בפומבי
 כח החיים המשים גבול לידיעותינו גוע וימת חכמי החימיע ששו על הנצחון
 הגדול הזה אשר נצחה החכמה את המסורה ויאמרו ראו נא את אשר מצאנו
 אין עוד קיר מבדיל בין החיים ובין הפלתי בעלי חיים היום עלה בידינו
 לעשות את השתן מחר נעשה גם את החלב את הביצה ואחרי שידענו לגדל
 אפרוחים מן הביצים נברא גם כל עוף כולו ומי יודע אם לא נעשה גם זרע
 האדם בתוך הריטורטא ועוד מעט ונהיו כאלה לברוא כל הברואים כמותו
 ונשלוט בארץ כאות נפשנו הידד מי אדון עלינו החכם הזה אומר הלאה להראות
 איך תקות החכמים כלם בזה נשארה מעל וז"ל "כשישים ושש שנים עברו
 מימי הנצחון ההוא עד היום חכמי החימיע לא עמדו מלדת גם את הארגאנישע
 חימיע ואין לך יום או שעה שלא יחדשו הלכות אין מספר בהלכה הזאת
 עדים המה בתי חרושת המעשה אשר נכונה לאלפים ובתי החכמות המפוארים
 אשר הוקמו מחדש בערים שונים" כו' אפס כי כמוני תשתאה ותשתומם כי עד
 היום הזה לא עלתה בידינו לברוא יצורים חיים בתוך הריטורטא לא אדם לא
 חי ולא בהמה וכל עוף כנף זאת לא זאת גם כנף פרעוש אחד גם ביצת נמלה
 אחת וגם כל תא (צעלל) אחד היותר קטן מברי' היותר קטנה שבעולם לא נברא
 עוד בתוך הריטורטא של חכם אחד מחכמי החימיע לא בהידעלבורג ולא

בבערלין ובפאריז ולא עוד אלא שאין לנו גם השערה אחת ולא נסיון אחד אשר יורה כי יש תקוה לאדם לברוא כאלה אף אחרי אלף או אלפי שנים.

עוד אומר הלאה הנה לפי מה שבארתי למעלה אמת נכון הדבר שחכמת החימיע עוסקת רק ביסודות החומר ולא בצורתו ותכונתו האברית, לא מפני שאיננה חפוצה להכנס בגבול חכמה אחרת אלא מפני שאין לה דרך להכנס בחקירה זו ואין לה דבר עם שאלת החיים. אבל אם הדבר כן אשאלכם מורי ורבותי והודיעוני, למה זה תאמרו ותעידו כי המית החכם וואהלער את כח החיים, לדעתי לא הי' לאבותינו מעולם מופת על מציאות כח החיים כאשר יש לנו כיום הזה. רביא רבבית נסיונות הוכיחו לנו שיש הבדל ונראה לעינים בין בעלי אברים ובין משוללי אברים שהאחרונים אנחנו יכולים לברוא כאות נפשנו ואת הראשונים אין אנחנו יכולים לברוא בשום פנים וכל עוד שלא יכלנו לברוא גם את החומר בעלי האברים אפשר הי' לאמר שההבדל הוא הבדל הומרי אבל כיון שאנחנו רואים שאין ההבדל בחומר מצד חמרו אנחנו מוכרחים לאמר שההבדל הוא מצד הכונת החומר וצורתו ויען שאנחנו יודעים כי כל תכונה ידועה יש לה כח ידוע ויען כי הכח הזה מבדיל בין החיים ובלתי בעלי חיים אנו מוכרחים לקראו בשם כח החיים, בכלל צודקים המה ומאירים דברי החכם הזה במאמר הנכבד יען שהם נוגעות אל הענין שלנו ואשר אביא בזה רק איזה מלים כמו אלה הדברים אשר יביע משפטו על חכמי הטבע, והנושאים כמעט בד בבד עם משפטי אשר חרצתי עליהם בהסברים וראיות אחרים, הדרושים לעניננו אנחנו.

הוא אומר יש אשר העם עומד ומכריז בשם החכמים והחכמים לא עלה על לבם לעולם שיבינו דבריהם באופן כזה ויש חכם דורש בפני העם בשם חכם אחד והיא לא ירד לסוף דעתו, כמה תלו את מגניהם בציאר דארווין ודבריו עומדים וצובחין לא כן כמה חברו ספרים כביכנער והקקל וינבאו בשם החכמה את אשר לא עשה על לבה לעולם, המה ערבבו את הספק בודאי ואת ההשערה בדבר שנתברר במופת ותלמידיהם שתו את דבריהם בצמא וישקו מהם את עדרי הצאן ולא ידעו כי מות בסיר אף יביאו מות תחת חיים. בסוף הפרק שלו פונה החכם הזה גם אל חכמי ישראל ואל הסופרים העברים ומבקש אותם לזרות זהירם בדבריהם והותם בסוף דבריו „ואתם הסופרים זכרו תמיד כי הטפה הזו התלוי בכי עטכם לא של דיו היא כי טפה של דם היא דם עמנו דמי אבותינו ודמי זרעינו, לכן חכמים הזהרו בדבריכם” עכ"ל. אבל האם שמעו סופרי זמנינו לקול פי החכם הנ"ל

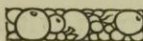
הם עשו את ההפך הם השתדלו בכל מאמצי כוחם להפיץ את שיטות הכופרים למיניהם וביחוד את שיטת המאטריאליזם בין בחירי ישראל וישקו את צאן הקדשים במים המאררים ויגזלו מהם את האינסטינקט של האמונה ויחמסו מקרב לבם את נפשם הקדשה אשר היא ירושה לנו מאבותינו ותחת זה הלעיטו אותם בסברות והשערות של שטתים אשר הם נגד המציאות ונגד השכל הישר ובוזה גזלו מהם גם את חוש הדעת הנמצא בכל מין האדם ונתגדלו ללא תורה וללא דרך ארץ. כי אם אנשים פראים ועזי פנים ה' ירחם. הנך ראה קרא נעים שגם החכם הזה הוא כתב כדברי והוא נגד דעת חכמי הכופרים בכלל ונגד חכמי המטריאליזמוס בפרט ובאמת כל החכמים הגדולים אשר לא נפגמה רוח בינתם ואינם רוצים לרמאות את הבריות הם נגד השיטה הזאת.

והנה אתה קורא נעים בודאי לא תהפץ להאמין לכל מה שכתבתי עד הנה להראיות והמופתים החותכים שהבאתי על מציאות הבורא ומציאות הנפ' חוץ לחומר וכן לכל מה שכתבתי נגד שיטות הכופרים שכל דבריהם הם הבל וריק ובודאי תחשב בלבך היותכן להיות כן הנה אלה החכמים הגדולים אשר שלמו את חק למידם בבתי ספר הגבוהים ובקיאים בכל החכמות ובודאי לא יכתבו דברי של הבל ואם הם כפרו במציאות הבורא מן הסתם האמת אתם. והנה בא איש יהודי פשוט לא מלומד הרבה ולא למד בבתי הגמנויות והוא סותר את כל דבריהם ויצא ללחם נגד המאדערנע טיאריה וכתב שכל דבריהם הם הבל ושוטות רוח ומביא ראיות ברורות על מציאות הבורא ומציאות הנפ' חוץ לחומר מחקי טבע המציאות היתכן שיהי' האמת כדבריו? מן הסתם לא למד היטב את כל ספריהם לזאת הוא כתב כן כי הוא למד ה"ג"כ סובר כמיהם אבל עתה שהבאתי לך שהרבה חכמים פרופיסרים סוברים ג"כ כמותי ועוד הבאתי לך את השבע חידות של די באא רימאן אשר באמת לפי מה שכתב נוכל להביא מהן ראיות ברורות על מציאות אלוה' וגם כתב שכל דבריהם של המטריאליסטים הם רק הנחות והשערות כעלמא והוא מן הסתם בקי בכל החכמות של המטריאליזמוס. וכן הבאתי את דברי הפרופסור של הרמן שפירה אשר מן הסתם הוא ג"כ בקי בכל החכמות שלהם וכתב ג"כ כדבריי הנה מעתה תוכל לדעת בבירור שכל מה שכתבתי עד הנה המה דברים אמיתים ונכונים אולם באמת לוא עמדו למנין החכמים המאמינים נגד המטריאליסטים אז רבו הראשונים על האחרונים אבל דא עקא שהמאמינים יבטלו

רק את שיטת המטריאליסטים בחדרם פנימה ולא יצאו להלחם נגדם לפני שער בת רבים. אבל בעל המטריאליסטים משתדלים בכל כחם להפיץ את דעותיהם הנשחתות חוצה ומאמתים אותם כאלו ה' דברים ברורים ואמיתים ולכן גברה ידם על המאמינים עד שקבלו עליהם כל הדור החדש את השיטה הזאת לדבר ברור ולומדים בכל בתי האסכולות רק כפי שיטתכ. אבל אל לנו להתיאש מזה ועלינו מוטל עתה החוב לצאת וללחום כנגדם ולהראות להם את האמת ע"פ ראיות ברורות חזקות ותקיפות וזה יהי' במאמר הג' כי מעט אור דוחה הרבה מן החשך.

הקדמה למאמר ג'.

עד הנה בארנו ובררנו היטב את השיטה של המטריאליסטים והראותי לדעת בבירור. איך שכל סברותיהם הם הכל הבל. ואיך שעל פי שיטתם לא נוכל ליתן שום פתרון אף על ההתהוות של האטום הראשון. ואיך שכל החכמים באמת לא ינטו אוזן קשבת לכל הבליהם. כן בארתי איך שהם סומכים את שיטתם רק על האברים החיצונים של האדם. אבל אני מיסוד את שיטתי על הפליאות הטבע של הבעלי חיים ועל הפליאות של האברים הפנמיים של האדם. אולם עד הנה הבאתי את הראיות האילו רק בדרך כלל. אך עתה במאמר הזה נפרש ונבאר בדרך פרט את כל הפליאות הנמצאות בבעלי החיים ובאברים הפנמיים של האדם ומכל פרט ופרט נביא ראיות ברורות אשר הם דוקרים את העין ומראים על מציאות הנפש חוץ לחומר ועל מציאות אלוה' ועוד לא נאמר בזה ד' כי עוד נפתור ע"פ שיטתי את כל פליאות הטבע ואת השינויים של הפליאות הנמצאות בין האדם ובין הבעלי חיים ע"פ השכל הישר והמדע של טבע המציאות. ונפיץ אור חדש על הפליאות של הטבע. לדעת את סבתן. ואופן התהוותן. ואז נראה ונוכחה לדעת איך שכל הפליאות של הטבע יעידון ויגידון על אמיתת מציאת ה' עד שגם מלאך רע בע"כ יענה אמן. ואז אולי יעלה בדינו להפסיק מעט את הזרם והקילוח של מים הזורנים השוטפים את העולם וטובעים אותו בטיט היון. כי הראיות שאני מביא במאמר הזה על מציאת הנפ' חוץ לחומר ועל מציאות אלוה' המה ראיות חדשות אשר עוד לא הוזכרו משום הוקר עד הנה. והם ראיות חזקות ותקיפות. כי המה מיוסדים על טבע המציאות אשר אי אפשר להכחישן.

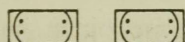
בו יבואר אופן ההתהוות של הברואים מטבע החי ואיך ובאיזה אופן מחי' הנפש את הגוף.

הנה זה ידועה שכל הגופים של טבע החי המה מתהוים ע"י הזרע שלהם
הן של צמחים והן של בעלי חיים, אבל צריך להתבונן איך ובאיזה אופן מתהוה
הגוף מן הזרע, הן זה אי אפשר, רק באחד משני האופנים, או שנאמר שהזרע יש
בה בכח לברוא גוף חדש, יש מאין יסודות חומרים חדשים עם כחות רוחני'
חדשים, או שנאמר שהזרע אין בכחה לברוא גוף חדש, רק שנמצא בה כח המשך
ויש בכחה למשך את כל היסודות החומרין הנצרכין לה, ממקורן, וגם יש בכחה
למשך את הכח הרוחני הנצרך לה ממקורו, והנה זה ידענו עתה בבירור ע"פ
החקירה המדעית שהיסודות החומרים אינם נבראים מחדש, רק שהזרע תמשך
אותן ממקורן כל יסוד ויסוד ממקורו, הנה לפי זה אנו מוכרחין לאמר שגם הכחות
הרוחני' של הגוף אינה בוראת הזרע מחדש, רק שתמשך אותן ממקורן, בכדי
להוות את הגוף הנצרך לה, כי זה אין אנו יכולים לחלק את הבריאה לחצאין,
ולאמר שהיסודות החומרים אינם נבראים מחדש, רק הכוחות הרוחני' המה נבראים
מחדש כי איך אפשר לחלק את הבריאה לחצאין, ע"כ אנו מוכרחין לאמר, שכשם
שנמצא כדור חומרי היינו עפר ומים ורוח, שהם נקראים טבע המת, והם הוים
ואינם נפסדים, אשר מהם יתהו' כל הגופים של טבע החי, כך נמצא ממעל לכדור
האוויר שלנו, גלגל רוחני אשר גם הוא הו' ואינו נפסד וממנו נמשכים כל הכחות
הרוחני' לטבע החי, ולאחר שיבא קיצם יתפרדו כל היסודות למקורן הן חומריים
והן רוחני', וכל זרע וזרע מוכרחת למשך אצלה מקודם את הכח הרוחני ממקורו,
בכדי שתוכל להוות אח"כ את הגוף החומרי, כי רק ע"י כח הרוחני תוכל למשך
אצלה את היסודות החומרים, הנצרכים לה להתהוות הגוף, כי הזרע בעצמה לאחר
שנתעפשה בידאי אין לה כל כח, להוות איזה גוף, כי ההתהוות של הגוף מן הזרע,
הוא מן הפליאות היותר גדולות אשר בטבע הבריאה, כי זהו הנקל לנו לאמר
בפה ע"י כח הטבע, יתהו' הגוף מן הזרע, אבל צריך להתבונן בדבר איך ובאיזה
אופן מהו' הכח הטבע את הגוף, בודאי אין זה כ"א ע"י כח הרוחני, כי כל התהו'
אי אפשר בלי תנועה, כמו שידוע בחכמת הטבע, שראשית היצירה היא באה ע"י
התנועה של הדם, שיתו' בהגיד המתהו' מן הזרע, וכל תנועה אי אפשר בלי כח
רוחני, ועל ידו יתהו' כח המשיכה, למשך אצלה כל היסודות החומרים הנצרכים

לה להתהוות הגוף ההוא נמצא שאין כח הרוחני בא מן חומר הגוף רק הגוף יתהו' מן כח הרוחני כי הכח הרוחני יתחבר עם הזרע בעוד שאין כל גוף נמצא בעולם ואם תשאלני לאמר לפי שיטתי שבארתי שהנפש נמשכת מן עולם הרוחני א"כ תקשה מפני מה ולמה אין לנו שום חוש ברוחני? הנה בכדי להשיב ע"ז תשובה נכונה צריך להבין מתחילה את ענין הנפש מה היא ואיך היא מתקשרת עם הגוף. ענין הנפש כפי שאבאר להלן בפ' ד' נכיר מטבע המציאות שהיא מורכבת מן ג' בחינות תארי הנפש היינו מוטבע מורגש ומושכל והם יכולים להתקשר עם הגוף זה בלא זה והמוטבע תבא אל הזרע עוד קודם התהות הגוף כפי שבארתי ונפש המרגשת תבא לאחר שנגמר הגוף וע"י ההתחברות של הנפש עם חומר הגוף מתהו' ע"י זה נפש המרגשת שלנו שאינו ממין שניהם לא רוחני ולא גשמי' וכמו שבענין הכימי' אם יתמזגו שני מינים הפכים יתהו' מהם מן שלישי שאינו ממין שניהם כידוע, כן גם בענין הנפש ע"י ההתמזגות של שתי כחות הפכים היינו כח הרוחני הנעלם עם כח החומר הגשמי יתהו' מזה נפש המרגשת שלנו שזינה לא רוחני ולא גשמי' והיא ממיזגה מרוחני וגשמי' גם יחד ולכן אינה יכולה להכיר את עצם כח הרוחני כשהוא לעצמו וע"י זה היא פועלת על חומר הגוף והחומר פועל עלי' כי ההרגשות שלנו הן באות גם מפעולות החומרים שחוצה לנו. וגם ע"פ ההכרה הזאת ניכל להבין איזה שייכות יש לכח העללקטרי עם כח החיים של הגוף כי אנו רואים שהכח העללקטרי יעורר את כח החיים וכח ההרגשה כידוע וגם נבין לאיזה צורך מוכרח האדם לישן ולאיזה צורך הוא צורך לאכילה ושתי'. השייכות שיש לו לכח העללקטערי עם כח החיים הוא מפני שהם קרובים זה לזה בענין התהוותם. כי כמו שהעלקטרי מתהו' ע"י ההתחברות של נחושת וצינק שהם כחות הפכים, כן גם כח החיים נתהו' ע"י שני כחות הפכים שנתחברו יחד. היינו כח הרוחני עם חומר הגשמי ולכן יפעול כח העלקטערי על כח החיים וכמו שהנחישת והצינק כשיתחברו יחד יתישו ויצא מהם כח. ע"י פעולתם זה על זה ויפסלו לעבודה עוד. כן גם כשיתחברו כח הרוחני עם חומר הגשמי ע"י פעולתם זה על זה יחלש כח החומר ויפסל עוד לעבודה. ולכן מחויבין הן היסודות החומרים להתחלק תמיד כי הראשונים יפסלו ויבאו אחרים תחתיהם ע"י אכילה ושתי' ולכן הוא צריך לאכל ולשתות. וגם הנפ' הרוחני תתעלף ע"י עבודתה כל היום עם חומר הגוף ע"כ היא צריכה ג"כ לנוו

בלילה בכדי לחדש כחה ולכן היא מוכרחת לישן. אולם זאת צריכים אנו עתה לחקור ולדעת הנה בעת השינה יבטלו כל ההרגשות של האדם לאן היא הולכת נפש המרגשת שלו בעת ההיא ועוד יותר נתפלא הנה בעת כאשר מביאים אותו לידי שינה ע"י איזה סם. ונה אז ינתחו יתו לנתחים והוא לא ירגיש מאומה היכן נעלמה נפש המרגש שלו בעת ההיא הנה זה אי אפשר לאמר שבעת ההיא נפרדה לגמרי ממנו נפש המרגשת כי דעת לנכון נקל שבאם לוא נפרדה ממנו נפש המרגשת אף על רגע אחת. אזי לא הינו יכולים להשיבה בשום אופן אבל זה יכריחנו להכיר שעצם הנפש אשר היא מחי את הגוף ימשכנה בתוך חום הדם שבלב וגם נפש המרגשת השורה בהמח ממנה נמשכת כי היא חלק מחלקי הנפש ובעת השינה היא תשוב למקורה אל הלב לנוח ואז יסירו מן הומר המח כל ההרגשות ולשיקין משנתו תשוב הנפש המרגשת למקומה אל דומר הכח ואז הוא חי כבראשנה עוד ביתר שאת. אבל זהו רק כשגם גידי הדמים יריקו אל תוך המח כי בלא זה לא ירגיש מאומה והראוי שזה אנו רואים בחוש שכל אבר אשר לא יריק הדם אל חוכו אזי ימות מיד וכן אנו רואים שבאם יתעלף איזה אדם אזי יסתלקו ממנו כל חושיו אינו רואה ואינו שומע והסיבה לזה הוא רק מדמת ההתעלפות של הלב ואין בכחה להריק את הדם למעלה אל הראש והמח ולכן יסתלקו ממנו כל חושיו כי כל החושים נמשכים רק מן המוח שבראש ורפואתו הוא רק להניח על המטה בשוה שלא יהי הראש גבהה מן הרגלים ויהי בכח הלב להריק את הדם להראש כמו אל הרגלים בשוה ואז יתרפא מיד וישובו אליו כל החושים לאיתנם אבל גם יריקת הדם אל המוח לא יועיל אם לא יהי שם גם נפש המרגשת בעת ההיא כי עיקר המוח שבראש שלנו היא תלוי רק בנפש המרגשת והנפש המרגשת לא תוכל לעורר את המוח החושים רק בעת כשהיא שרוי בתוך חומר המוח כאשר בראתו והנה חכמי זמנינו כופרים במציאות הנפש וע"ז שאנו רואים שבאם לא יריק הדם אל תוך האבר ימות מיד הם משיבים שסבת מתת האבר הוא מפני שהוא צריך בכל רגע ורגע לקבל חומרים חדשים ע"י הדם ובאם שיתערב הדם אי אפשר לו עוד לקבל חומרים חדשים ע"כ ימות מיד אבל טעות גדול הוא בזה כי הדם אינו יכול להוסיף חומרים חדשים רק כשהוא בריא ואוכל ושותה והדם יקבל החומרים מאכילה ושתיה ויחלק זה להאברים אבל כשהאדם חולה ואינו אוכל

ושותה. ואיני מקבל חומרים חדשים, אזי אין לו מה לחלק. אבל עם כל זה האבר הוא חי כ"ז שהדם יריק לתוכו. נמצא מוכח מזה שסבת מיתת האבר בהפסקת הדם. איני כפני מניעת החמרים רק כפני שעיקר השראת הנפש הוא בדם. היוצא מדברינו אלו הוא שמוכרחין אנו להכיר שכשם שנמצא עולם הזה הגשמי היינו טבע המת שהם הוים ואינם נפסדים כך נמצא למעלה מסביב לנו עוד עולם הרוחני עם הרבה מיני נפשות רוחניים ככל המינים שנמצאים למטה. שהם ג"כ הוים ואינם נפסדים וע"י ההתחברות של נפשות הרוחניים עם חומר הגשמי של טבע המת ע"י זה יתהו' מהם כל המיני ברואים של טבע החי שהם הוים ונפסדים והכחות הרוחניים של טבע החי אין מן החומר מוצאן כי ע"פ ההכרה הזאת כבר פתרתי את ענין הנפש ואיך היא מחי' את האדם ועוד אתן פתרון נכון ותשובות נכונות לכל הפליאות הנמצאות בכל רחבי הבריאה ולכל השינויים הנמצאים בהם ע"פ השכל והמדע של טבע המציאות.

פ' ב' פליאות הטבע הנמצאים בהצמחים.

ענין הצמחים כל אדם רואה ויודע איך שכל פרי האלן יגדלו: מתחלה יצץ ציץ ויפריהו פרחים ואח"כ יתהו' מזה פרי האלן אבל אין שום אדם משים לב לזה. לידע ולהבין איד ובאיזה אופן יתהו' הפרי מן הציץ הזה. אבל בא וראה מה שכתבו החוקרים חכמי הבטאניק בענין התהות הפרי מן הציץ. ושם תראה את נפלאות הבורא הציץ הוא הפרח. ובתיך כל פרח נמצא כמין כוס ובתיך הכוס נראה כשלשים או ארבעים חוטים לבנים נצבים. ועל ראשם כמין כפתור קטן ירוק. ובין החוטים האלה בתוך נראה חוט עב בדמות מטה. ועליו כמין ראש עם פה קטן. החוטים הלבנים הן המה מזרעו זרע הנטעים. המטה העומד בתוך מיועד הוא לקבל בתוכו את הזרע. בראש החוטים הלבנים. נמצא כמין אבק דק המיועד להוליד ולהפרות. ע"כ נכנה אותם בשם חלק הזכרי. ואת המטה העומדת בתוך. נכנה בשם חלק הנקבי וגם בשם חיתם. יען כי כאשר יבוא זמנם. כשיתבשל אבק הזכרי. אזי ע"י איזה רוח מצוי' יתבקע המעטפה של אבק הזכרי. והאבק היצא ממנו יתראה כענן. ובאותו הזמן תפתח החותם את פיה. ותקבל את הזרע. ואזי תמלא את חובתה. ויתפתח ממנה הפרי. כי החותם הנה הוא חלול. והחלל יגיע עד למטה. הנקרא חרצב כי שם הוא המקום רחב.

ובתוך החרצוב שם יתפתח הפרי והנה בציצי הגודגודי החותם הוא קרוב אל חוטי האבק, כי ראשי כלם שוים, ובנקל יבא אבק הזכרות אל פה של הנקבות אבל ישנם ציצים אשר ההולדה בהם קשה היא יען כי בציצים הרבה החותם היינו מקל הנקבות. ארוך הוא מחוטי אבק הזכרות, ואין אבק הזכרות יכול לבא אל פיה, אבל בימינו אלה חרגישו, כי בציצים כאלה, כאשר יבא זמנם להזדוג יחד, יאכף הנקבות את ראשה הפתוח, וימתין עד אשר יתבקעו נושאו אבק הזכרות, ואחרי אשר יכנס לתוכה גרגיר אבק אחד, ינשא בגאון ראשה כבתחלה, אבל הפלא הזה, כאין הוא נגד הנפלאות, אשר נראה בציצים אחרים, כי ישנה ציצים כאלה, אשר בהם לא ימצאו רק חוטי אבק הזכרות, ואין להם חותם היינו מקל של הנקבות, אם כן אין בהם מקום להפתחות הפרי, רק המה מוכנים לתת את אבק המפרה, לציצים אחרים הנמצאים מאותו המין, אשר אין בהם כ"א סמני הנקבות, והמה רק אז יוכלו לעשות פרי כאשר יבא אליהם האבק המפרה מהציצים הזכרים, ובאיזה אופן יבא אליהם האבק מהציצים הזכרים, הוא ע"י הרוח, כי כאשר יבא זמנם להזדוג יחד, הציצים של הזכרים עם הציצים של הנקבה, אזי יבא הרוח וישא את אבק הזכרות אל פי הנקבה, ואם גם אפילו יזיג דמרחק רב בניהם היינו שהציצים הזכרים יהיו בברלין, והציצים של הנקבה יהיו באמריקא, ימלא ג"כ הרוח את תפקידו לזוג זיווגים, וישא את אבק הזכרות לתוך פה הנקבת למועד הראוי לה, אבל הרוח לא יחיד הוא בעסק הזה, כי עוד יש שדכנים אהרים העוסקים בעסק הזה, כי הדבירים והצפורת כרמים, אוהבים נאמנים המה, להפריחם, ועוד יש אוהבי פרחים רבים כאלה, אשר במתקם ומתיקו את ימי חייהם, וכאשר יעופו מפרח לפרח, ישדכו בין הנטעים הזכרים לנטיעות הנקבות, כי כאשר יבאו לנטיעות הזכרים להנות ממתקם, יתבקעו על ידי נגיעתם, נושאי אבק הזכרות ויכסו את האורחים באבקם, ואח"כ יבאו השרצים האלו אל נטיעות הנקבות ליהנות ג"כ ממתקם, יביאו על גופם את האבק המפרה וימלאו את פיהם של הנקבות חשקם! רבות בשנים חשבו כי הולדת הנטעים ע"י שרצי העוף אך מקרה הוא, כי ההולדה הזאת תבא בדרך אגבי, ובאמת גם בלעדם עלה הזוג ליפת, ע"י הרוח, אבל בימינו גלו את הולדת נטע אחד ע"י שרץ העוף, על דרך נפלא כזה, אשר תעורר תמהון והשתוממות, ותראה כי מבלעדו לא עשה הנטע הזה פרי, אף אם פענו עליו כל הרוחות שבעולם.

הציץ הנפלא הוא ציץ נטע (אסטערלוצי בלעז) אשר נראהו לפעמים על הגדרים. הציץ הזה יחיד הוא בתארו. כי הכיס שלו הוא סגור מכל צד. אך למעלה על ראשו ימצא נקב קטן. ובתוך הכוס ימצאו הרוטים נושאי האבק הזכרות. וגם החותם היינו מקל הנקבי הוא בתוך הכוס. אבל הרוטים של הזכרות מושרשים המה למטה מחותם הנקבי. להולדות הציץ הזה דוא כמעט דבר שאי אפשר הוא כי סגור הוא מכל צד. והרוח לא יוכל לבא אליו. והוא מעצמו לא יוכל אבק המפרה להגבי את עצמו. ולבא אל תוך פי הנקבות. יען כי גנהה היא מהם. אבל שרץ עוף יבא פה על דרך נפלא. כשיבא זמנם להתחבר יחדיו. אבק הזכרות עם פי הנקבות. אזי יבא שרץ העוף דרך נקב הקטן. הנמצא בראשו. שמה יתענג בפעם האחרונה על ממתקי הציץ. כי אחרי אכלו לשבע ויחפוץ לצאת. לא יוכל לצאת. ויתהיל לרוץ ולעוף הנה והנה יניע וירעוד את הציץ עד כי יתבקעו נושאי אבקי. והאבק יפרח על פני כל הציץ. ויבא גם לתוך חלק הנקבי של הציץ. ויפרה אותה והשרץ ישאר בבית מאסרו וימית ברשתו. חלף כל הטוב אשר עשה להחיות את הנטעים. והנסיין הורה כי הולדות נטע הזה. לא תוכל לצאת לאור רק באופן זה. כי כאשר שמרו. שלא יבא השרץ לתוך הציץ. נבל הציץ מבלי לעשות פרי. וכאשר לא עמדו לו לשטן על דרכו. בא בצמצום באותה העת אשר פי החותם שאף אחרי האבק. לתוך הציץ. ובמותו הביא לו חיים. ומי יכול עתה להרהיב עוז בנפשו לאמר כי מקרה הוא כי בראותנו בעינינו מעשים כאלה. מי לא יראה בזה. כי אצבע אלהים הוא. מי לא יראה בזה. שהשרץ והנטע הזה לא נבראו רק למטרה אחת. להראות לכל יושבי תבל. שיש אלוה"ה בארץ. והוא משגיח על כל פרט ופרט. להחיותו ולקיימו. ובשביל הנטיעה הזה ברא את שרץ העוף. ויהי מוכרח לבא אל מקום מיתתו. כדי להאריך את חיי הנטע. ואם על הנטע הזה. שאיני כל כך מן החשובים. ישנו השגחה פרטית כל כך. כ"ש הוא שיש השגחה פרטית על שאר הנטעים החשובים ממנו. ובע"כ צריכים אנו להודות למה שאמרו חז"ל שאין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמע' המכה בו ואומר לו גדל. השקפה אחרונה הנה אחרי שנתודע לנו בבירור. ע"פ ח"כ הטבע דזמנינו. את גודל פליאות הטבע של הצמחים. הנה עתה מוכח עד למדי. שכל זה לא נברא ע"י איזה מקרה. מאיזה ערפל או ע"י איזה כח טבע עיוורת כי הפליאות של טבע הצמחים. מראים לנו בעליל. שכל זה נברא בחפשית הרצון. ובחכמה נפלאה. ושכל קיום הגשמיות. הוא

רק ע"י כח הרוחני השופע בו, אשר הוא נמשך ממקום הרוחני, כי מחומר הצמחים
 אי אפשר שיתהו' כחות נפלאים כאלה היינו ענין ההזדווגות יען שבהם לא נמצא
 אף כח ההרגשה, עוד נוכל להוכיח מפליאות הצמחים שמלבד מה שנמצא בכל
 צמח וצמח, כח רוחני נעלם פרטי, אשר הוא מחיהו עוד נמצא כח רוחני נעלם
 כללי, בחללו של העולם, אשר הוא מכריח את שאר הנמצאים, כמו למשל את
 הרוח והמים והדבורים ושאר הציפורים, שיבאו להשלים את גידול הפירות לזמנא
 הנצרך בדיוק, כמו שנראה אצל גידול הפירות, שהזיווג של אבק הזכרות עם
 הנקבי, תבא ע"י הרוח או המים או שרץ העוף, והנה זה ידוע לנו ע"פ היסוד הד'
 שלמדנו מחוקי הטבע של המציאות שאין לך כל פעולה שלא יהי' לה פועל ואם
 אין אנו רואים את הפועל בעינינו מחיב איתנו לאמר שהוא נפעל ע"י כח רוחני
 נעלם. הנה בארתי הכחות הרוחני הנמצאים אצל הצמחים שהם רק מן כחות
 המוטבע כפי מה שבארתי למעלה שכל הבריאה נחלקת לג' מדרגות מוטבע מורגש
 ומושכל ועתה נבא לבאר את ענין המורגש היינו החי, בו נמצא ג"כ נפש של
 המוטבע, היינו נפש כזאת, שאיני מרגיש אותה, ואשר בה תלוי כל עיקר החיים
 שלו, והיא מחי' אותו, ע"י העבודה שתעבוד עם אברים הפנימים שלו, אבל הוא
 אינו מרגיש, לא את הנפ', ולא את עבודתה, ולא את פעולתה, היינו כה הצומח
 מקטנות לגדלות, וכן כח הון וכח הדוחה וכח המעכל, כל אלו הכחות נמצאים ג"כ
 בהצמח, וכמו שהצמח איני מרגיש את הפעולות האלו, גם החי איני מרגיש אותם,
 גוסף עליו נפש החי שיש לו נפש המרגשת שמרגיש א"ע שהוא חי ויש לו קצת
 שכל ורצון השייך למדות, היינו אהבה ושנאה אכזריות ורחמנות, ויש לו חמשה
 חושים, שעל ידם הוא מרגיש מה שנעשה סביב לו, היינו חוש הראי', בעינים,
 וחוש השמיעה באזנים, וכן שאר החושים, יש להם אברים מיוחדים לזה, ועל כלם
 הוא חוש המחשבה, השרוי במח כי שם הוא עיקר משכנה של ההרגשה יען
 שהמחשבה הוא כח רוחני, והוא ראוי לקבל את חוש ההרגשה כי החומר איני
 שייך לשום הרגשה, רק המחשבה שהיא שרוי' בהמה, היא היא המרגשת את הרגשת
 עצמה, וכל הרגשות החושים הוא ע"י גידי המח המפוזרים בכל הגוף, כי כל
 ההרגשות הם רק הרגשות נפשיות פנימיות השרוים רק בהמחשבה והראי'
 כשתתפרד חוש המחשבה מן הגוף ע"י איזה סיבה או ע"י שינה עמוקה אזי אין
 לו להגוף שום הרגשה כמו שבארתי למע'.

פ' ג. פל'אות הטבע של בעלי החיים.

כל בעלי החיים יש להם חפץ טבעי מיוחד לכל מין ומין לצורך קיומם וחיותם. להשיג מזונותיהם לאסוף מיני מזון לימים יבאו לבנות דירה אשר בו ימצאון מגון ומחסה מגשם ושלג להכיר את האויב הבא כנגדם. לדאוג בעד בניהם. ולחנך אותם לחיות חי' חברה; ללכת ולנסוע ממקום למקום. כל אלה באות להם מיום הולדם ואינם צריכים ללמוד אותם. כי תכף כאשר יבאו לאויר העולם. יבא עמם כל כשרונותיהם. והעגל מיד לאחר שנולד. יבקש את דדי אמו לינק אותם. החפץ הטבעי המלמד לבעלי החיים באיזה אופן יבקש את מזונו נפלא הוא מאד ע"י ערמונית שונות כל אחד הוא יודע איך שהשמית תארוג את רשתה. ממין נוזלי מדבק שבגופה בחכמה ובסדר נפלא. אשר אין ביד האדם להתחרות עמה ואח"כ תערים ותתרחק מרשתה ע"י הוט ארוך ותסתיר. ותארוב עד אשר יבא זבוב או נמלה אל הרשת ויתדבק שם. ואח"כ תרוץ אל טרפה. גם יש שממית לבנה אשר תערום להחבא בתוך פרחים לבנים בכדי שלא ירגישו אותה ויבאו הזבובים לשם ותטרוף אותם. גם יש בעלי חיים אשר החפץ הטבעי ילמדם לצבור ולאסוף מיני מזון לימות החרף אם כי עוד צעירים המה לימים ולא ידעו לא את החורף ולא אז הקור. החפץ הטבעי להעמיד תולדות ולדאוג בעד הנולדים יציג לפנינו מחזות נפלאים. כשרון העופות לבנות קנם נדע הוא כל עוף יאכוף בעמל רב עשבים ונסרי עץ וחומר לבנות ביתו ומה נפלא הוא לראות איך יעבוד ויעמול אחרי שנגמר בנין ביתו להכין ערש רך וטוב לבניו אשר יוליד. בנין הקן נפלא הוא מאד כי נעשה בכשרון נפלא ומצומד היטב וידי איש לא יוכלו לעשות מלאכה כזאת בזמן קצר כזה וכל אלה יעשה העוף בלא שום כלי מלאכה לבד חרטומו ורגליו שאינן טובות ומכשרות כלל לעבודה כזאת. כל עוף למינהו יכין ויבנה לו קן מיוחד וזמה נשפוט בצדק שמעשה ומלאכת הקן אינם תלויים בחפץ חפשי כי אם יעשהו על פי הכרח טבעו כי אפילו העוף שכל ימיו חי' בשבי' סגור בכלוב ומעולם לא ראה קן כאותם שבונים אחיו. אבל אך כאשר נשלחהו לחפשי יכין לו תכף קן כמו שמכינים שאר אחיו בני מינו אם כי לא ראה אותם מימיו ועל פי בנין הקנים נוכל להכיר את מין העוף הדר בו כי כל מין ומין יש לו תבנית מיוחדת לבנין קנו לתכלית ידועה ולמטרה הכרחיית לפי סדרי חייהם. עוד יותר נתפלא על מה שאנו רואים חכמה ודעת בשרצים הקטנים

יותר מן בעלי החיים ההולכים על ארבע כי לא לעתים רחוקות נראה איך עושה הקטנים ישרים את פעולותיהם בהכנות וחכמה גדולה יתר מכל בעלי החיים הגדולים כמו למשל הדבורים.

חיי הדבורים.

מספר הדבורים השייכים למשפחה אחת גדול הוא למאד ואין להם רק אחת אחת היינו נקבה אחת והשאר הם זכרים וטומטמים. לפעמים נמצא משש עד שמונה מאות זכרים ומשלשה עד עשרת אלפים טומטמים. כאשר תסרינה שתי נקבות בכורת אחת יתפרץ ריב ומלחמה ביניהן עד שתמות האחת או עד אשר תעזוב את הכורת. המלכה היינו האם הנזכרת לעזוב את הכורת מהסיבה שזכרנו תעוף לתור לה ממלכה חדשה ועמה יתאחדו הדבורים שהי' בקושרים ולחמו בעדה לראשונה ישובו כלם על ענפי עץ לפוש. המלכה באמצע וסביבה כל הדבורים. אחר כך ישלחו אחדים מהטומטמים לרגל את הארץ. לתור להם מקום מנוחה. כאשר ימצאו איזה מקום ישובו אל אחיהם להודיע להם את אשר מצאו להם. ויתנשאו כלם כאחד עם המלכה בראשם למקום מנוחתם. אהבת הדבורים להמלכה גדולה מאד כי כל מעשיהם אך בעדה ומבלעדיה יתפרדו לכל רוח ולכשיבאו למקום מנוחתם היינו לאיזה סל. תחל עבודה גדולה בהסל המלכה תשב במנוחה על מקום אחד ולא תעשה מאומה. הזכרים לא יאחרו מלהתקרב אליה להחם אותה. יתר הדבורים היינו הטומטמים ייהרו לאסוף אוכל ולצבור את החמרים החכרמים לבנין הכורת. שערות דקות ישנן להדבורה על בשרה ובבואה לפרח תרד לתוך כוסו ששם צבור האבק ובו תתכסינה כל שערותיה את האבק הזה תאסוף. תדבק את כל גרגירי יחד ותעשיהו לכדור קטן ותשימהו בכפות רגליה האחרונות. כן תוריד נלחיה את נטף העצים תשימהו ג"כ בין רגליה האחרונות ועמוסה באבק ונטף תשוב אל הכורת ראשית מלאכתם היא לפאר את הסל לעשותו לדירה נאה ולסתום היטב את כל חוריו וסדקיו. כאשר תשלם המלאכה הזאת תתחלקנה לכמה כתות אלה תצאנה השדה לאסוף אבק ונטף. ואלה תשארנה בביתן לעשות מלאכתן ואיזה מהן תעמודנה לשרת את המלכה לברור בעדה מאכל היותר טוב. כאשר תשובנה הדבורים עם שללן מן השדה אל הכורת תמצאנה שמה אלה העומדות הכן לפרוק מהן משאן ולהטמין את אשר הביאו במקומות מיוחדים. הראוי לאכילה יטמינו לאוכל והראוי לבנין לבנין. הדבורים תטוחנה את כותלי הכורת במהירות נפלאה.

והכתלים כל כך חלקים עד שכמעט אין להאמין כי נעשו ונטוּחו אך על ידי גויות הדברים. מבלי שום כלי מלאכה. אחר שנגמרה המלאכה הזאת. תחלינה לבנות החדרים המיוחדים בעדן. לכל אחת חדר מיוחד. חומר הבנין הזה. הוא השעוה שתיציאנה הדבורים מבטנן. בנין חדרי הכורת נפלא הוא מאד מאד. ששה כתלים לכל חדר וחדר. המרחק בין חדר לחדר. גדלם רחבם ועמקם שוים המה בצמצום. ולא ישתנו זה מזה אף כחוט השערה. ואי אפשר לאדם להשלים מלאכה כזאת. בצמצום כזה ובמהירות נפלא כזה. והיותר נפלאה בזה הוא שהדבורים תחלינה כלם בפעם אחת על פני כל הכורת. וכלן כאחת יודעות. להחל ולגמור בנין בנקודה הראוי. ומצומצמת. שלא ישאר מקום ריק ופנוי. אף כחוט השערה. הפלא הוא מאין תדע הדבורה להחל מלאכתה מנקודה זאת דוקא. למען יתאים כן הבנין כלי. כאשר תחלינה הדבורים את מלאכת טבלא אחת. עם כל חדרי. תחלינה להתעסק בבנין השני. והשלישית כו' ובין כל טבלא וטבלא. תשארנה מקום פנוי דיו לטיוול שם שני דבורים. כי יעשו עמידים של שעוה. בין כל טבלא וטבלא. לבל יתחברו יחד. תכלית ומטרת החדרים האלה. הוא להטיל שמה ביצים. ולהיותם מעון לדור נולד. הביצה שטטיל המלכה תניח בחדר ריק מיוחד. וממנה יוצא טומטם. או נקבה. הכל לפי הכלכלה ומעון הנולד. ואם תניח בחדר מלא זרע. יתהוה ממנה זכר מזריע ומוליד. במשך ארבעים חמשים ימים תתבקענה הביצים ומהן יגיחו שרצים קטנים. הטימטמים יכינו מזון בעד הנולדים המרבים לאכול טרם יתנו הטימטמים את המאכל להנולדים ילעסו אותו המה לראשונה. ויעשו אותו כמין נזיד (כריי). חמשה ימים אחרי הולדם. יארגו הנולדים מין אריגה. כתולעת המשי. ויתעטפו בה. את המלאכה הזאת ישלימו במשך שלשה ימים. והטימטמים יסגרו עליהם את החדרים. בכסוי של שעוה. כה ישארו סגורים שבעה ימים שלומים. ובמשך העת הזאת. יתפתחו ויעשו דבורים בתוארן ואיכותן. הם צריכים רק לשבור את הכסוי ולצאת לתפש. ואחרי שיצאו לחפשי כבר עומדות הן עם כל הידיעות אשר להוריהן. לא יעברו ימים אחדים והנה כל אחת תעוף לאסוף מזון ולהביא הביתה אם הם טומטמים ולעבוד ולשרת כמו הזקונים.

הנה הצעתי לפניכם בפרטית. רק את הפליאות הטבע של הדבורים. אבל הם אינם יחידים בזה. כי נמצא גם פליאות גדולות אצל הנמלים והטערמיטים כי גם הם בונים בנינים נפלאים זה על גב זה. ברוב פליאות החכמה. ועוד נמצא

הרבה פליאות הטבע אצל שאר הבעלי חיים אבל בכדי להעתיק לפניכם את כל הפליאות הנמצאות בכל הבעלי חיים תקצר היריעה מהכילי והנה מהם נמצא סתירה גדולה לשיטת המטריאליסמוס, היינו שיטת ההתפתחות, כי לפי שיטתם תקשה איך יוכל להיות שהבעלי חיים הנמוכים שהם תחלת ההתפתחות, יוכלו לפעול פעולות נפלאות ברוב פליאות החכמה, עד שגם האדם היותר חכם שהוא סוף ההתפתחות, לא יוכל לפעול כמוהם, נקה לנו למשל את מלאכות הדבורים את בנין החדרים שהם בונים, שישה כתלים לכל חדר וחדר גדלם רחבם ועמקם שוים הם בצמצום, כמה מן החכמה העמוקה מונחת במלאכה הזאת, האם יוכל איזה אדם חכם להתחרות עמהם. ועוד תקשה לפי שיטתם, שהם סוברים שההתהוות של כחות הרוחניים, הם באים מחומר האברים, יען שהם נתהו' באופן כזה, שיהי' מסוגלים להוציא כחות רוחני' כאלה, אבל האם גם נוכל לאמר על האברים של הברואים הנמוכים, שהם מסוגלים להוציא כחות רוחני' כאלו. אבל עוד לא נאמר בזה די כי באמת אנו יכולים להביא ראיות ברורות וחזקות מהפליאות של הברואים הנמוכים עד שבע"כ נהי' מוכרחים להכיר שהכחות הרוחני' אינם נמשכים מן החומר רק ממקור הרוחני מוצאם, יען כי נמצא עוד פליאה גדולה בהם מאין יודעים הם הדבורים הקטנים, לעשות מלאכות נפלאות כמו הזקנים, הנה הם רק תמול נולדו ולא ראו עוד מלאכות כאלה מימיהם, והן עומדים בשוה עם הזקנים ועובדים מי הגיד להם את כ"ז, האם איזה מלאך הגיד להם, הנה הם ישיבו ע"ז שכל זה הוא בא מכח הטבע, היינו שנמצא כח טבע כזה בבעלי חיים, שכל אב ואם יורישו את כל ידיעותיהם לבניהם אהריהם, ואינם צריכים ללמוד, אבל לפי זה תקשה, הנה האדם הוא ג"כ בעל חי כמו כל הבעלי חיים, מפני מה אינו נולד, עם כל הכשרונות שהי' לו לאב ואם שלו, ומפני מה האדם הוא נולד ריק מכל חכמה אם שגם אביו הי' חכם גדול, והוא מוכרח להתלמד, ויכול להיות שגם לאחר הלימוד לא יהי' חכם כמו אביו, האם אין הוא בעל חי כמו שאר הבעלי חיים, האם חומר המח שלו, הוא גרועה משלהם, הנה הכח הטבע הזה כבר נתהו' אצל בעלי חיים הנמוכים, איך יכול להיות שלא יהי' נמצא עוד אצל האדם, שנתהו' אחרי כן ובפרט לפי שיטתם שיטת ההתפתחות שהכח הטבע הוא הולך מעילוי אחר עילוי ולא מירידה אחר ירידה, אבל באמת הנה יש לנו עוד יותר להתפלאות כי הנה ידועה לנו שהבעלי חיים הנמו', אינם יודעים כלל, את השכלי של המלאכה,

מה שהם עובדים, ושכל עבודתם הוא רק טבע הכרהיית. וזה נוכל להכיר מכל הפליאות שהצעתי עד הנה. הנה זה פלא איך הם יכולים לפעול את פעולתם, בו באופן אשר הם אינם יודעים ומבינים, את השכל של המלאכה, האם יוכל אדם לעשות איזה מלאכה, בעת כאשר איננו יודע את השכל של המלאכה. הנה הם משיבים ע"ז שכל זה בא מכח אינסטינקט, אבל כבר בלתי אמורה שבמלות יבשות וחרובות ובשמות וכינוים לא תסיר הפלא. אבל צריך להבין את ענינו איכותו ומהותו וסבתו, רק אז נוכל להסיר את הפלא. הנה כפי הנראה הם סוברים שהאינסטינקט הוא כח טבע עיוורת הכרחיית, והוא פועל בלי שכל ורצון, אבל לפי זה תקום לפנינו קושי גדולה איך יכול להיות במציאות, שכח טבע עיוורת יפעלו מלאכות נפלאות כאלה אשר צריך לזה חכמה עמוקה. הנה אנו רואים בעינינו שהכח הטבע העיוורת הנמצא בחומר המת, אינו יכול לפעול מעצמו, דברים טובים רצוים ומועילים, יען שצריך לזה שכל, ובו אינו נמצא השכל רק האדם בחכמתו, יכול להוציא מהם דברים טובים ורצוים ושווה היסוד הד' שבפ' השער, וגם זהו נגד השכל כי איך אנו יכולים להעלות על הדעת שפעולה כזאת אשר היא נפעלת ע"פ השכל תוצא מכח כזה שאינו נמצא בו שכל האם אנו יכולים להאמין בדבר הזה. אלא ע"כ אנו מחויבים להכיר שהכח האינסטינקט הוא כח רוחני נעלם אשר בו נמצא השכל, של המלאכה, ורק הוא הוא הפועל את הפעולות הנפלאות, והגוף של הדבורה, הוא רק כגרזן ביד החוצב בו יען שזה ידוע לנו מטבע המציאות של בעלי חיים שכל פעולתם הוא טבע הכרחיית ואין להם חפשיית הרצון ומאחר שהוא טבע הכרחיית בע"כ נמצא מי שהוא מכריח אותן, וזהו הכח הרוחני הנעלם אשר הם קוראין אותו בשם אינסטינקט ובו נמצא ג"כ בע"כ השכל של המלאכה, לפי זה אין אנו יכולים ליחס כלל את המלאכה אל הדבורה או אל הנמלה אלא אל הכח הרוחני הנמצא בהם יען שרק בו נמצא השכל של המלאכה, נמצא שהגוף של הדבורה הוא רק כגרזן ביד החוצב בו, והכח הרוחני הזה בודאי נמשך מן עולם הרוחני ולא מן החומר מוצאו כי לוא הי' לו איזה שייכות אל החומר אזי הי' מוכרח הדבר לכל הפחות שהנפש המרגשת שלה תדע מן השכל של המלאכה שהיא עישה והנה מאחר שגם נפשה, אינה יודעת מאומה מן השכל של המלאכה, אנו מוכרחים להכיר שהכח הרוחני אין לו שום שייכות אל החומר וע"כ מן העולם הרוחני מוצאו. נמצא שבאם אנו רואים, שהדבורים עושים את

מלאכתם. אל לנו לחשוב, שאנו רואים מעשה הדבורים, רק כל זה אנו רואים. איך שכחות רוחני' נעלמים, עושים מלאכות נפלאות ע"פ חכמה עמוקה, ואם אין אנו יכולים לראות את הכחות הרוחני' בעצמן יען שאין לנו חוש כזה שנוכל לראות כחות רוחני', אבל את פעולתן אנו רואים בעינינו ולכן אנו מחויבים להכיר גם את מציאותן * כי כל הפעולות של בעלי חיים הנמו'. שאנו רואים, אינם רק פעולות של כחות רוחני', וכל שיחתן הוא רק שיחת הנפשות. ובזה תפתור גם הפליאה מה שהרבה מפליאים, הנה הבעלי חיים הם חיים חיי חברה ועובדים גם את עבודתם ביחד, והנה לפי זה מוכרח להיות להם איזה לשון, אשר בו יודיעו זה לזה הפצם ומעשיהם. אבל איך ידברו זה לזה בלי חתוך אותיות אבל לפי שיטתנו תפתור הפליאה הזאת, יען כי כל שיחתם הוא שיחת הנפשות והם יכולים להודיע זה לזה בלי חתוך אותיות. היוצה מדברינו אלה הוא שמן הבעלי חיים הנמוכים נוכל לדעת בבירור שכמו ששנים פעמים שנים הוא ארבעה הוא דבר ברור כך הוא דבר ברור שהכחות הרוחני' אינם נמשכים מן החומר רק ממקור הרוחני' ויש להם מציאות עצמיית גם בלא החומר בניגוד לדעת המטריאליסטית כי הבעלי החיים הנמוכים יבואו ויטפחו אותם על פניהם ויאמרו להם שוטים שבעולם איך תכלו לאמר שפעולות כחות הרוחני' הם נמשכים מן חומר הגוף האם חומר הגוף שלנו הוא יודע מן השכל של הפעולות שאנו עושים. ועוד האם האברים שלנו הם מסוגלים להוציא כחות רוחני' כאלה ואיך תכלו לאמר דבר כזה

פ' ד.

הנה הראותי לכם לדעת בבירור איך שמן הפליאות הטבעי הנמצאות בצמחים ובעלי החיים, מוכח בבירור שהכחות הרוחני' הנמצאות בטבע החי אין מן החומר מוצאן. רק ממקור הרוחניות ושיש להן מציאות עצמיית גם בלי החומר, ושישנה השגחה פרטית אף על הצמח היותר קטן. כי הנה הם מיסדים את שיטתם על מציאות האדם יען שהאדם אינו מרגיש שימצא בו איזה כח רוחני אשר ימשול עליו. כי הוא מרגיש א"ע שהוא חי, רק ע"י האכילה ושתיו, וחונן מזה אין שום דבר מחי' אותו, ואין כל כח רוחניות שולט עליו, כי כל מה שיחפוץ הוא עושה

* כי גם את כחות ההומרים הגשמיים הקרובים אל הרוחניות כמו למשל כחות התיליגרף בלא חוטים אין אנו יכולים לראות את הכחות בעינינו איך שהם פועלים על מרחק רב בלי חוטים אבל מאחר שאנו רואים את הפעולות אנו מוכרחים להאמין במציאות הכחות כך גם כאן מאחר שבנו רואים את הפעולות אנו מוכרחים להאמין במציאות הכחות הרוחניות בשם השו"ב דסלבדקה.

וכל פעולתיו. הוא רק ע"פ חכמתו ורצונו, ואני ואפסי עוד, ושאין כל פלא נמצא בהחיות שלו. כך הוא מתאר האדם בדמיונו, וכך הם מתארים ג'כ המטריאליסטים בדמיונם אבל אם נביט על הפליאות הנמצאות באברים הפנימיים של האדם אשר הם מחיים אותו שם נראה ונוכחה לדעת שגם האדם אינו פועל מעצמו ושגם הוא נפעל ע"י כח רוחני נעלם כמו שהכחנו מן הפליאות הנמצאות בבעלי החיים

פליאות האברים הפנימיים:

באיזה אופן יחדש ומחי' המזון את הגוף, המזון יבא דרך הגרון אל הקובה וכותלי הקובה, יפרישו מתוכם מין נוזלי המוכשר לרכך ולמסמס את המזון, ולעשות כמין נוזל (ביירא) הפעולה הזאת נקראת עכול הקובה וא"כ ילך הנוזל אל הקרב המה ישלימו את העכוד עד אשר יתחלק לשני חלקים לליח המזון. העוצר בתוכו. החומרים המכלכלים את הגוף ולחומר מוצק שאיננו מוכשר לכלכל את הגוף ויוצא החוצה, אבל איך יבא הליח המכלכל אל חלקי הגוף לזה ימצאו על כותלי הקובה והקרב, כלי דם דקים מאד, אשר בעת העכול ימוצו לתוכם מן המאכל את הליח המכלכל מכל הדברים שנתמססו, ומלבד זה ימצא באורך כל הקרב חללים וצנורות דקים מאד, המכונים בשם גידים מוצצים, וכל הגידים האלה ימוצו לתוכם את הליח המכלכל. כל הגידים האלה יתפשטו וילכו מלמטה למעלה, עד השדרה, פה יתאחדו לנאד אחד, העולה עד החזה. ממנו ישפך הליח המכלכל אל גיד הדם הראשי, ויתערב עם הדם השוטף ממנו אל הלב. ומן הלב ישוב אל הריאה, השואפת אויר לתוכה ובה יקבל הדם בדרך נפלא מאד את יסוד החומצי שבאויר, ויגרש כתוך הדם את החמוץ הגחלי הנמצא בתוכו, ואחר שקבל הדם את יסוד החומצי, ישוב אל הלב למחלקה אחרת. הלב יתקמץ ויתכוץ עוד הפעם ויגרש את הדם הזה על פני כל הגוף, דרך גידים דקים אשר יתענפו ויתדקו יותר ויותר והדם יחדור דרך כל הגוף וישוב על עקבו. דרך גידים דקים אחרים אשר על יד על יד יתגדלו ויתרחבו יותר עד הגיעם שינת אל הלב כדי להגרש שינת אל הריאה לקבל שמה יסוד החומצי, ולהוציא מתוכו את החמוץ הגחלי וישוב שינת אל הלב ומן הלב אל כל חלקי הגוף ובעת הסיבוב הזה יתהו' התהפכות החומרים, ובעת הזאת יתהו' החלוף המרחיק מן גיו האדם כל הפסולת והמותרות והמביא חומרים חדשים לכל חלקיו לפי חסרונם. האם אין זה פליאה גדולה שהדם בעת שיסבב דרך כל חלקי הגוף, ישאיר בכל חלק וחלק, את הנצרך לו לחדש כחו

ויגרש ממנו הפסולת. בדרך כלל כל הפעולות האלו הם רק פלא על גב פלא. ואם אבא לספר לכם את כל הפליאות הגדולות הנעשים בקרב בטנו פנימה. בענין קנה הריאה והריאה בעצמה איך שע"י פליאה גדולה. תקבל הדם את אויר החומצי ותוציא מתוכה את חומץ הגחלי. וכל זה נעשית במהירות גדולה שבעים פעמים בכל זקונדה תסצר היריעה מהכיל והגוף אינו יודע ומרגיש מזה מאומה וכל עיקר כח החיים תלוי רק בפעולות הנפלאות של האברים הפנימיים שבאם יתקלקל איזה אבר מהם אזי לא יוכל לחיות.

הנה נמצא בנפש האדם סתירה גדולה בין האברים החיצונים שלו. ובין האברים הפנימיים שלו. כי על הראשונים הוא השוטט ומושל עליהם. ועל האחרונים אין לו שום שליטה עליהם. כי המכונות הנפלאות אשר נמצאו בקרב בטנו פנימה. יעבדו שלא ברצונו וידיעתו. וגם אינו יודע ומרגיש את פעולותיהם. וזהו כמו ממשלה בתוך ממשלה. והנה נמצא בזה שתי פליאות. (א) איך אינו יודע ומרגיש האדם מכל הפעולות הנעשות בקרב בטנו פנימה. כי הלא הם לא בחשאי יעבודון כי הם ירוצון הנה והנה. שבעים פעמים בכל זקונדה' והוא לא ירגיש מזה מאומה הנה האדם יש לו הרגשה בכל הגוף. כי באם יקרה לו איזה כאב. באברים הפנימיים. אז ג'כ תכף יחיש וירגיש מזה. ואת פעולותיהם אינו מרגיש. (ב) אם הפעולות הנפלאות של המכונות הפנימיים הן נעשיות שלא מידיעתו ע"י מי הם נעשים ומי הוא המשגיח עליהם שלא יחליפו הצינורות שלהם איך אפשר שמכונות כאלו אשר יעבדו מלאכות נפלאות וישלימו את פעולותיהם לתכלית הרצוי. יעבדו בלי שום משגיח אשר ישגיח עליהם בשכל ורצון. הלא אנו רואים בכל המכונות שבעולם שלא יוכלו לעבוד בלי שום משגיח. ובגוף האדם יעבדו המכונות בלי שום משגיח. נמצא שמוכרחים אנו להכיר שגם בגוף האדם נמצא כח רוחני נעלם אשר הוא פועל את הפעולות הנפלאות באברים הפנימיים. ועוד נמצא פליאה גדולה בנפש האדם. כי הנה הוא כאשר נולד הוא ריק מכל חכמה. ואח"כ כשיגדל יכול להתלמד להיות חכם גדול. והוא יכול להשיג ולהבין בכח שכלו. את כל פליאות הטבע. הנמצאות בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. ויכול לברוא מעצמו ע"פ שכלו מכונות ממכונות שונות. והוא רודה בכח שכלו על כל כחות הטבע. גם נמצא בו מח בקדקדו אשר גדלו הוא רק ככף היד ובכח הזכרון הנמצא בו יכול להכניס לתוכו הרבה מיני ספרי חכמה. והרבה מיני ציורים עד אין מספר. האם אנו יכולים לאמר שכל זה הוא נמשך רק מרטוטי המח. הן אמת ששכלו תלוי גם כן לפי ערך רטוטי

המח כי אם יהיו לו איזה פגם במחו אוי יפגם גם השכל וכן גם החושים הם תלויים לפי ערך האברים והוא יען לפי שנפ' המרגשת שלו נתהו' מן ההתמזגות של כח הרוחני עם חומר הגשמי, ומזה נתהו' כח המחשבה שלו שאיני ממין שניהם כמו שבארתי למעלה ולכן נמצא בהם שליטה גם להחומר של האברים על כחות הרוחניים אבל זה אי אפשר לאמר בשום אופן שהכחות הרוחניים יהי' נמשכים רק מן החומר. נמצא שע"כ אנו מחויבים להכיר שגם נפש האדם הוא נמשך ממקור הרוחני ולא מן החומר מוצאו והכח הרוחני הוא הוא מן הסתם כח נשגב ונעלה אשר יפעול בשכל ורצון והוא ישגיח על כל האברים הפנימיים שיעבדו כראוי וגם האדם אינו פועל מעצמו רק הוא נפעל ע"י כח הנעלם הנמצא בו אשר הוא מחי' אותו ומקימו.

פ'. ה.

הנה נוכחנו לדעת, מכל הפליאות הנמצאות בטבע החי, שע"כ אנו מחויבים להכיר, שהם נמשכים מכח רוחני אשר מקורו נמצא בעולם הרוחני, אשר נכנה אותו בשם נפש, אבל עוד נשאר לנו, ליתן תשובה נכונה לפליאה הזאת, הנה כל הנפשות, הן נמשכים מן עולם הרוחני ולפי זה הי' צריכין להיות כל הנפשות שוות בפעולותיהן, ומפני מה אנו רואים פליאות גדולות אצל בעלי החיים מה שאיננו נמצא אצל האדם, ועוד שער חלוקים נמצאים בין בעלי החיים ובין האדם ואלו הן:

(א) מפני מה יכולים הבעלי חיים הנמוכים לפעול פעולות נפלאות עד שגם האדם היותר חכם לא יוכל לפעול כמוהם (ב') מפני מה הבעלי חיים מביאים את כשרונותיהם עמהם תכף בהולדם ולא עליהם לשמוע בלימודים, עוד יותר נתפלא על בעלי החיים הנמוכים שהיום יצאו מביצתם ולמחר הם יכולים לעבוד את המלאכות הנפלאות כמו הגדולים כאשר מבואר למעל' מי הגיד להם כל אלה, אבל האדם הוא נולד ריק מכל חכמה ומדע והוא מוכרח ללימוד. (ג) עוד יש להתפלאות על בעלי חיים הנמוכים איך הם יכולים לפעול מלאכות נפלאות אשר צריך לזה חכמה עמוקה בו באופן אשר הם אינם יודעים ומבינים את השכל של המלאכה. (ד) מפני מה האדם הוא יכול להתפתח ולילך מחיל אל חיל עד אשר יגדל להחכם היותר גדול אבל הבעלי החיים אינם שייכים לשום התפתחות כי לוא יחי' אלף שנים יעמדו רק על מצב אחד. (ה') מפני מה כל הבעלי חיים יש להם לכל מין ומין

מדה מיוחדת וכל המין הם שוים במדה זו וכל שכן שאותו הבעל חי שהי' לו היום רצון למדה זו לא יהי' לו למחר רצון למדה אחרת, מה שאין כן האדם בכל אדם נמצא כל המדות שבעולם והיום הוא מתנהג במדה זו ולמחר במדה אחרת, היום יהי' איש רע מעללים ולמחר יהי' איש טוב, הנה יש מי שאומרים שכל זה תלוי בשכלו, יען שהיום הי' מחיב שכלו לעשות כך, ולמחר אחרת, אבל באמת, אי אפשר לאמר כן, יען שהמדות והרצונות היינו (כאראקטער), אינם נמשכים מן השכל, רק מן הרגש מוצאן, היינו מן נפ' המרגשת, ויש להם מקומות מיוחדין בהגוף, כי השכל משכנו בחומר המוח, אבל המדות היינו אהבה ושנאה ושאר כל המדות, עיקר משכנן הוא בהלב, כי כן אנו מרגישים גם בהחוש שאהבה והשנאה נמשכות מן הלב, ועוד אנו יכולים להביא רא' שהמדות והרצונות אינם נמשכין מן השכל יען שאנו רואים, שגם הבעלי חיים, שאין להם שכל ובכל זאת נמצאים בהם כל המדות והרצונות, שנמצאו בהאדם, רק שהם מחולקין בין כל המינים, של בעלי החיים, מין זה יש לו מדה זו, ומין אחר יש לו מדה אחרת, כידוע, נמצא מוכח מזה, שאין המדות נמשכים מן השכל, רק מן הנפ' המרגשת ע"פ כח אינרטיניקטיבי וזה שנדמה לנו, שגם המדות נמשכין מן השכל, זהו טעות, כי באמת לוא לא היתה המדה הזאת נטועה בלבו, ע"פ כח אינרטיניקטיבי, אזי לא הי' שכלו מחיב אותו לעשות אותה כלל, למשל מדת האהבה אם לא היתה המדה הזאת נטועה בלבו ע"פ כח אינרטיניקט אזי לא הי' שכלו מחיב אותו לאהב שום אדם כי למה יאהבנו אם לא קבל ממנו שום תועלת וכ"ש מדת אכזריות, בודאי לא הי' שכלו מחיב אותו להיות אכזר וכן ג"כ שאר כל המדות כמו בושה וצניעות אין להם ע"פ השכל שום מקום שזהו רק לאחר שנמצאת המדה הזאת נטועה בלבו היא מושכת אחר' ג"כ את השכל שיסכים ע"ז, אבל באמת זה מוסכם מכל החוקרים שגם האדם אינו עושה את כל מעשיו ע"פ שכלו, כי יש לו גם לרוח האדם, חוקים קבועים ואותנים לבלתי סור מן הדרך, אשר התוה לו האינרטיניקט, רק שנמצא בו פרט היוצא מן הכלל, כמו למשל כל הנשים אוהבות את פרי בטנן, רק יש פרט היוצא מן הכלל, שתמצא אשה כזו, שתקפוץ באף רחמי' מפרי בטנה, ותשליך אותה למצולת הים, אבל בין הבעלי חיים לא נמצא פרט היוצא מן הכלל שלא נמצא אף זאבה אחת בארץ, אשר תשנה דבר או חצי דבר מן זאבה השני'.

והנה בכדי להבין את

סיבת הפליאות הנמצאות בבעלי חיים הנמוכים וגם להבין את סיבת החילוקים הנמצאים בין האדם ובין הבעלי חיים צריכים אנו להכיר מתחלה את ענין מציאת הנפש מה היא ואופן התקשרותה עם הגוף כי עיקר החילוקים תלויין באופן התקשרותן עם הגופים. הנה זה כבר בארנו למעלה שכל המציאות נחלקת לד' מדריגות היינו חמר המת וג' מדריגות של טבע החי היינו מוטבע מורגש ומושכל והנה לפי שבארנו שכל הנפשות נמשכות מעולם הרוחני מוכרחים אנו להכיר שגם בעולם הרוחני נמצאו ד' מיני מקורות רוחניים מיוחדים אשר מהם נמשכים הד' מדריגות הגשמיים כי הרבה פרטים מסוג אחד בודאי נמשכים ממקור אחד. והנה זה כבר מילתי אמורה שבאדם נמצא כל הג' בחינות מוטבע מורגש ומושכל.

אבל אל תטעה לאמר שהיות שבאדם נמצאו בו מוטבע מורגש ומושכל גם יחד כמו שבארתי נמצאו בו ג' מיני נפשות שונים, אשר הם נמשכים ממקורות שונים, זה לא יען כי זהו דבר שאי אפשר לאמר בשום אופן שבגוף אחד ימצאו ג' מיני נפשות, אשר הם נמשכים ממקורים שונים, ויהי' אַחוזים ודבוקים יחד פועלים ונפעלים זו מזו, לא לא בכל אדם, לא נמצא רק נפש אחת, אבל אותה הנפש בעצמה היא כלולה מן מוטבע מורגש ומושכל גם יחד. יען שהמציאות של נפש הרוחני, אי אפשר לה להיות באופן אחר, כי כל מציאות רוחני מוכרחת להיות מורכבת מן ד' בחינות, א' עצמיות של הנפש הסובסטנצי' שלה, וג' מיני תוארים מוטבע היינו כח החיים. מורגש היינו הרגשת החיים והרגשות החושים ומיני רצונות, ומושכל היינו חכמה ובינה. * ועיקר החלוקים שנמצאו בין נפש לנפש שבזה תלוי הגבלת מציאותם, הוא רק באופני התוארים שלהם, כי כל נפש ונפש מחויבת להיות לה תוארים מיוחדים, היינו שכל עצמי, והרגשת הרצון עצמי אשר הן מיוחדות רק לה כי בלא זה אי אפשר לה להיות במציאות כלל, כי מה יהי' מציאותה, אם לא יהי' לה תוארים מיוחדים רק לה, כי אין מציאותה מוגבלת במקום, וכל הנבלתה היא תלוי' רק באופני ההרגשת של התוארים שלה. ובזה הן נפרדות זו מזו והתוארים האלו הם הולכים מלמעלה למטה בדרך קו, היינו השכל הוא רוחני ביותר, והמורגש למטה הימנו קצת, היינו בענין בחינת הרוחניות והמוטבע הוא יותר מגושם, וגם הם שוכנים זה בתוך זה, השכל בתוך נפש המרגשת והמורגש בתוך המוטבע, והמוטבע בתוך, עצמיות הנפש, כי היא הכלי

* ובלשון המקובלים נקרא זה נפש רוח ונשמה.

שמכילה את כל התוארים האלו וכלם הם רק נפש אחת, וכל זה נוכל להבין היטב מכח המחשבה שלנו, יען שהיא ג"כ כח רוחני, אם כי נמצא בה גם קצת גשמיות, אבל ממנה נוכל לשפוט, גם על הכח הרוחני הפשוט, והנה אם נתבונן היטב בכח המחשבה שלנו, נמצא בה ג"כ את כל הד' בחינות האלו, היינו עצם כח המחשבה, והרגשת החיים שבה והשכל והרצון שנמצאו בה, וממנה נוכל לשפוט על כל כח רוחני פשוט, שבע"כ נמצאו בו כל הד' בחינות הללו, וע"פ ההנחה הזאת אנו מוכרחים להכיר שכל נפש איזה נפש שיהי' אם, גם שהיא מעולם המוטבע או המורגש, אבל בע"כ נמצאו בה ג' בחינות תוארי הנפש, והבחינה הד' עצמיות הנפש הללו אלא שאינן דמות המורגש והמושכל של עולם המוטבע אל המורגש והמושכל של עולם המורגש או של המושכל יען שחלוקין זה מזה באופני ההרגשות בענין כחות הרוחניות השופע בהן ומה שהנבראים חלוקין כל כך זה מזה ברחוק הערך, זהו תלוי בשני אופנים א' הוא מחמת שגם נפשותיהן הן חלוקין זה מזה ברחוק הערך והב' הוא תלוי באופן ההתקשרות הנפש עם חומר הגוף שלהן.

אופן ההתקשרות הנפש עם חומר הגוף.

ראשית צריכים אנו לדעת, שכל נפש המתקשר עם איזה גוף, להחיהו ולקימו, אין כל הנפש מתלבש בתוך חומר הגוף, עד שלא ישאר ממנו מאומה חוץ לגוף, כי אין ביכולת הגוף, להכניס לתוכו את כל הנפש, ולהקיפו מכל צדדיו מסביב לו, שלא ישאר ממנו מאומה חוץ לגוף, כי עיקר הנפש, הוא סובב ומקיף על הגוף וגם ממלא אותו, אבל אינו מתקשר עמו ורק מקצת מן הנפש הוא מתקשר עם הגוף, להחיהו ולקימו. שנית גם זאת צריכים אנו לדעת, הנה איך שכל נפש, היא מורכבת מד' בחינות כאשר בארתי, אין כל הד' בחינות מתקשרים בשוה עם הגוף, כי הבחינה היותר תחתונה, מתקשרת יותר עם חומר הגוף, והבחינה העליונה אינה מתקשרת כל כך עם חומר הגוף, וגם אין ההתקשרות של הנפשות, עם הגופים שוות, בכל הנמצאים, כי הם חלוקים זה מזה לפי מדריגותיהם. ראשית הוא החומר של טבע המת, בו נמצא הכיח היותר אחרון, מן הנפש היותר תחתונה, וכל התוארים שנמצאו בנפשה, היינו השכל והרצון והרגשת החיים, אין להם שום שייכות להחומר, ולכן כל הכחות הרוחניים, הנמצאים בהן אינם רק כח טבע עזירי ואינם יכולים לעשות, שום פעולה רצויה בלי התחברות של שכך האדם. שני' לה היא טבע המוטבע בהן תתקשר כח המוטבע של הנפש, היינו כח החיים.

עם חומר הגוף בפנימיות, והמורג' והמוש' של הנפ' אינו מתקשר עם
 חומר הגוף בפנימיות, רק עומד עליו בתור מקיף סביב לו והוא פועל עם החומר,
 כחומר ביד היוצר, והחומר בעצמו איני יודע מזה מאומה יען כי אפילו הוש
 ההרגשה, אין לו, וזה שאנו מרגישים שישנה גם להצמחים חוש ההרגשה, אין
 ההרגשה הזאת, שייכת להחומר אלא לכח המקיף שלו, כי רק כח המקיף לבד
 פועלת את הפעולות הנפלאות הנעשות בטבע הצמחים. שלישית הן הבעלי חיים
 בהן נמצא המוטבע של הנפש, אשר בה תלוי עיקר החיים של הגוף היינו כח
 הזן כח הדוחה וכח המעכב, וגם כח המורגש של הנפש הרוחני מתקשר בהם בפנימיות
 בחומר המח שלהם, ועל ידה הם מרגישים א"ע ליש, וכל ההרגשות החושים
 שלהם ממנה נמשכים, וגם כחות האינסטינקטיבים וחופץ הטבעי ורצונות שלהם,
 ממנה נמשכים, כי שכל אין להם והנה זה כבר בארתי למעלה שרק מקצת מן נפש
 המרגשת הרוחני מתקשרת עם חומר המוח שלהם ומזה מתהו' נפש כזו שאינה
 לא רוחני ולא גשמי. אבל מן נפש המשכלת הרוחני, לא נמשכה כלום אל חומר
 המח של הבעלי חיים ולכן אין להם שכל והבנה וכח השופט, והשכל הנצרך
 להם למלאכות הנפלאות שלהם, וגם השכל הנצרך להם לצורך קיומן, זהו נמשך
 מן השכל של עצם הנפש אשר נכנה אותה בשם מקיף, אבל איך שאין להם בינה
 יפעול בהם השכל באמצעות נפש המרגשת שלהם, היינו שיעורר להם רצון שיעשו
 כך, וה מוכרחים לעשות כך, אם כי הם אינם יודעים על מה ולמה צריך לעשות
 כך, אבל הם אינם יכולים לילך נגד רצונם, כי הם מסורים תחת יד הרצון, ובדרך
 כלל אין שולט בהם רק נפש אחת היינו כח המקיף שלהם כי נפש המרגשת
 הפנימית שלהם אין לה שליטה עצמית על הגוף כי יען שאין לה שכל עצמי
 אין לה רצון עצמי וממילא היא מסורה כלה ביד כח המקיף. רביעית
 זהו האדם בו מתקשר כח המוטבע והמורגש של הנפש, כמו בבעלי חיים, כי גם
 בו נמצאו כחות אינסטינקטיבים ורצונות שונות קבועים ואיתנים אשר הם נמשכים
 מן נפש המרגשת, כאשר בארתי למעלה, נוסף עליהם עוד האדם שבו נמצא גם
 המושכל, היינו שגם קצת מן נפש המשכלת הרוחני, נמשכה ונתקשרה עם חומר
 המח שלו בפנימיות מיום לדתו והיינו כח הבינה הנמצא בו, כי גם תינוק היותר
 קטן, נמצא בו כח הבינה מה שאינו נמצא בשום בעל חי ועל ידה מתרבה בו
 השכל לאט לאט בכל יום ויום, אם כי כח הבינה בעצמה היא רק כגליון ח, שלא

שלא נכתב עליו כלום. אבל היא היא הכלי שתכיל בקרבה כל החכמות שבעולם. ועל ידה יוכל האדם להתפתח לאט לאט ולילך מחיל אל חיל עד אשר יתגדל ויתהו' לחכם גדול. אבל לעומת זה נמצא בו גם ע"י הבינה חסרון גדול היינו שע"י הבינה יתרחק ממנו שכל הנעלם של המקיף היינו שלא יוכל השכל הנעלם לבא אליו. מאיליו וממילא בלי שום הכנה ועומק הדעת. ויעורר לו לעשות מלאכה נפלאה והוא לא יבין את השכל של המלאכה. כמו אצל בעלי החיים. זה לא יקרה לו לעולם. כי הוא מוכרח להשיג את השכל. דוקא ע"י אמצעות כח הבינה. וזה אי אפשר רק ע"י הלמוד והשגה והכנה תחלה. וגם צריך שיהי' חומר המח שלו מוכשר לקבל את השכל הזה. יען כי השכל מתקשר עם חומר המח שלו בפנימיית באמצעות כח הבינה ואם לא יהי' מוכשר לא יוכל לקבל את השכל. אבל כנגד זה יש לו מעלה זו. שאח"כ כאשר ישיג השכל. השכל הוא שלו. והוא מתאחד עמו ומבין אותו היטב בכח הבינה שלו. ואם אנו רואים שאדם אחד עשה איזה מלאכה נפלאה. יכולים אנו ליחס את המלאכה. לאיש הזה שהוא עשה את המלאכה הזאת בכח שכלו ובינתו. אבל חבעלי חיים אם כי יש להם מעלה זו שאינם צריכים ללימוד וליגע א"ע בשביל להשיג איזה חכמה של מלאכה כי השכל של המלאכה תבא להם מאיליו וממילא. אבל לעומת זה יש להם חסרון גדול שאינם יודעים ומבינים את השכל של המלאכה שהם עושים. יען כי חסר להם חוש הבינה ואין השכל מתאחד עמהם כלל ואם אנו רואים שאיזה בעל חי עשה איזה מלאכה נפלאה אין אנו יכולים ליחס את המלאכה הזאת להבעל חי ההוא יען שהוא אינו יודע כלל מן השכל של המלאכה שהוא עושה. ולכן אנו מוכרחים ליחס את המלאכה רק אל כח המקיף. כי אצל הבעלי חיים רק נפש אחת שולטת עליהם היינו כח המקיף אבל אצל האדם שולטים עליו שתי נפשות (א) כח הרוחני הנעלם אשר הוא מחי' אותו. הגוף והנפש. גם יחד. והב) היא נפשו הפנימיית אשר יש לה ג"כ שליטה עצמיית יען שיש לה שכל עצמי. לכן נמצא לה גם רצון עצמי. כי היא אינה מסורה כלה תחת יד כח המקיף. כי היא יכולה לפעול נגד הרצון של כח המקיף. ולכן גם המלאכה שייך לה. והנה עתה אחרי שבארנו את ענינו הנפשות של האדם ושל בעלי החיים נפתרו לנו כל השאלות ששאלנו מראש בענין החלוקים הנמצאים בין האדם ובין בעלי חיים. כי כל החלוקים ואלה אינם תלויים רק בדבר אחד. במה שאמרנו מראש. היינו מפני שבאדם נמצא כח

הבינה, ובבעלי היים איני נמצא. וזה יגרום לכל הפליאות הנמצאות בבעלי חיים
 מה שאינו נמצא באדם. כי מאחר שאינו נמצא בהם כח הבינה הם מוכרחים לקבל
 את השכל הנקצב להם לצורך קיומם והיותם משכל הנעלם באמצעות נפש המרגשת
 והוא יכול לבא אצלם תיכף בהולדם כי אינו צריך להכשרת חומר המח. כי הוא
 אינו מתקשר עם חומר הכח. והוא אינו צריך ללימוד וגם הוא יכול לעשות
 מלאכות נפלאות יותר גדולות משל האדם. יען שאין חומר המח מסתיר עליו כי
 אין החומר המח של הבעל חי יודע. מן השכל של המלאכה שהוא עושה. וכל
 הפעולות הנפלאות הן נעשית רק ע"י הכח של השכל הנעלם. כאשר בארתי
 וע"כ הם יכולים ג"כ לפעול פעולות נפלאות בלי ידיעת השכל יען כי הם בעצמם
 אונם עושים את המלאכה הזאת. וגם מזה הטעם אינם שייכים להתפחחות יען כי השכל
 הנעלם לא יתוסף עוד מעצמו להם והם מעצמם לא יוכלו להשיג עוד יותר שכל.
 יען שאין להם בינה. אבל האדם הוא נולד ריק מכל הכמה רק עם כח הבינה
 שלו. והשכל הנעלם עומד עליו בתור מקיף. והוא אינו יכול להתגלות אליו
 מאיליו וממילא. כמו אצל הבעל חי. יען שנמצא בו כח הבינה המרחקת את אור
 השכל המקיף שלא יתגלה רק על ידה ויתקשר ג"כ עם חומר המוח והוא נצרך
 להכשרת חומר המוח שלו. יען כי השכל צריך להתאחד עם חומר המוח. וגם אינו
 יכול להמשיך את השכל רק מעט מעט. ע"י ציורי החושים שהוא מקבל מן החוץ
 וגם ע"י הלמוד וע"י ההתבוננות בהעמקת הדעת. ולכן אינו נולד עם כשרינותיו
 והוא מוכרח להתלמד ואינו יכול לפעול שום פעולה בלי ידיעת השכל של המלאכה.
 אשר תתגלה אליו בכח הבינה שלו. אבל לעומת זה יש לו מעלה יותר היינו
 שכל השכל הנעלם עומד עליו בתור מקיף. ואין לו קצבה להשכל. כמה יומשך
 אליו. והוא יכול ללמוד א"ע ולהשיג את השכל מעט מעט יותר ויותר. עד שיהי
 להחכם היותר גדול. ע"כ הוא שייך להתפתחות.

אבל עתה צריכים אנו לדעת מפני מה אין הבעלי חיים הגדולים. יכולים
 לפעול פעולות נפלאות. כמו הבעלי חיים הקטנים. אבל התירוץ לזה הוא. יען
 שבבעלי חיים הגדולים. נמצא ג"כ קצת בינה בחומר המוח שלהם. והם שייכים
 קצת אל הלמוד. ואור הפנימי של כח הבינה דוחה את אור השכל של המקיף.
 שלא יהי קרוב אצלם. כמו אצל בעלי חיים הקטנים. כי הם סותרים ומנגדים זה
 לזה כל כמה שיומשך בו יותר אור הפנימי היינו הבינה. אזי אור השכל של המקיף

מתרחק ממנו יותר, כי כן אנו רואים גם במין האדם. כל זמן שהוא תנוק, שהאור הבינה אינו מאיר בו כל כך, אור המקיף של השכל הנעלם, קרוב אצלו יותר ולכן הקטנים יודעים בעצמם את רפואתם. ע"פ כח האינסטינקט שלהם כידועה שבאם התנוק רוצה לאכזר חומר או גחלים, צריכים להניח לו ואין למחות בידו. יען שמן הסתם זהו רפואתו, וכן גם מן מעשה הקטנים מן הדבר שהם משחקים בהם, יכולים לדעת עתידות שבאם אנו רואים שהקטנים משחקים בענינו חופה וקדושין, זהו סמן שמן הסתם יהי' חתונה ברחוב ההוא, ואם משחקים בענינו מלחמה, זהו סמן שמן הסתם יהי' מלחמה בארץ ההיא, כידוע וכל זה יבא להם מפני קרבת המקיף שלהם כי אור המקיף יכול לדעת איזה מאורעות גם קודם ביאתם יען שאינו מוסתר בתוך חומר הגוף. וכן ג"כ אצל הבעלי חיים אור המקיף הוא קרוב יותר אצל הקטנים, משאצל הגדולים, יען שאצל הראשונים, אין להם בינה כלל, ואצל האחרונים יש להם קצת בינה, ולכן אינם יכולים הבעלי חיים הגדולים לפעול מלאכות נפלאות כמו הבעלי חיים הקטנים, אבל גם הבעלי חיים הגדולים אין להם בינה כמו אצל האדם כי כל מעשיהם הוא רק ע"פ כח האינסטינקט שלהם היינו אור המקיף ולכן גם הם יודעים את רפואתם מעצמם וגם מכירים את האויב ואת הסכנה המרחפת על ראשם יותר מן האדם והם מרגישים לדעת גם את העתיד לבא, כי יש עוף הנקרא רוח סערה, יען כי בו יכירו ספני הים את הסערה המעותדת לבא בעוד אשר פני השמים זהירים ובהירים וכן יעידו לנו הסופרים שבעת הרעש הגדולה בארץ זיצילעץ בשנת (1783) הבהמות ועוף השמים נדדו והלכו להם איזה ימים קודם הרעש וכן נמצא בהרבה מקומות שבכל מקום שהי' שם רעידת האדמה או שחארץ פתחה את פיה והשליכה אש מקרבה הרגישו מזה מקודם הבעלי חיים כמו שנמצא כן בהרבה ספרי התולדות וביחוד בספרי החכם מאריטץ. נמצא שבין הבעלי חיים נמצאו פעולות שונות יש מהן שבא מכח בינתם ויש מהן שבא מכח המקיף שלהם. ובאיזה אופן נוכל לדעת מאיזה מקור מוצאן כלל זה נקוט בדרך, אם הפעולות הם אינם למעלה מן הטבע היינו שגם האדם יכול לפעול כמוהם, ואינם באים מכח אינסטינקטיבי רק לאחר לימוד, זה בא מכח בינתם אבל אם הפעולות הם למעלה מן הטבע, היינו שהאדם אינו יכול לפעול כמוהם, כמו למשל פעולות הנפלאות של הכלבים או שבאים להם מכח אינסטינקטיבי זהו פעולות המקיף כי פעולות הבאים

מכח הבינה אינם יכולים להיות יותר גדולות משל בינת האדם. והנה עתה נבין ג"כ היטב את הסבה מפני מה הבעלי חיים כל מין ומין הם שוים בדיעותיהם ובמדותיהם, והמין האדם אינם שוים כלם בדעה אהת ובמידה אחת. והסבה לזה הוא ג"כ כמו שבארנו, יען שאצל הבעלי חיים כל מין ומין יש להם שכל קצוב היינו השכל הנעלם קצוב להם ולא יתוסף ולא יגרע מכפי מה שנקצב להם לצורך קיומם וחיותם, וגם המדות קצובים להם, לפי צורך קיומם, כמו למשל הבעלי חיים אשר הם מוכרחים לחיות א"ע מן הטרף ניתן להם מדה כזו שיהי היכולת בידם לטרוף טרף וכן לשאר בעלי החיים נתנו להם מדות לפי צורך קיומם, והם אינם יכולים לשנות א"ע כי כל המדות והשכל שלהם נמשכים מן הכח הנעלם הקצוב להם אשר הוא פועל בהם, באמצעות הרצון של נפש המרגשת והם אינם יכולים לפעול כנגד הרצון שלהם כלום. ע"כ כל מין ומין שוים הם במדותיהם ובשכלם. אבל האדם אין להשכל הנעלם שלו קצבה, כי באם שירצה להתבונן בכח הבינה שלו, יוכל להמשיך השכל כפי השגת חומר המח שלו, ויוכל לילך מחיל אל חיל, עד שיהי לחכם גדול, ואם לא ירצה להתבונן, או שאין חומר המוח שלו מסוגל לבינה יותרה, אזי ישאר כסיל, כמו שבארתי שאור הפנימי הוא תלוי לפי ערך הכשרת הכלים ולכן אין כל בני האדם שוים בשכלם, יען שאין כל המחות שוות יש מי שמחו חריף ויש מי שמחו גס, וגם בענין המדות אין לו קצבה כי נמצאו לו כל המדות שבעולם והוא כח שכלו יכול לבחור איזה מדה שירצה כי יש לו בחירה ורצון וגם אין כח הלבבות שוות, כי זה תלוי לפי ערך החום שבדם הלב, כי כל הכחות הרוחני, שלו הם תלויים לפי הכשרות הכלים.

והעיקר הוא שגם אין כל הנפשות שלהם שוות, כי המקור של נפשות בני האדם הוא דומה לקומה שלמה, בדמות אדם רוחני בעל אברים רוחניי, כדמות אדם דלמטה, וכל הנפשות אינם נמשכים ממקור אחד רק מאברים מיוחדים שבאדם הרוחני יש מהן שהם נמשכים מבחי הראש, מן האדם הרוחני היינו ראשי העם, ויש מבחינת הרגלים, היינו האנשים הפשוטים, ויש מן האברים הממוצעים היינו הבוננים, כמו שידוע שכל אומה שלמה היא דומה לאדם גדול כמו שבאדם נמצאו כל מיני אברים, כך בין האומה נמצאו כל מיני בני אדם, שהם האברים של האדם הגדול, כמו למשל ראשי העם או עיני העדה, הן הם הראש של האדם הגדול, ויש אנשים פשוטים עובדי אדמה, הן הם הרגלים של האדם הגדול, יען

שהם מעמידים אותו על רגלים ויש אנשים בינונים היינו האברים הממוצעים שבאדם הגדול. ומה מוכח שגם נפשותיהם הם נמשכים מאברים כאלה מן האדם הרוחני כי כל מה שנמצא למטה בגשמיית מוכרח הדבר שימצא ג'כ למעלה בעולם הרוחני כמו כן. וכן גם אין הנפשות של כל האמות שוות כי הם נמשכים ממקורים שונים ולכן הם משונים זה מזה בטבעם ובפרט הנפשות של עם הישראלי הם נמשכים מן המקור היותר גבהה ולכן הם חלוקים מכל האמות במידות טובות וגם וזהו הסיבה שכל האוכות שנאים אותם יען שהם חלוקים מהם בנפשותיהם וגם המקור של נפשות בעלי החיים הוא ג'כ בדמות קומה שלמה של מיני אברים שונים. וכל מין ומין הוא נמשך ממקור מיוחד. היינו מאבר מיוחד. ולכן אין כל המינים שוים במידותיהם אבל כל מין ומין הם שוים כלם במידה אחת יען שכל המין נמשך מאבר אחד. אבל בני האדם אם כי הם ג'כ הם כלם נמשכים ממקור אחד אבל לא מאבר אחד ולכן אינם שוים כלם במידותיהם ובשכלם. והא ראייה כי אנו רואים שכל המידות הנמצאים בין מין האדם. נמצאים גם כן בין המינים של בעלי החיים. רק שבמין זה תמצא מידה זו ובמין אחר מידה אחרת ומהמוכח שכל מין ומין נמשך מאבר מיוחד. אבל בין מין האדם תמצא כל המידות יען שאין כלם נמשכין מאבר אחד רק ממקור אחד. ועוד יש סבה הגורמת לחלק בין מין האדם למיני בעלי החיים בזה שבין האדם נמצא יוצר טוב ויצר הרע ובעלי חיים אינו נמצא זה. כי זה אנו מרגישים בעצמנו שנמצא בלב כל אחד ואחד שתי נטיות הסותרות זו את זו אחת לטובה ואחת לרעה. ונטי' עצמיית שהוא יכול לנטות לאיזה צד שירצה: והנה צריך להבין ולדעת מאין באו הנטיות האלו החלוקות זו מזו אצל האדם הנה לפי שיטתי יבואר זה על נכון כי לפי שבארתי נמצא אצל האדם שליטה של שתי נפשות. הא' היא של עצם הנפש כח הנעלם העומד עליו בתור מקיף והב' היא נפש הפנימיית שנתהו' מן ההתמזגות של פח הרוחני עם החומר. ויש לה רצון עצמי ושכל עצמי כאשר בארתי למעלה וממנה מתהו' היוצר הרע המתאו' לכל תאוות רעות ומדות רעות. יען כי החומר נתהו' מן הכח הרוחני היותר תחתונה ושם הרע גובר. ולכן גם נפשו המרגשת הפנימית הממוגה עם כח החומר היא מתאוה לכל תאוות רעות וממנה נמשכין כל המדות רעות כי היא מרגשת א"ע ליש ודבר נפרד והיא מעלמת ומסותרת על הכח הרוחני המחי'

אותה והיוצר טוב מתהו' מן עצמיית הנפש העומד עליו בתור מקיף וממנה נמשכים כל המדות טובות וכל ההתעוררות לעשות מעשים טובים ומוסר כליות רק ממנה נמשכין יען כי בעיקר הדבר כל המעשים של האדם נוגעים רק אל עצם הנפש אשר אינה נפסדת לעולם, והיא עתידה לתן דין וחשבון על כל המעשים אם טובים ואם רעים, כי החומר נאבד ויתפרד ליסודתיו, רק היא נשארת לבדה קימת, ולכן אינה מנחת את היוצר הרע שיהי' הוא השליט ומושל בכל הגוף לבדו, והיא תעורר בו רצון לעשות מעשים טובים, ומלחמה תמידית תמצא בניהם והאדם בכח שכלו הנמצא בכח הבינה שלו, יכול לנטות לאיזה צד שירצה, כי אין כל כח יכול להכריחו שיעשה כך ולא אהרת, כי באם אפילו גבר איזה כח עליו, היינו למשל היצר הרע ומשך גם את כח השכל שילך אחריו, אבל ע"פ כן יכול להיות שאחר כך יגבר עזיו היצר טוב, ויעורר אותו לשוב מדרכו הרעה וימשך גם את השכל ויוליך אותו לדרך הטובה, וכו' גם יקרה להיפך שילך בדרך הטובה ואח"כ יגבר עליו היצ' הרע ויוליך אותו לדרך רעה, ובדרך כלל אין לך כל צדיק בעולם שלא ימצא בו קצת רע, כי גם במעשיו הטובים ימצא היצ' הרע חלק בהם, וכן גם לא תמצא שום רשע בעולם שלא ימצא בו קצת טוב, רק יוכל להיות שנמצא גם פרט היוצא מן הכלל היינו שיהי' נמצא איזה רשע שלא יהי' בו טוב כלל וגם נמצא איזה צדיק שלא יהי' בו רע כלל היוצא מברינו הוא שג' מיני כחות הנפ' שולטים על האדם היינו חלק הנפש המתקשר עם החומר אשר ממנו יבא הרצונות של תאות רעות ומדות רעות וחלק הנפש המופרד מן החומר היינו כח המקיף אשר ממנו יבאו הרצונות הטובות היינו היצר טוב וכח הממוצע הוא השכל הנמצא בחומר המח אשר בו נמצא הכח לפנות אל איזה צד שירצה.

והנה עתה אחרי שנתודע לנו בבירור את המקורים של היצ' טוב והיצ' הרע, ואת התאות והרצונות והמדות המסתעפים מהם, נוכל עתה בנקל להבחין ולהכיר את כל הרעיונות והדעות אשר יעלו על מחשבותינו, אשר בני האדם מחולקים בהם, מאיזה מקור מוצאן, למשל הנה עתה נמצא בנינו חלוקי דעות יש מאתנו אנשים כאלה שהם מאמינים באלוה' ויש אשר כופרים בו, ואנו רוצים לדעת עם מי מהם האמת ולאיזה צד נפנה הנה צריכים אנו מקודם להבין ולהבחין איזה מן הדעות נמשכין מן יצר הטוב, ואיזה מן יצר הרע, כי בודאי לא מן הרוח מוצאן, אלא מאחד משתי חלקי הנפש מוצאן, והנה זה בודאי אנו יכולים להכיר

ולהבין שהדעות של המאמינים מן המקיף מוצאן יען כי זה דבר ידועה וברור לנו שהאמונה היא נמשכת מכח הנעלם של הנפש היינו מכח האינסטינקט והוא היצר טוב והוא בודאי יודע ומכיר את האמת ואיליו אנו מחויבים לפנות אבל הדעות של הכופרים בודאי מן נפש המרגשת המתקשר עם חומר הגוף מוצאן כי ממנה יבא לנו הרגשת היש שלנו המסתיר ומעלים על כח הרוחני המחי אותנו וע"כ הוא כופר באלוה וממנו יבא לנו כל התאוות רעות ומדות רעות והוא תוביל אותנו לדרך צ"חשך וצלמות ובודאי אנו כחויבים להתרחק ממנה וכן שאר הרעיונות והרצונות אנו יכולים להכיר מאיזה מקור מוצאן ועי"ז נוכל לדעת אם לרחק או לקרב אותן אבל ענין היצ"ט והיצ' הרע אינו שייך רק במין האדם יען שבו נמצא כח הבינה השכל וחשופט ויש לו בחירה וברצון ולכן הוא עתיד ליתן דין וחשבון על כל מעשיו וע"כ נמצא בו חלוקי דעות בין חלקי הנפשות שלו אבל הבעל חי אין לו בו בינה ואין לו שכל וכח השופט ואינו שייך לדין וחשבון ולכן אינו נמצא בו חלוקי דעות בין חלקי הנפשות שלו ואינו שייך ליצ' ט' ויצ' הרע רק נמצא בו איזה כעס ורוגז הבא מן החוץ ולכן כל מין ומין הם שוים בדעותיהם ובמדותיהם. הנה עתה אחרי שבארנו היטב את ענין הנפשות מה הן ואת החילוקים הנמצאים בין נפשות בעלי החיים לנפש האדם באופן התקשרותם עם הגופים ועל פי שיטה זו נפתרו לנו כל פליאות הטבע אשר אנו רואים ברחבי הבריאה וכל כחות הנעלמים היינו האינסטינקטיבים כספר גגולו לפנינו את סיבתן ואופן התהוותן והנה מעתה אין לנו כל צורך להביא עיד ראיות ברורות על אמיתת שיטה הזאת היינו שנמצאו כחות רוחני חוץ לחומר שהם נמשכים מעולם הרוחני יען שכל כחות הטבע של הבריאה יעידון ויגידון עלי' שהיא אמיתית האם אנו יכולים להעלות עתה על הדעת את שיטת המטריאליסטיס בו באופן אשר כל פליאות הטבע עומדים לנגדה וצועקין שאינה אמיתית

פ' ר'

הנה בארתי בפ' הקדום איך שאנו רואים בעינינו אצל בעלי היים הנמוכים את פעולות כחות הנעלמים אשר הם פועלים פעולות נפלאות לפנינו ועתה בפ' הזה אבאר איך שאפילו בבני האדם אנו רואים את פעולת כח הנעלם איך שהוא פועל פעולות נפלאות לנגד עינינו וזה יסרה אצל החולים הנקראים בשם נודד הלילה הקמים ממתנם בלילה והולכים בלי הרגשה חיצונית בעינים עצומות

ויודעים להזות בדיוק מכל דבר העומד לשטן להם, עד שילכו לפעמיים על מקומות מסוכנים ונעורים כמו על פינת גג ובאבריהם הם מתקנים לפעמים מלאכות שלומות ומושכלות. והסיבה לזה הוא יען שכלי החושים החיצונים מסוגרים הם אז אצלם על אופן יותר חזק, מכפי השינה הטבעית וכחות הפנימיים הניגלים נסתלקו אז מהם. ע"כ נתקרב אצלם כח הנעלם הבא מצד המקיף, ולכן הם יכולים לפעול פעולות נפלאות, כי יש מנוודי לילה כאלה המושכים בשבט סופר וכותבים רעיונות נשגבות, או מחשבים בחשבונות כאלה, מה שלא הי' לאל ידם להוציאם בשלמות נכון כזה בהקיץ והנפלא בזה הוא כי בהקיצם משנתם בלתי זוכרים כלל מכל הנעשה מהם בשעת השינה. הנה מזה מוכח הדבר שאותו הכח שהי' נמצא עליו בשעת השינה אינו נמצא עליו עתה בהקיץ ואנו מוכרחין להכיר שאותו הכח הי' מצד כח המקיף כמו שבארתי וזה ג"כ הטעם של החלומות, שאנו רואים שלפעמים יקרה שיחלום לו לאדם, חלום אמיתי ושיודיע לו מהמאורעות העתידות לבא עליו, זהו ג"כ הטעם יען שבעת השינה, כח הפנימי נסתלק ממנו נתקרב אליו כח המקיף ועל ידו באה לו הידיעה הזאת.

עוד נמצא בטבע ב"א חילים בחולי ידוע בעורקיהם, אשר בהיותם במעמד חולי זה, יתראה לנו מהם ענינים נפלאים מאד עד שיתדמה לנו שעולם הרוחני פורץ ועובר את גבולו, להתגלות על ידיהם בעולם החומרי, כי רוח העורקים אשר בקרבם מתנווד ומתפרד בנקלה מבלי שנאחו אל הטקומות המיוחדות להם בהגוף והגוף מתעלף לפעמים בשינה בלתי טבעית, החושים החיצונים נסגרים וביחוד חוש הראות נאסף מכל וכל, החולה מרגיש כובד בעפעפיו עד שנסגרים בלי להפתח ואם יפתחו מעצמם או ע"י אחרים יתראו העינים מהופכות בחוריהם, רוב האברים מתעקמים ומתנוודים, כמו אצל הנופלים בפרפור אברים, ובכל זאת בהיותם במעמד הזה החושים הפנימיים וכח הידיעה מתנשאים על מדרגה נשגבה למאוד, מקום קיבוץ כל ההרגשות איננו עוד במוח, רק במקום גומת הלב. איננו רואה עוד בעינים רק מרגיש את חנראים על דרך ואופן אחר נעלם מאתנו עד שלפעמים יכיר את המראות והצבעים, או יקרא בכתב רק בדרך גומת הלב, או בהרגשות ראשי אצבעותיו לבד, הוא כישן ובלתי ישן וצופה ומביט ענינים רחוקים ונעלמים. מכיר סיבת חליו מעצמו ומגיד את העתיד לבא עליו, בהמשך המחלה פוקד על הרופא מה שיעשה לו להקל מכאובו ומשיב לשאלותיו בטוב טעם

דעת נשגב, וכאשר יתעורר משנתו זאת בלתי זוכר מאומה מכל הדברים
הם ורק בנוח עליו הרוח הזה שנית יזכור את הראשונות ומכוון את דבריו
באין חסרון ושגיאה.

חולים כאלו הם הנודעים בשם הרואים (העללזעהענדע זאמנאבולפן) ויש לאל
ידי הרופאים הבקיאים לפעול עליהם בפעולת מגנטי ולהביאם למעמד הזה
בכל עת שירצו והסגולות האלו הם הנקראים בשם (אנימאלישע מאגנעטיזמוס)
אשר ענינם ופעולתם נתבאר בספרים שונים שנתחברו בזה בימינו האחרונים
(כל זה כתוב בנפש החיים לחוס) עוד האריך שם הרבה מענין סגולות חולי
הרואים, המרגישים ויודעים את הרחוק מהם מרחק רב, ומגידיים כל הסיבות
המעולות לבוא עליהם, או על קרוביהם והדומה לזה מן מעשים וסיפורים
שונים אשר יעידו רופאים רבים בספריהם. וביחוד החכם הרופא יוסטינוס
קערנער בספרו אסף וקיבץ בחינות הרבה מענין זה מן אשה אהת בווירטענבערג
אשר היתה מן המפורסמות בחולי זו במדרגה גבוה משך שבע שנים והוא
בעצמו עמד ושימש לפני בזמן שנתיים ימים האחרונים וכתב על ספר כל
הבחינות שעשה בזה, מקוימים בעדים רבים המוכיחים אמיתת דבריו ואולם
בחלק שני מספרו הפריז על המדה לספר ענינים זרים מן הרוחות
ונפשות בלי גופות אשר ראה החולה וגילה על ידי זה ענינים כמוסים אשר
סופם הוכיח על תחילתם באופן שלפי עדותו ועדות רופאים אחרים מתסיים
ומתאמת כל השיחות והדמיונות מן הרוחות ונפשות הנודדות אשר הורישו
לנו זקנינו, ובפרט שהחכם שובארט מהללו לאיש אמת הבלתי חס על כבודו
נגד המון העם המתלוצצים בו והוא בעצמו מחזק ומקיים דברים כאדו וכיוצא
בהם בספרו (זימבאליק דעסטרומיעס) ובלעדו גם החכמים קלוג רייל מיינער
ומאריטץ בספריהם. החוקר הגדול קאנט בהערותיו על עניני התגלות הנפשות
וחרוחות לבני האדם (קאנטס פערמישטע שריפטען באנד 2 זייטען 31) לא
ערב את לבבו להכחיש אמיתותם מכל וכל. אלה המה עיקרי דבריו כאשר
נקריב המשפט הזה לפני כסא הפלוסופא הנה תהי' נבוכה בקרבה מבלי מצוא
מענה כי להכחיש עדות רבים בזה בלתי נכון ולקבל הדברים מפי עדים
לבד גם הוא דבר בלתי נאות אל הפלוסופיא ועל כן בפרסום ישארו הדברים
האלו מוכחשים לעולם ורק בסתר לב ימצאו מאמינים בזה ובחתימת דבריו

הוא אומר הנה רחוק ממני לדעת איך יהי' מעמד הנפ' בהפרדה מן הגוף כמו שנעלם ממני איך באה בראשונה אל הגוף ובכלל אינני יודע גם כן איך אני נמצא חי ואיך יפעל עצם רוחני על גוף חומרי ולכן באפס ידיעה בל אוכל להרהיב עוז בנפשי להכחיש אמיתת איזה ספורים מן התגלות נפשות הנודדות לבני אדם מכל וכל עכ"ל, הנה גם הוא כתב שאי אפשר להכחיש ספורים כאלה שנתאמת ע"י עדים כשרים ונאמנים יען שאין אנו יודעים עוד בשכלנו את כל סתרי הטבע של הנפש מן הקצה אל הקצה עד שנוכל להכחיש עדות כזאת. ולפי מה שגיליתי מעט את סתרי הבריאה נוכל להאמין בדברים כאדה מפני שיען שאצל החולה אור הפנימי הגלוי השורה בהמוח נסתלק ממנו, ע"כ נתקרב אצלו אור המקיף הנסתר והוא שורה בהדם שבלב ע"כ כל החושים שלו יוצאים ע"י גומת הלב ומראים פליאות כאלו והנה מזה שכתוב אצל החולה שכאשר יתעורר משנתו איננו זכר מאומה מכל הדברים ההם. נוכל להבין שבעת ההיא הי' נמצא אצלו כח רוחני אחר מה שאינו נמצא עתה אצלו, ורק בעת החולי נמצא לו ולכן הכח הזה אינו יודע מאומה מזה, רק הכח הנעלם שהי' אצלו בעת ההיא הוא זוכר, וחראי' שכאשר ינוח עליו הרוח ההוא שונית אזי יזכור את הראשונות וזה יכריחנו להכיר שנמצא שתי מיני כחות רוחני' אצל האדם כח הפנימי וכח המקיף וכאשר יתרחק ממנו כח הפנימי אזי יתקרב אצלו כח המקיף כאשר בארתי.

עוד נמצא מפעולות המקיף על האדם גם בהקיץ וגם בלי שום חולי כי לפעמים יקרה אשר יתפעל נפש האדם בבלי דעת על ענין וסיבה המעותדת לבא עליו כי על פי רוב קודם שיקרה לאדם איזה צרה ויגון ידאג לבו בקרבו מבלי שיודע על מה ולמה או אם ימות לו איזה קרוב היקר בעיניו במקום רחוק ממנו והוא לא ישמע ממתתו אבל לבו ידאג בקרבו ומתגעגע לשמוע מימנו איזה ידיעה מבריאותו כל אלו וכיוצא בהם הם באים רק מסבת המקיף עוד נמצא מפעולות המקיף הפועל על האדם היינו אם ימצא באיזה נער חוש משובה המסוגל לאיזה דבר כמו אם יש לו עורקים היוחדים לפרוט על גבי כנור או אם יש לו חוש מיוחד אג הציור וכדומה אזי אם אביו ירצה ללמדו מלאכה אחרת אבל הנער לא ירצה בשום אופן לעסוק במלאכה אחרת כי הרצון ימשך אותו דוקא אל המלאכה שהוא מסוגל לה וכן אם

נמצא לו שכל חד שהוא מסוגל ללמוד איזה חכמה אזי גם אם אביו לא ירצה ללמדו חכמה אבל הרצון של הנער ימשוך אותו דוקא ללמוד החכמה שהוא מסוגל לה וזה אנו יודעים מן הפרקטיקה וההיסטאריע גם זה ילמדנו ההיסטאריע שנמצאו אנשים מיוחדים שנבראו בהשגחה עליונה לאיזה צורך גדול בעולם בכדי שיתגלה על ידם איזה חכמה של איזה משינע הנחוצה לעת ההיא או שיתגלה איזה עולם חדש הנחוץ לעת ההיא אזי הרצון של האיש הנורא לא ינוח ולא ישקוט עד אשר ישרים את הדבר שהוא נוצר בעדה כמו למשל קאלומבעס לא היה יכול לנוח עד אשר מצא את אמעריקה שהיתה נחוצה לעולם וכן זינגער לא היה יכול לנוח עד אשר הביא את המשינע של חייטים לעולם כידוע. כי בדרך כלל אנו יכולים ללמוד מן ההסתרי" שהעולם הוא אינו של הפקר שהכל נעשה בה במקרה ובהזדמון כדעת הכופרים רק הכל נעשה בה בהשגחה מיוחדת וכל החכמות שנתגלו בה לא נתגלו בדרך מורה רק בהשגחה עליונה יען שהאנושית באה לידי מצב כזה שהחכמות האלו נחוצות הן להם ע"כ נתגלתה להם החכמה הזאת והראי" כי הנה אנו רואים שישנם הרבה מלאכות וחכמות עמוקות שנתגלו עוד מלפני שלושת אלפים שנים כמו חכמת האסטראמי וחכ" החשבון והמידדה והתכת המתכות למיניהם ועשית הזכוכית ושאר מלאכות הנחוצות אם כי לא היה עוד עולם מסוגל לזה בעת ההיא כי לא התפתחה עוד בימים ההם החכמת האנושית שיהי' מסוגלים להוציא חכמות נשגבות כי שאר החכמות אפילו הקלות לא נתגלו עד הזמן האחרון אבל מאחר שהחכ' האלו הן נחוצות לקיום העולם ע"כ נתגלו תחלה כי כל זה נתהו' ע"פ השגחה מיוחדת וע"פ ההתעוררות של המקיף את רצון האדם שיגלו את המלאכות האלו לזמנם הנחוץ. וכן ג"כ מענין החלומות אנו יכולים לדעת שכל המאורעות של האדם אינם באים ע"פ מקרה רק ע"פ השגחה פרטית מעולם הרוחני כי זה ידוע לנו שנמצאו הרבה חלומות שהם אמיתיים וזה נתאמת לא רק מפי אנשים נאמנים בכל דור אל גם מעדות חוקרים ראשונים ואחרונים כאשר אסף וקיבץ מאריטאץ בספרו (מאגאצין פיר ערפאהרונגס זעללו קאנדע באנד 6) והנה פרופיסער אחד חלם לו איזה הלום ונתקים לו החלום לאחר ג' ימים אבל הוא לא נתפעל מזה שהחלום נתקים אבל הוא נתפעל מזה מאחר שיכול להיות במצאות שידועו לו מקודם מה שיקרה לו לאחר ג' ימים הנה מזה מוכח

שנמצא איזה עולם רוחני ששם הי' זה ידוע להם עוד קודם לכן נמצא שאנו מוכחרים להכיר שכל המאורעות שבאים על האדם אינם באים ע"פ מקרה רק ע"פ השגחה עליונה. והנה עתה לאחר שנתגלה לפנינו בזמן הזה מדעות חדשות היינו חכמת הגיפנאזעס ויש לנו מזו החכמה הרבה בתי ספר וחכמים גדולים הבקיאים בחכמה הזאת ומראים לנו פליאות גדולות ע"י כחות הנפש הנסתרות וגם חכמת הזמבולזמוס וספיראטיזמוס אשר מן הנסיונות שנעשו בהם בשנים האחרונות ע"י אנשים חכמים מלומדים ויודעים לשם הורו לנו לדעת שאפשר לנו לכוונן את מבטנו גם בחלק אחד מעצמות נפש האדם ואשר את החלק הזה נוכל להבחין גם בבחינה חושית כי יש אפשרות שתעשינה תמורות ממשיות בעולם הגופים ונכרות על החושים באופן פלאי והנה מזה יש לנו להוכיח בודאי שנמצא כחות נבדלים של נפשות החיים אשר המה בלתי נודעים לנו והמה פועלים את הפליאות האלה החכמים האדוקים בהספירטיזמוס אומרים כי אינם יודעים איך אפשר הוא לחכיש בהחזיונות האלה ומביאים את דברי שאפפנהויער איך שמגנה הוא את המתנגדים להם באמרו המה אינם ספקנים רק פשוט אינם יודעים. החכמים האלה מתהללים כי ישנה להם ספרות שלמה וגדולה לבעלי המדעים המסתריים וישנה ג"כ ספרים כאלה הכתובים בבקורת מדויקת ודבריהם מיוסדים על בחינות ונסיונות וחכמים מומחים אשר לא חפצו כלל לרמאות את עצמם ואת הבריאות החכמים האלה מספרים כי הפרופיסורים צאללנער פֶּכְנֶעֶר וועֶכְנֶעֶר ושיינבורג לא האמינו כלל בתחלה במציאות חזיונות הספירטיזמוס אחרי כן כאשר הם בעצמם עשו בחינות ונסיונות נהפכו מכופרים למאמינים אדוקים ובדרך כלל המדעות החדשות גרש יגרשו את המדעֶרנעֶ טיאר' מן העולם כליל כי על פיהם נוכח לדעת שנמצאים כחות רוחניים נעלמים בכל רחבי הבריאה והם נמצאים בתוך החומר וחוז' לחומר וכל האטמאספער' מלאה מהם וזהו בניגוד לשיטת המאטראיליסמוס.

השקפה אחרונה. פ' ז'

היוצא מדברנו אלה שכל גוף גשמי הנמצא בעולם המציאות מוכרח להיות לו כח רוחני אשר הוא מחיהו ומקימו והוא סובב וממלא אותו וכל ההרגשות והדיעות וכל הכחות הטבעיים הנגלים והנעלמים היינו כחות האינסטינקטיבים של הגופים, רק ממנו נמשכים. כפי שבארתי למעלה והכח הרוחני הנעלם יש

לו הרגשה וידיעה עצמית היינו הרגשת אני מיוחדת, מה שאין הגוף מרגיש
 איתו, וההרגשת האני שלו היא רק מציאות אמיתית, כי היא אינה בוטלת
 לעולם אבל ההרגשה והידיעה של הגוף היינו האני שלו אפילו של האדם, היא
 רק מציאות דמיונית כי לאחר שתפרד הנפש מן הגוף תבטל לגמרי, כי היא רק
 נתהו' מן ההתחברות של כח הנעלם, עם חומר הגוף, ולאחר הפרדה מן כח
 הנעלם, מוכרחת להבטל, אבל היא נשארת קימת בציור דמיוני בעצם הנפש
 יען כי גם אפילו בעת כשהיתה הנפש הח' מרית קימת, ה' כל הציורי דמיונית
 שלה ידועות גם לעצם הנפש, כי ממנה הם נמשכים, ובעצם הנפש לא תבטל
 לעולם וכל זה יכריחני להכיר מן הפליאות הנמצאות בטבע הבריאה כאשר
 בארתי במאמר הזה והפילוסופי' הזאת היא הפילוסופי' העתידה מה שבעיני יהי'
 מוכרחים כל באי עולם להכירנה לאמת המחלט, כי סוף כל סוף יבטלו כל
 הסברות וההשערות השטותיות השוררות כעת בעולמנו ויהי' מוכרחים להכיר
 את האמת איך שרק מכח בורא אחד נתהו' כל הכחות הטבעיים מפני שאנו
 רואים שכל כחות הטבע משלימין זה לזה להמשיך את קיומן לתכלית הרצוי'
 ומניעין את כל הבריאה להרמאניע מפוארה, וגם מראים פליאות גדולות,
 ולפי זה אנו מוכרחים להכיר שנמצא כח רוחני אחד אשר הוא בלי ראשית
 ובלי תכלית והוא המקור של כל ההתהוות של העולמות וזהו האלוה'.
 אבל עדין אתה יכול לאמר שכשם שנמצא כח רוחני אחד פשוט בלי ראשית
 אשר ממנו נתהו' כל הכחות הרוחני', כך נמצא חמר אחד פשוט אשר הוא נקרא
 בפי הפילוסופ' הקדמונים חומר היולי והוא ג'כ בלי ראשית כמו אלה', וממנו
 נתהו' כל העולמות החומריים ע"י כח אלה', אבל הוא ה' בכח אלה' כחומר ביד
 היוצר כדעת אפלטון, אבל זה בארתי למע', שעתה ידענו בבירור שחומר
 היולי, איננו במציאות כלל, היינו שיהי' נמצא חומר בלי כח רוחני ותחתיו נמצא
 אטאמים נפרדים, וכל אטום ואטום הוא מרכב משני כחות רוח' הפכים היינו כח
 המשך וכח הדוחה וכל מורכב הוא מחודש שנית שבאם נכא לברר את ענין
 הפליאות הנמצאים בחומר הגשמי אזי נראה ונוכחה לדעת שגם החומר
 הוא רק כח רוחני שנתגשם בעולם היצירה ודוקא מן הפליאות הנמצאות
 בתוך החומר אנו נוכל ולהבין את סוד הבריאה. פליאות הנמצאות בחמר
 ע"פ בחינות רבות ונסיונוס שונות במלאכות הכעמי', ידענו שכל גוף הוא

מחובר מן חלקים קטנים ודקים לבלי תכלית, והן נקראים אטאמן והם עומדים בכל גוף נקשה צפופים ודחוקים זה לזה במרחק ידוע ע"פ כח ההתלכדות אשר להם, אבל בלתי נוגעים זה לזה לעולם מפאת כח הדוחה הנמצא ביניהם במרחק ידועה, וגם יש אור בניהם והאטאמים מתנענעים תמיד: בנופים המיצקים כח התלכדות הוא חזק ביותר, והתנועה של האטאמן אינה במהירות! ובגשמים המוגרים והניזולים, ההתלכדות של האטאמן הוא חלש, והתנועה שלהם הוא במהירות, ובגופים האוירים אין נמצא זולת כח הדוחה לבד והתנועה של האטמן הוא במהירות. גדולה! הנה צריך להבין מפני מה ולמה מתנענעים האטאמן ומאין בה להם התנועה זה לא ידע כל חוקר אבל ע"כ אנו מחויבין לאמר שהתנועה בה להם מצד כח הרוחני השורה בתוכם כי אין גשמי בלא כח רוחני והכח הרוחני אינו יכול לנוח על מקום אחד ותמיד הוא מתנענע בדרך רצו ושוב, וראי' לזה הוא מכה המחשבה שיש בהאדם שהוא כח רוחני וע"כ אינו יכול לנוח כי מחשבה אחת תולך ומחשבה אחרת תבא והיא דומה למעין המתגבר המכה טיפין זו אחר זו כך המחשבות הולכות ובאת זו אחר זו ואינם יכולות לנוח כידוע כך הם ג"כ האטמן אינם יכולים לנוח מחמת כח הרוחני השורה בהם כי אין תנועה בלי כח מנענע והוא הכח הרוחני ועוד נמצא הרבה פליאות בגופים החומרים כמו פליאות הכמיע אשר כל זה מכריח אתנו לאמר שרק כח רוחני נמצא בהם.

פליאות הנמצאות במלאכות הכעמי" של החומרים

ע"פ בחינות רבות במלאכות הכעמי" ידענו שחמש ושישים יסודות פשוטים נמצאות בעולם, ועתה מצאנו עוד יותר משבעים, יש מהם אויריים ויש מהם נוזלים ויש מוצקים בין היסודות יש הרבה מהם שיש להם תשוקה גדולה להתחבר עם חברו, וע"פ הרוב יש תשוקה גדולה להיסודות האויריים או הנוזלים להתחבר עם היסודות המוצקים, כמו למשל היסוד החומצי יש לו תשוקה גדולה להתחבר עם הברזל, כי אם נניח ברזל במקום רטוב, יתחבר אליו יסוד החומצי ויתהו' ממנו מראה אדמומית היקרא (ירשוא או ראסט) אבל נוכל לרגש את היסוד החומצי מן הברזל ג"כ, ע"י שנהבר יסוד הגחלי עם הברזל, ואזי יעזוב היסוד החומצי את הברזל ויתחבר עם יסוד הגחלי ויתהו' לחמצי גחלים כאלו יש לו שכל ודעת לבחור במי שירצה, וכן ג"כ כאשר גשליך מטיל כסף

במי זאלפעטער זויערע הניקרא (אלים). אזי נראה שהכסף יכלה מעט מעט עד שלא ישאר ממנו מאימה מפני שנתחבר עם מיי הזאלפעטער להרכבה כימית. ואם נשליך אח'כ נחושת לשם אזי הכסף יפול למטה. והנחושת יתחבר עם הזאלפעטער על מקום הכסף. כי יש להזלפעטער תשוקה יתורה להתחבר עם הנחושת. ולא עם הכסף וכן נמצא ששני דברים מרכבים יחליפו את זיווגיהם למשל אם נערב פאטטאש (קאהלען זויער קאלי) הנמס במים עם סיד וחמוץ המלחי (זאלץ זויער קאלי) הנמס ג'כ במים בהתערבם יחד זה בזה יחליפו הרכבתם ויתחבר חמוץ הגחלי עם הסיד וחמוץ המלחי (זאלץ זויערע) עם הקאלי ויולד מזה גופים מוקשים בעלי הכעמי" קוראים להתחלפות ההרכבה כזו בשם כח המזגי הבחירה כאלו הי' לגופים דממים ההם הכרה בחירית לבחור להם כרצונם ואם נבא לספר כל הפליאות הנמצאות במלאכות הכעמיע' תקצר היריעה מהכיר אבל די לנו שנדע מזה שנמצא בגופים הדממים איזה כחות רוחניים נעלמים הפועלים את כל הפליאות האלו אשר מזה נוכל להוכיח בבירור שגם הם נבראו מכה הבורא. ועוד יותר יש להתפלאות על הכה הגדול של העלעקטערי' הנמצא בכל הגופים ועוד יותר בגופים הדממים אשר כמה מאות בחינות וסגולות מצאו החוקרים בטבע היסוד העלעקטערי אבל בכל זאת לא ידעו מה הוא היסוד הזה בעצמו. היסוד העלעקטערי מתגלה לעינינו ע'פ עמוד הנקרא שלשלת (האגלוואני). והוא מתוקן מן טסי צינק ונחושת רבים המונחים בחלוף זה על גב זה. ובין כל אחד מהם מטלית מטופח אשר נשרה במי מלח וחיט נחושת אחד יצא מן טס הצינק התחתונה וחיט נחושת שני יוצא מן טס הנחושת העליונה הפונים בקצותם זה לזה ונקראים ציורי העמוד. וכאשר נביא ביניהם גוף מנהל אשר יתקרב אל שני הצירים כאחד. אז יצא מראה עלקטרי חזק מאוד ופעולתיו נפלאים ושני הצירים האלו נקראים כפי החוקרים בשם כח המחבי וכח השולל כי האחד משך אליו מה שהשני דוחה ממנו וכח המחבי משך אליו את כח השולל. עוד פליאה גדולה נמצא באבן המאגענעט. כי אבן המאגענעט יכול למשוך ולהחזיק בכחו גופים הכבדים יותר הרבה ממנו. והכה הזה מתגלה ביותר על הברזל. ואם יאצל מכחו על מוט ברזל יהי אז למוט ההוא בשתי קצותיו כח המשך על ב" פנים כי האחד ימשוך אליו מה שהשני ידחה ממנו. ואם ישבר על כמה שברים תשאר הסגולה ההיא.

בכל חלק ממנו כמו שהיתה בכולו. ואם נניח אותו טובב באמצעיתו על צירו אז יתנענוע מעצמו לנוח באופן שקצהו האחד יפנה לנגד דרום והשני יפנה לנגד צפון העולם וכל הכחות של המאגאנֶעֶטִי ידוע לחכמי הטבע אבל הסוד הנטועה בטבע המאגאנֶעֶטִי עוד חתום וסתום הוא לפניהם גם זה מצאו החוקרים שפעולות מלאכת הכעמי ופעולות המאגאנֶעֶטִי וכחות העֶלֶקְטְרִי יש להם איזה סמיכות ושייכות זה לזה, כי כלם פועלים ונפועלים זה מזה. כי ע"י העלֶקְטְרִי יכולים להפריד כל הגשמי ליסודותיהם, בבואם בין הצירים ההם, ומתדמה לנו כמו נפש חיונית אחת בעלת כחות שונות אשר היסוד בעצמו ואיך הוא מתקן פעולתו הוא רחוק ונעזם מאתנו והנה בכדי לגלות לכם את סבת הפעולות הנפלאות הנמצאות בהדממים ואיזה שייכות יש להם זה לזה מוכרח אני לגלות לפניכם עוד סוד אחד מסודות הבריאה ואיך שקו אחד מתוח ע"פ כל הבריאה וממנו יתהו' כל הפליאות האלו והוא הכח המניע בכל הבריאה והסוד הזה יספרו לנו דוקא הדממים אשר אנו קוראים אותם בשם טבע המת למען תדעו כי גם הם נתהו' מכח הבורא יתב'.

עוד מסודות הבריאה.

דעו שבכל גוף נברא מוכרח להיות שתי כחות רוחניים הפכים א' כח ההתפשטות והוא הוא המח' ומהו' אותו, וחב' כח המגביל אשר יגבילו ומפרידו מכל הסביב לו. כי בכח ההתפשטות לבד לא הו' יכול להתהות שום מציאות, יען כי הוא הו' הולך ומתפשט בלי גבול ובכח המגביל לבד ג"כ לא הו' יכול להתהות שום מציאות כי הו' מגבילו ומכוצו עד אין שיעור ע"כ מוכרחין להיות דוקא השתי כחות האלו בכל נמצא ולפיערך השתי כחות האלו נמצא חמיצאות והם נמצאים ג"כ בכל אטום ואטום הנמצאים בהחמר וזהו הסיבה שנמצא בהם כח המושך וכח הדוחה וכח השולל וכח המחייב ונקראין ג"כ בשם משפיע ומקבל היינו בחי' זכר ובחי' נקבה (כן הוא נקרא בלשון המקובלים ובלשון הפילוסופים בשם נֶעְגָאֲטִיף ופאזאטיף) והן נמצאים בהחמר ובכל טבע החי כי בכל נמצא ונמצא מוכרחין להיות השתי כחות האלו בחי' זכר ובחי' נקבה רק שהנמצא שהי' בו ההתגברות של בחי' הזכר נתהו' לזכר והנמצא שהי' בה ההתגברות של בחי' הנקבה נתהוה לנקבה וכן הוא ג"כ במציאות החומרין נמצאין בהן ג"כ בחי' זכר ונקבה והמציאות שבו נתגבר בהי' הזכר יש לו

יש לו תשוקה להתחבר עם בחי' הנקבה אבל הזכר עם הזכר או הנקבה עם הנקבה אין להם תשוקה להתחבר יחד והשתי בחינת האלו נמצאין ג"כ בענין הנפש כמו ענין חסד וגבורה וכן ג"כ בהכח כמו כח השולל וכח המחייב וגם במקום כמו דרום וצפון דרום הוא בחי' זכר וצפון הוא בחי' נקבה וכן ענין שמים וארץ. שמים הוא המשפיע והארץ היא המקבלת וכן בענין הזמן קיץ וחרף הוא ג"כ ענין זכר ונקבה קיץ הוא בחי' זכר וחרף היא בחי' נקבה סוף דבר הקו הוזה מתוח ע"פ כל הבריאה ובדרך כלל גם השמש והכוכבים הסובבים אותה הם ג"כ בחי' זכר ונקבה השמש הוא בחי' הזכר המשפיע והכוכבים הם בחי' נקבה המקבלים. והוזה שעתה מקרוב מצאו שבכל אטום ואטום של מיני מתכות נמצא כדמות שמש וכוכבים סובבים אותה היינו אותן שתי הכחות של בחינת זכר ונקבה הנמצאות בכל אטום ואטום. אבל הם מצאו ולא ידעו מה וחושבין מחשבות של הבל כי באמת מצאו את השתי כחות של עלקטרי הנמצא בכל אטום ואטום כח השולל וכח המחייב כי השמש הוא כח המחייב בחי' זכר והכוכבים הם כח השולל בחי' נקבה והידיעה הזאת היא נחוצה לענין עלקטרי והם חושבין שע"י זה יהי' היכולת בידם לשנות מגשם לגשם אחר או לעבד איזה כח שיהי' בלי גבול כמו הרדיוס אבל זהו הכל הבל. והוזה הסיבה שג' כל הפליאות שאנו רואים במלאכות הכמיע והעלקטערי והמגאנעט גם יחד. הפליאות של הכעמיע זה אנו רואים בעין שיד בחי' זכר ונקבה נגעו בהן שנמצאו בהן שני מיני חומרין בחי' זכר ובחי' נקבה והחומרין האלו דוקא מסוגלין להתחבר יחד. בדרך כעמיע. היינו שיתהו' מהן הרכבה חדשה. אשר לא יהי' ממין הראשונים יען שהאחד משפיע בחברו והשני מקבל ממנו. ויתהו' מהן גוף חדש. מה שאין כן כשנערב יחד שני מנים שוים. שני זכרים או שתי נקבות. אז נערב אותם כל כמה שנרצה והם יעמדו כל אחד בפני עצמו ולא יתחברו יחד בדרך כעמיע.

והחומרין שנתחלקין לשתי בחינות זכר ונקבה יש להם תשוקה גדולה להתחבר יחד ולא יוכלו לנחוד עד אשר יתחבר הזיווג שלהם. כי למשל כאשר נערב יחד (אוגלא. ראד) עם (קיסלא. ראד). אשר שניהם נמסים במים. תקף בתחילת הערוב יתחילו להרתיח. מפני תקף התשוקה שיש להם להתחבר יחד. עד אשר תגמר הזיווג ואז ינוחו. ויש חומרין כאלה אשר מפני תקף התשוקה שיש להם להתחבר יחד יוציאו חום כמו כאשר נערב יחד מיי זאלפעטער וזיערע הנקרא (אליס)

עם מים קרים אזי יתחממו המים, והנה נמצאו חומרים אשר זיווגם לא עלתה יפה
 ולכן כאשר נערבם עם מין אחר אז יחליפו את זיווגם או האחד יגזל את זיווג
 חברו ואח"כ כשימצא לו זיווג יותר טוב מזה אזי ישליך את זו ויקח אחרת זהו
 הסיבה האמיתית של כל פליאות הכעמיע וזהו ג"כ הסיבה של כח העלעקטרי
 המפליא פליאות ע"י שתי כחות המנגדים זה לזה כח השולל וכח המחביב יען כי
 הם ג"כ בחיני' זכר ונקבה. לפי הנראה כח המחביב הוא הזכר וכח השולל הוא
 הנקבה ויש להם תשוקה גדולה להתחבר יחד, וע"י זה הם מראים נפלאות גדולות
 ורק החילוק הוא בין פעולות הכעמיע לפעולות העלעקטרי. הוא בזה מפני שפעולת
 חכעמיע היא באה מצד שינוי החומר, ולכן אינם יכולים להראות שום פעולה עד
 אשר ימסו החמרים במים או באש וגם אח"כ לא יפעלו פעולות גדולות. אבל
 פעולות העלעקטרי היא באה מפני שינוי כחות הרוחניי' שיש בהם, כי כל כח הוא
 רוחני אם כי הן אינן רוחניי' ממש אבל הם ממוצעים בין רוחניי' לגשמיות, ויכולים
 להתחבר יחד רק ע"י נגיעה קלה של חוט המעביר, ועי"ז יתגבר בזה כח הזכר
 ובזה כח הנקבה ויכולים להראות נפלאות גדולות גם על מרחק רב יען שהכח
 הוא רוחני. וגם אבן המגאנעט לא עלה זיווגו יפה והבחי' הזכר שבו ובחיני'
 הנקבה שבו אינם רצוים זה לזה זה פונה לצד דרום וזה לצד צפון יען [שענין
 דרום וצפון יש לו ג"כ שייכות לבחיני' זכר ונקבה ויש לו תשוקה גדולה להתחבר
 עם הברזל הזכר שלו רוצה להתחבר עם הנקבה של הברזל והנקבה שלו תרצה
 להתחבר עם הזכר של הברזל. ולכן ימשך אליו את הברזל דוקא לצד הקצוות
 יען כי שם עיקר משכן של צד הזכרות והנקבות זה בדרום וזו בצפון נמצא שכל
 הפליאות האלו של הכעמיע והעלעקטרי והמאגאנט מתהוים מצד סיבה אחת ע"כ
 הם פועלים ונפעלים זה מזה. וזהו הסוד של כל הבריאה כי הקו הזה הוא מתוח
 על כל רחבי הבריאה הן בחומר ובכח והן בנפש והן בגופים של כל טבע החי
 והן במקום והן בזמן. וכן גם בעולמות הרוחניי' נמצא ג"כ הקו הזה מתוח רק
 שם הם נקראים בשם אור וכלי אור הוא המשפיע וכלי הוא המקבל ושרש שרשם
 הוא מעצמות אור אין סוף ושם נתחלקו לשתי שמות שם הוי' ושם אלה' שם
 הוי' הוא בחי' התפשטות ושם אלהי' הוא בחי' צימצום והגבלה. המאמר הזה יהי'
 לזכר נשמת דודי הרב הצדיק ר' דוב זאב ז"ל אשר הי' רב בעיר יעקאטערינא
 סלאוו יען כי תמצית המאמר הזה קבלתי ממנו כי שמעתי ממנו דא"ח תנצ"ב.

הנה עתה אחרי שבררנו היטב את ענין מציאת הנפש ואת החילוקים
הנמשאים בין מין האדם למיני בעלי החיים הנה עתה בודאי אי אפשר להעלות
על הדעת את שיטת דארווין כפי שאבאר. שיטת דרווין נתהוו' ע"י החוקר הטבע
לאמארק. והוא מחליט שהבעלי חיים היותר מפותחים השתלשלו לאט לאט מבעלי
חיים הנמוכים. וקרוב לזמן הזה התלקח הוכוח המדעי בין קובי' שהחזיק בשיטת
התמדת המינים מראשית בריאתם. ובין גופרא סנט סיליר אשר בספרו נסה
להוכיח. שכל טפוס' בעלי חיים אחדים ושויים הם מעיקרם במבנה גופם. ורק
במרוצת הדורות הרבים והעצומים. השתנו והי' למינים רבים. הודות לסבות רבות
ושונות על הסבות הראה טשארלו דרווין כיצד משתנים אברי בעלי החיים. וקבע
ע"ז י"ב חקים. א) תנאי הקיום עושים תמיד שינוים ביצורים. ב) המלחמה על
אודות הקיום. ועוד עשרה חקים כמו אלה אבל כל החקים האלה אינם שייכים
רק שיעשו איזה שינוי באיזה בעל חי. אבל לא שיתהפך מאיזה מין אל מין אחר.
אבל לפי דבריהם האדם אינו יצירה חדשה רק שנתהו' מן היצורים שקדמו
לו. ואיך שהקוף הוא קרוב במבנה גופו לאדם. ע"כ הסכימו שהאדם הוא מוצאו
מן הקוף. אבל זה פלא הנה אם נאמר שנמצא בכח הטבע כח כזה שישתנו המינים
לאט לאט ממין אחד אל מין אחר. מפני מה אין אנו רואים גם עתה שישתנה
איזה מין למין אחר. והנה הם משיבים ע"ז שלוה צריך זמן רב אולי איזה מאות
אלפים שנים. בכדי שישתנה למשל ממין הקוף אל מין האדם. ולכן אין אנו
יכולים לראות זה בעיננו. אבל זה קשה הנה הזמן הזה בידאי כבר עברה. בעת
שנתהו' האדם הראשון מן הקוף הראשון כי לולא זאת לא נתהו האדם הראשון.
והנה לאחר שעברה הזמן הזה הי' מחויב להיות לפי שיטתם שיתהפכו בכל דור
ודור מן הקופים לבני אדם יען ששיטתם הוא שאין קפיצה בהטבע והיא הולכת
לאט לאט מעילוי אחר עילוי. הנה לפי זה אין אנו יכולים לאמר שלאחר שכלה
הזמן שצריך לזה. נתהפכו כל הקופים לבני אדם ביום אחד. עד שלא ישאר עוד
שום קוף בעולם שיהי' ראוי להשתנות. יען כי היא מוכרחת לילך לאט לאט.
היינו שבתקופה זו יתהפכו קופים אילו לבני אדם ובתקופה אחרת יתהפכו קופים
אחרים לאט לאט לבני אדם. וכך הי' מחויבת להיות בכל תקופה ותקיפה כל זמן
שימצאו קופים בעולם. ומפני מה אנו רואים שבתקופה של שלושת אלפים שנים
שאנו יודעים את הקופים. ואין אנו רואים בהם שום שינוי ולא נשתנה שום קוף

להיות אדם, ולא זה בלבד שלא נשתנה מעצמו, אלא גם לאחר כל היגיעות שיגעו עצמם ללמוד את הקוף לדבר ולעשותו לאדם ולא עלתה בידם. והנה אם אנו רואים עתה שהקופים שנתגדלו בין אנשים וגם אנו מלמדים אותם להיות מדברים ובכל זאת לא יועיל להם מאומה איך אנו יכולים להעלות עתה על הדעת שהקוף הראשון נתהפך מעצמו מאיליו וממילא ונתהו' לאדם אם שלא ראה שום אדם מעולם וע"כ אנו מוכרחין להכיר שזהו נגד טבע המציאות.

והנה הם משיבים על הקושי' הזאת שאין כל הקופים מסוגלים להתהפך לאדם רק שהי' מקודם איזה קוף שהי' מסוגל לזה ונתהפך כלו למין אדם וכבר איננו בעולם. נמצא לפי זה אנו מוכרחים להכיר שגם הקוף הראשון לא הי' מין קוף רק מין אדם מדבר והראי' ע"ז הוא שאנו רואים ששאר הקופים לא יתהפכו לאדם בשום אופן, רק אולי בתחלת בריאתו לא הי' עוד מפותח כראוי לא באבריו ולא בשכלו. אבל הי' מין אדם מתחלת בריאתו. ועוד הנה השיטה הזאת היא נגד טבע המציאות היינו חוק הירושה מטבע האבות לבנים. היינו שכל זרע יהי' איך שיהי', הן זרע הצמחים והן זרע של הבעלי חיים וגם האדם בכלל, אינם מגדלים רק את המין הזה מאין שלוקחה הזרע הזאת, כי חק קבועה הוא בהטבע המציאות חוק ירושת האב לבנים, הן בתכונות גופו ובתאר פניו. גם מדבר סגולות הנפשיות שבו, כי זה אנו רואים בחוש שכל הסגולות הנמצאות בהאב הוא מוריש גם להבן, והחוק הזה הוא נטועה בכל טבע הבריאה, ואין שום אדם יכול לכפור בו, גם דרווין וחבירין מודים בו, רק שהם אומרים שאינם יודעים טעם הדבר, אבל מפני שהם אינם יודעים את טעם הדבר נכפור בהחוק הזה, בעת שכל טבע הבריאה מסורה תחת החוק הזה, גם כל הבצים לא יגדלו רק את מינם, גם אם תקח ביצי של אוזים, ותיתן אותם תחת התרנגולת והיא תחמם אותם, ותגדלם אבל בכל זאת יגדלו אוזים ולא תרנגולים, ואם יקרה איזה מקרה שיולד איזה דמות בהמה מן האשה, או איזה דמות אדם מן הבהמה, אזי לא יחי' העובר הזה, ואם שכל העוברים בראשית יצירתם הם דומים זה לזה אבל אח"כ בע"כ יתחלקו, כל אחד למינו, כי כך היתה הגזרה בתחלת הבריאה הן בצמחים והן בבעלי חיים כל אחד למינהו, האם יכולים אלו הדועות להכחיש את טבע הבריאה ובפרט אצל בעלי החיי' החוק הזה עוד יותר חזק כי הם נולדים אם עם כל הכשרונות שהי' להם לאב ואם בלי שום שינוי איך אפשר לאמר עליהם

שיתהו' מהם האדם שהוא רחוק מהם כרחוק מזרח ממערב כמו שבארתי. אבל חס לא שמו כל חקירתם רק על חילוקי האברים שיש בכל מין ומין, ועל החוליות שלהם, כאלו אין להם עסק רק עם דבר חומרי בלא רוח ונפש, וכל חילוקי המינים הוא תלוי רק בחילוקי האברים שלהם. כפי שיטת המטריאליזמוס, אבל כפי שבארתי יש לנו עסק עם הברואים, שיש להם גוף ונפש, וכל החילוקים שלהם תלוי יותר בנפשתיים מבגופם. כי הדבורה והשממית הם קרובים בגופם זה לזה, אבל כמה הם רחוקים זה מזה בנפשתיים, זה מביא דבש ושעוה לעולם, וזה מביא ארס ויכול לערוג ערוגין, וכן ג"כ הגדי והכלב והזאב אינם רחוקים זה מזה בגידולי האברים שלהם אבל רחוקים זה מזה בתכונת נפשתיים, וכל זה הם מקבלים בירושה מאבותיהם, ולא יועילו להם כל החוקים של דארווין לשנות את נפשתיים. אם כי הוא מצא שהחיות שהי' מקודם פראים ואח"כ כשנעשו ביתותים נשתנו קצת מטבעם, כמו החתול והכלב, אבל בכל זאת לא נשתנו למין אחר. הכלב נשאר כלב, כמו שהי' והחתול נשאר חתול. האם אנו יכולים ללמוד מזה שהמינים ישתנו ממין זה למין אחר נמצא שידענו עתה בבירור שאי אפשר לאמר שאיזה מין ממיני בעלי חיים ישתנה למין אחר יען שהוא נגד חוק הירושה אם לא שיזדווגו שני מיני בעלי חיים אזי יצא מהם מין שלישי כמו הערוד שיצא מין הסוט והחמור וכל שכן הוא שאי אפשר לאמר שהאדם שהוא בחיר היצורים, הי' מוצאו מאחד ממיני בעלי החיים, יען שהוא רחוק מהם בתכונת נפשו מרחק רב עד שאי אפשר לאמר עליו שהוא אחד ממיני בעלי החיים, וכשם שאי אפשר לאמר שהבעל חי הוא אחד ממיני הצמחים, כך אי אפשר לאמר ג"כ שהאדם הוא אחד ממיני בעלי חיים כי הוא לא מין אחר רק סוג אחר כמו שבארתי למעלה. אבל אם הם מכחישים בכח הרוחני הנמצא בהאדם, יען שאין להם שום השגה והבנה בכח רוחני, אבל בעניני הזיווג בודאי יש להם השגה והבנה הנה אני יכול להביא להם ראי' ברורה מעניני הזיווג, שהאדם הוא סוג בפני עצמו, כי זה בודאי לא יוכלו להכחישי. שישנם בעלי חיים שהם מזדווגים זה עם זה ומולידים זה מזה, מה שאין כן האדם, אם כי הוא יכול ג"כ להזדווג עם כל הבעלי חיים, אבל אינם מולידים זה מזה לא האשה מן הבעל חי ולא הבעל חי מן האשה כידועה, א"כ מזה יש לנו ראי' ברורה, שהאדם אינו ממיני בעלי החיים, והוא סוג מיוחד לעצמו, ואין אנו יכולים לאמר עליו שהוא נולד מאחד ממיני בעלי החיים.

כי לו הי' נולד מאחד ממיני בעלי החיים, אזי בודאי הי' יכול להוליד מן בעלי חיים והבעל חי הי' יכול להוליד מן האדם. אבל מה אתם יכולים לאמר שגם הקוף הוא ממין האדם, ואוני ממין הבעלי חיים, ושהאדם הוא נתהו' מן הקוף. והקוף הוא יכול להוליד מן האדם, והאשה היא יכולה להוליד מן הקוף, אבל לוא הי' כדבר הזה הן אנו יודעים שהקופים חוטפים נשי בני האדם, ומזנים עמם ואם הי' הנשים יכולים להוליד מן הקופים, אזי הי' לנו כבר משפחה חדשה בעולם חצי קוף וחצי אדם כמו שנמצא פרדים בעולם אשר נולדו מזיווגם של סוס וחמור, והמשפחה הזאת איננה עדין בעולם א"כ מוכח מזה כשם שהנשיא אינם יכולים להוליד מן הבעלי חיים, כך אינם יכולים מן הקוף, ועוד ראי' ברורה שהאדם אין לו שום שייכות אל הקוף יען כי זה ידועה לנו שמשך זמן העיבור של הקוף הוא י"ב חדש כשאר ב"ח הטמאים ומשך זמן העיבור של האשה הוא ט' חדשים ואם הם אינם יודעים זה אזי יעשו איזה נסיון וידעו כי זהו דבר ברור א"כ מוכח מזה בודאי, שהאדם הי' לו בריאה מיוחדת בפני עצמם, כמו שאנו מוכיחים מחוק הירושה, וכל עמלם נשאר מעל.

אבל מאין לקחו את הליווג הזה, שאין קפיצה בהטבע ורק לאט לאט יתפתחו היצורים והלכו קדימה, ולכן עלה על לבם לאמר שהאדם הקדמון נתהו' מן הקוף זה למדו מן ההתפתחות של האדם. אבל באמת לוא ידענו שהאדם הקדמון לא הי' לו כשרונות טובים, שיוכל לדעת ולהבין בכל חכמה ומדע, ורק בדרות האחרונים נתהו' לנו אנשים כאלה, שיש להם כשרונות טובים ויכולים להבין בכל חכמה ומדע, אזי היינו יכולים לאמר שמין האנושי נתפתח מן הקוף, אבל מאחר שידענו שהאדם הקדמון הי' לו ג"כ כשרונות טובים לכל מלאכה ומדע אולי יותר טובים משל האדם ההו', וזה ידענו מן הפיתוחים והיצורים שנמצאו במערות בעומק האדמה, נמצא שבאמת גם מין האנושי לא נשתנה אף במאומה מראשית הולדו עד עתה ולא נתפתח במאומה רק שהחכמה היא הולכת ומתפתחת לאט לאט, יען שלכל חכמה וחכמה לראשית התגלותה, צריך לזה חכם גדול ובעל מח חריף, ואח"כ היא הולכת ומתפתחת גם ע"י אנשים בנונים, וכל חכמה וחכמה היא גורמת שבמשך הזמן יתגלו על ידה עוד הרבה חכמות, לפי שהאדם הוא חונן בבינה יתרה והוא מבין דבר בתוך דבר, ועוד שכל החכמות נתגלו לבני האדם ע"י איזה מקרה והזדמנות, או איזה פראקטיקע, נמצא שכל זמן שמין האנושי הוא יותר

מודקן על פני האדמה. הוא יותר מתעשר בהרבה חכמות והמצאות חדשות והאבות הם מורישים את החכמה שלהם לבניהם אחריהם והבנים מוסיפים עוד חכמה על חכמות האבות עם כי בעצם לא היו חכמים גדולים כאבותיהם, אבל יען שהחכמות האלו כבר נתגלו ע"י אבותיהם יכולים הם ג"כ להוסיף על החכמות האלו. כי להוסיפות החכמה אינו צריך לזה חכם גדול, רק לראשית התגלות החכמה כמו שבארתי למעלה. נמצא שלא האדם הוא הולך ומתפתח רק שהחכמות הולכות ומתפתחות והם משנים את סדרי ימי חיו ג"כ. נמצא שזהו טעות גדול בידם מה שהם חושבים א"ע שרק הם מוכשרים לכל חכמה ומדע, אבל אדם הקדמון לא היו מוכשר לזה כי באמת היו מוכשר לכל חכמה ומדע יותר מהם נמצא שכל שיטת ההתפתות שלהם בטלה לגמרי.

מאמר ד' פ' ב'

והנה עתה אחרי שבררנו היטב את שיטת דרווין, וראינו איך שכל זה הבל, כי זהו נגד טבע המציאות, נברר עתה גם את שאר המאדרנע טיאריע שלהם היינו איך נתחוו צבא השמים וכסיליהם, וחכמת הגעלאגיע שלהם, איך שהארץ היתה בוערת באש, ונראה וניכחה לדעת איך שכל זה הוא נגד חכמת ההנדסי ונגד טבע המציאות, והנה מקודם נברר את ענין האסטראנמיע ע"פ שיטת קופערניקאוו. קיצור יסודי דבריו הוא שהשמש עומדת על מקום אחד, במקום מרכז העולם, וכל הככבי לכת, מעופפים ופורחים על כנפי האפס, מסביב השמש הגדולה דתלוי, על בלי מה וכלם שומרים את תפקידם, לרוץ ולהקיפה במעגלי מסילתם, כל אחד ואחד, במסילה המיוחדת לו, והמכונה לו מראש ומקדם, בהוציאם היוצר אל המציאות, וגם הארץ היא כאחת מהם, הולכת וסובבת את השמש מדי שנה בשנה, ועמה הירח המלוה אותה בכל אשר תולך, וזולת זה נמצא עוד לכדור ארצנו תנועה סיבובית לסוב על קוטרה פעם אחד בכל כ"ד שעה אשר מזה יתהו לנו היום והלילה, וזה שנדמה לנו, שהשמש עולה במזרח, לא שהשמש עולה במזרח, רק שהארץ היא סובבת ממערב למזרח, ושטח האופק שלנו הוא יורד לפאת מזרח, ויתראה לנו השמש, ונדמה לנו כמו שהשמש עלתה כמזרח, כי כמו שבאם אחד יסע בספינה, ידמה לו שהוא יושב על מקום אחד, רק כל המציאות שחוא פוגע, חולפים ועוברים לפניו, כן ג"כ ידמה לעינינו שאנו יושבים על מקום אחד והשמש עולה ממזרח, בסוף מאה השבע עשרה למנינם, גלה לנו חכם אחד מארץ

אנגלי' וישמו איזוק נעפטאן סיבת הסיבובים של כל ככבי הלכת סביב השמש והוא שכל גוף דמם הוא נח ושקט על מקומו. אם לא יפעל עליו איזה כח חיצוני להעתיקו ממקומו. ולוא הי' גוף אחד נמצא בעולם. אזי הי' נח ושקט לעולם על מקומו. אבל אם נדמה שיהיו שני גופים בעולם. אז הי' שניהם הולכים ומתקרבים זה לזה. מפאת טבע כח המשך. המוטבע בכל גוף חומרי למשך אליו את זולתו. ואם שני הגופים שוים בכמות חמרים חי' הולכים ומתקרבים זה לזה. עד שחי' נפגשים באמצא המרחק שביניהם. יאולם אם הגוף ב' יהי' ב' פעמים בכמות חומר. מן חומר הגוף הא' הנה יהי' גם פעולת משיכתו את א' פי שנים בחוזק ממשיכת א' את ב'. ותנועת א' אל ב' יהי' ב' פעמים מכפי תנועת ב' אל א' ויפגשו לפ"ז זא"ז בשליש המרחק. הסמוך אל ב'. ולפי ערך הזה כל אשר יגדל כמות חמרו של הב' על הא'. כן יגדל ג"כ כח משיכתו את גוף הא'. אך אם יגדל כמות החמר של הגוף הב' למאוד עד שגוף הא' לא נחשב נגדו למאומה בערך גדלו. אז גם אם ירבו הגופים הקטנים. יהי' כלם נמשכים אל החומר הגדול. מבלי שיהי' חומר הגדול נמשך אל שום אחד מהם. וזהו הסיבה של כל הגופים המדובקים לכדור הארץ. ולא יפלו ממנה הן מלמעלה והן מלמטה. וכאשר תניף איזה דבר. מן הארץ הוא נופל על הארץ. כל זה הוא מצד כח המשך שבו.

וכמו שפעולת המשיכה מכל גוף. הוא מתרבה לפי רבות כמות חמרו. בערך גוף זולתו הנמשך אליו כן יגדל ג"כ פעולתו לפי קרבת הגוף הנמשך ממנו. אם גוף הנמשך הוא קרוב אליו. גם פעולת משיכתו הוא חזקה עליו. וכל אשר יתרחק ממנו. כח משיכתו נחלש ביתור. הנסיון היומי יורנו שכל פעולה תשמור את תמונת פעולתה לעולם כל עוד אשר לא ישנה אותה. סבה המונעת את פעולתה. ואם נדחוף איזה גוף שילך לאיזה צד. מוכרח הוא לילך לאותו צד. בדרך ישר עד עולם. גם אחר שסר מעליו הכח הפועל ההוא. אם לא שיקרה לפניו בדרכו כח מתנגד המפריע ומשבית אותו מלכת עוד להלאה. וגם זה הוא מוסד ביסודו המעכאניק. אם גוף אחד ימשכו אותו שני כחות הפכים. זה משך אותו לצד זה. וזה לצד זה. אזי מוכרח הגוף ההוא לילך באמצא שני הכחות האלו. וע"כ בשעה שברא הבורא את הארץ סביב השמש דחף אותה לצד המזרח שתלך ממנו ולהלאה. והיתה צריכה לילך לצד ההוא עד עולם. אבל כח המשך של השמש. מעכב אותה. ואיני מניח אותה. לילך למרחוק ממנה ולהלאה. ע"כ היא מוכרחת להסיב את השמש.

ולילך באמצאה של שני הכחות המנגדים זה לזה היינו באמצא של הכח המשך וכח הדחיפה וזהו הסיבה של כל הככבי לכת. ההולכים וסובבים תמיד את השמש במסלול אחד, כי על כלם תפעול כח המשיכה של השמש, ולכלם היתה כח הדחיפה של הבורא, וגם היתה תשוב את הארץ מטעם זה, כי עלי תפעול ג"כ כח המשך של הארץ יען שהיתה היא אחד מהמישים מן הארץ, ועלי היתה ג"כ כח הדחיפה של הבורא. הנה כפי מה שבארנו לא על הכח המושך לבד, ילכו כל הכוכבי לכת סביב השמש, רק שנכריח לאמר כי ביום ברוא ה' אותם תחת השמים ויביאם אל המציאות נטה ידו עליהם להרחיקם מן יושר משיכתם אל השמש, ולזה צריך לכוון ולצמצם את כח הדחיפה שיהי לפי ערך כח המשך של השמש, כי אילו הי' מתגבר כח הדחיפה על הכח המשך של השמש, או היתה הארץ הולכת בדרך הקו הנקרא בהנדסה בשם (היפערבעל), והוא קו עקום ההולך ומתרחק מן הקוטרי, כל אשר ירבה מהלכו יותר, ואם הי' מתגבר כח המשך של השמש על הכח הדחיפה אזי היתה הארץ הולכת בדרך קו גלילי הניקרא בשם (שפיראלליניע) ההולך ומתגולל סביב בדרך טבעות לפנים מטבעות עד שהי' נופל על השמש והנה חכ' השיעור המאירת את העינים להבין ולהשכיל על כל פעלי ה' במערכת העולם וכחותי' היא תורנו לדעת ולמצא בחשבון את שיעור כח הדחיפה לפי ערך כח המשך כמה הי' מדתו בראשונה אצל כל אחד ואחד מכוכבי לכת, עד שבפעולת הכחות האלו ושעורם יצא לנו תמונת העליפסע הזאת, אשר הם הולכים בה עד היום ולוא הי' איזה שינוי בכח המשך באיזה מן כוכבי לכת אזי הי' פועל זה שינוי בכל מערכת צבא השמים כי כלם נפעלים זה מזה.

והנה אחרי שבררנו היטב את הליכות צבא השמים וכסילהם ע"פ הקירה המדעית דזמנינו, ברור לנו עד למדי שבכדי לכוין ולצמצם היטב את הכח הדחיפה מול כח המשך של השמש, שתהי' הארץ וכן שאר הככבים הולכים תמיד על מסלול אחד בלי ישונה זה אינו יכול להיות רק מכה הבורא שהוא ברא אותם והוא דחף אותם ונתן בהם את הכחות האלו שיהי' תמיד הולכים וסובבים על מסלול אחד ואין אנו יכולים לאמר בשום אופן שיתהו' זה ע"י איזה מקרה כדעת חכמי זמנינו יען ששיטתם הוא נגד חכמת ההנדסי היינו נגד החוקים שקבעו קעפלר ונעפטון, כי לפי שיטתם היתה התהות העולם וכל צבא השמים באופן כזה היינו שמקודם לפני דורות אין מספר היתה כל צבא השמים במצב איררי, אך על

האויר הזה היתה מרחפת רוח אלהים. כח המשך שעל ידו החל החומר הזה להתלכד לגוף אחד ולקבל צורה מסוימת. בתוך החומר הלא מסודר נמצאו אטאמים יותר עבים והם היו נקודות הקבוץ הראשונות. שמהן נתהו' אחרי כן גושים גדולים. אשר צורתם היתה כדורית מאילי' ע"י כח המשך. יחד עם הכח המשך פעל בגושים האלה גם הכח הדוחה. ועל ידי שתי הכחית האלה החלו הגושים להמצא בתנועה סיבובית ונתהו' כדור סיבב על צירו העובר מן הקוטב הצפוני אל הקיטב הדרומי. ובנטי' ממערב למזרח. ע"י החיכוך בין הגושים. היתה אז באמצעיתו של הכדור הגדול הומר של אש צפוף ולהוט. וזהו כדור השמש. ואולם גם אחרי שהחומר האוירי קבל ע"י כח המשך. תמונה מסודרת. עוד לא השלים הכח הזה את פעולתו והוא מתאמץ לקרב את חלקי הכדור זה אל זה ככל האפשר באופן שחמר הכדור מתעבה יותר ויותר וקוטר הכדור מתקטן יותר ויותר בהתקטן קוטר הכדור נתגדלה מהירות התנועה הצירית שבחלקי הכדור. ומוכן מאיליו שבקו המקיף את הכדור. בהקיף היותר ארוך. הוא הקו המשוה. שם תהי' התגדלות מהירות התנועה ותגדל שם כל כך עד כי גבר כח הדוחה על הכח המושך של החומר וכפעם בפעם יקרעו החלקים החיצונים מעל פני הכדור ויקלעו הגאה בכח הקלע. והחלק הנקרע הזה יקבל גם הוא את צורת הכדור. הודות לכח המשך השורה בין חלקיו ולפי שהכדור הזה יסוב ג"כ על צירו ממערב למזרח כאשר תשאר לו תנועתו הקודמת ע"כ יקבל ג"כ אחרי כן את תמונת הכדור הנלחץ ולפי שהכח המשך של הכדור הגדול. עוד לא פסק מלפעול ולמשוך את החלק הנקרע אל מרכזו. בעוד אשר כח הקלע. פועל על החלק הנקרע. להרחיקו מן המרכז. ע"כ יסובב הכדור החדש את שארית כדור הישן. זה יהי' לנו הככב הראשון נעפטון ובאופן כזה נולדו גם שאר ככבי לכת. הכדור הגדול שנשאר אחרי הקרע מעליו כל אלה הכדורים הקטנים. הוא השמש שלנו. ואולם מה שקרה להכדור הגדול הזה קרה גם לאיזה כדורים שניים. שהתפרדו ממנו. וע"כ אנו מוצאים גם אצל מקצת ככבי הלכת. כדורים קטנים שלישיים. שהתפרדו מככבי הלכת עצמם באופן הנזכר. ויקיפו אותם בתור ירחים. זו היא הקצור תורת השמים הארץ ההדשה מאת יוסף קלוזנערי. אבל השיטה הזאת היא נגד החקים שקבעו ועפלער ונעפטאן כי על פי החקים האלה אי אפשר להיות במציאות שיקרעו איזה חתיכות מן הכדור הגדול יען שזהו נגד כח המשך שקבעו החכמים

הם כמבואר למעלה. הנה הם חשבו ומצאו שע"י הסיבוב יגבר כח הדוחה באמצע הכדור. אבל לפי השבונג מצאו רק שלפי מדת חצי האלכסון של כדור הארץ (859 פרסאות) ומהירות סבובו על קוטרו בזמן כ"ד שעות יתחייב לפי החשבון שיהי' כח הדוחה הנוולד תחת קו המשווה מול כח המשך הנמצא שמה רק כערך (1) אל (982) הנה מן החשבון הזה מוכח בברור עד למדי שזהו רחוק מן המציאות שנאמר שע"י הסיבוב נקרע התיכה מן הכדור ויורקנה הלאה. שנית לוא גם אם נאמר שע"י הסבוב גבר בכדור כח הדוחה כל כך עד שנקרע ממנו חתיכה ויקלענה הלאה. אבל זה פלא איך ובאיזה אופן לא משך אליו אח"כ הכדור הגדול שיפ' ל עליו. הנה הכוכב הראשון נעפטאן הוא כאין וכאפס נגד הכדור הגדול שנשאר ממנו שנתהו' ממנו אח"כ כל הכדורים הגדולים וגם השמש בכלל. האם אנו יכולים לאמר שע"י הזריקה גבר בו כל כך כח הדוחה עד שיוכל לעמוד בפני כח המשך הנמצא בכדור הגדול. הנה לפי החקים שקבעו החכמים הנזכרים למעלה מוכרח להיות בהכוכב הסובב את השמש כח הדוחה שזה לערך כח המשך של השמש האם אנו יכולים לאמר גם כאן שע"י הזריקה נתהו' בהחתיכה כח הדחה שזה לערך כח המשך של הכדור הגדול. נמצא שכל שיטתם היא נגד החוקים שכבר נתאמתו ע"פ נסיונות שונות ושרק כח הדמיון יוכל לקבל סברות כאלה. והנה הם מביאים רא'י לשיטתם מזה שבאם נקח כדור קטן הקשור אל חוט ארוך ונקח את החוט בידנו ונסוב את הכדור על צירו באויר אזי כשנקרע החוט יורק הכדור להלאה. ומזה הם מביאים רא'י שע"י הסיבוב יגבר כח הדוחה.

אבל אני יכול להביא ראיות על ההפך שע"י הסיבוב יגבר כח המשך. דהיינו שבאם נקח כלי מלא עם מים ונסוב אותו ביד כמו כדור בגלגל ולא ישפך מן המים מאומה וכן ג"כ אם נכנס אל בית החרושת במקום שהגדגלים יוסבו על צירם במהירות גדולה אזי אסור לנו לנגוע בהם יען שהם בכח משיכתם יכולים למשך את כל הנוגע אותם וירסק אותו לרסיסים נמצא שע"י הסיבוב יגבר כח המשך. אבל באמת לא כן הדבר לא מן הכדור אשר נסוב ע"י חוט ביד נוכל להביא רא'י שע"י הסיבוב יגבר כח הדוחה ולא מן הגדגלים נוכל להביא רא'י שע"י הסיבוב יגבר כח המשך יען שכל זה נעשה ע"י האויר הסיבב אותם כי כאשר נסוב את הכדור על גבי חוט סביב היד עי"ז יגבר תנועת האויר במקום ההוא וע"כ כאשר יפסק החוט ינשאהו האויר את הכדור להלאה וכן ג"כ אצל

הגגלים ע"י תנועת האויר ימשכו את כל הקרוב אליהם, אבל ע"י הסיבוב בעצמו לא יגבר לא כח המשך ולא כח הדוחה. והנה הם מביאים רא"י לשיטתם מזה שבאם נקה אֶלְכָהוּל שהוא קל בעצמו מן השמן, ונמזוג אותו במים עד שיהי' כובדו שוה אל השמן, ונשפוך מעט שמן אל תוך המים המזוגים, שסגילתו להתהוות לכדור. והנה אם נקה חוט של ברזל ונציג בתוך כדור השמן, ונסוב את החוט הזה אז יחל גם כדור השמן לשוב על קוטרו וברבות הסיבוב, תנתק ממנו טפת שמן, ותסוב ג"כ את כדור השמן, כאשר יוסבו כוכבי לכת את השמש, ומזה הם מביאים רא"י לכל מערכת השמים וכטיליהם, אבל הם אינם מבינים שמפני מה יקרע טפה הקטנה מן הגדולה וישוב את הטפה הגדולה הוא יען שהמים החצונים המזוגים יוסבו את השמן, וע"י החיכוך של המים בהשמן יפעלו שיקרע טפה קטנה מן השמן ויבא אל תוך המים החיצונים, ויסבו עם המים את הטפה הגדולה, אבל מה ענין זה שייך לכל מערכת צבא השמים וכטיליהם שהם יוסבו במקום ריק.

ועוד קשה מה ישיבין על ענין הטבעות המקיפין את הכוכב שבתאי (זאטורין) כי כמין שתי טבעות גדולות מקיפין את הכוכב שבתאי זו לפנים מזו באיזה אופן נקרעו מן הכוכב והלכו לסבוב אותו, והטבעות האלו הלא לא קטנים המה, מרחק קערורית הטבעת הפנימי מגבנונית הכדור הוא (4594) פרסא, וגובה הטבעת בעובי' הוא (3733) פרסא, מסביב הטבעת הזאת במרחק (387) פרסא, מגבנוניתה הולך ומקיף הטבעת השני, אשר עובי' מגיע (1927) פרסא, ולפלא שהטבעות האלו בתמונתם הם כמו גולמים, בלתי מתוארים על ערך שוה במדתם ועובים מכל צד, כי בעבר האחד הם יותר רחבים וכבדים, מכפי שהם בעבר השני, וגם באווים הם מתעקמים אנה ואנה, גבנונים בולטים מצד האחד, כמו הררים ומהמורות עמוקים מצד השני, אבל בגלל זה הם מתקימים ביותר, ותנועתם במהירות גדולה סביב הכוכב, כי לוא הי' שוים וישרים במדתם וכובדם מכל צד, אזי ע"י השבתה קטנה, הנפעל עליהם מבחוץ, וביחוד מן הירחים הסובבים ממעל להם, ופועלים בכח משיכתם עליהם, הי' נעתקים ממקומם, והרסו כל המערכה, וממעל לטבעות האלו נמצאו עוד שמונה ירחים ההולכים ומקיפים את הכוכב שבתאי אשר הגדול שבהם והוא השישי, הוא בכמותו גדול יותר מן הכוכב מאדים והיותר רחוק מהם הוא כדי 10 פעמים מכפי מרחק הירח מן הארץ. הנה מה הם יכולים להשיב על כל המערכה הגדולה הטבעות והירחים אשר יסבו את

הכוכב הזה: האם כל זה נוכל לאמר: שנתהו ע"י איזה מקרה שנקרעו איזה חתיכות מן הכוכב ועי"ז נתהו כל המערכה הגדולה הזאת הטובבים אותו האם אין אופן עשייתם של וטבעות האלו איך שנעשו עקימים ובלתי שוים בכדי שיתקימו מראים לנו באצבע שכל זה נעשה בהשגחה פרטית: שאם לא כן לא הי' מתקימים האם אין כל שיטתם רק דמיונות שאו ומדוחים שרק הדמיון הכזב יוכל לצייר דמיונות כאלו על מחו: אבל אם נתחיל לברר את השיטה הזאת ע"פ השכל והמדע: אז נראה ונוכחה לדעת שרחוקה היא מן האמת יען שהמציאות מראה לנו באצבע ע"פ ח"כ ההנדסי שכל דבר ודבר נברא בהשגחה פרטית על מקומ הראוי לו לפי אופן גדלו: ולכל אחד ואחד הי' כח ההדיפה לפי ערכו: ואיך נוכל לומר שכל זה נתהו ע"י המקרה של קריעות החתיכות.

פ' ג'

עוד מספרת לנו המאדערנע טיאריע בענין התהות העולם: איך שהארץ בראשית יצירתה: היתה בוערת באש כמו השמש: ואח"כ התקררה לאט לאט ועלתה עלי קליפה: וגם השמש ברבות הימים תתקרר ותעלה עלי קליפה כמו הארץ: והכתמים אשר אנו רואים עתה על פני השמש זהו ההתחלה של יצירת הקליפה:

ואעתיק בקיצור מה שכתוב בענין הזה בספר ידיעות הטבע המתורגם ע"י דוד פרישמאן (חלק 8 פ' 7) וז"ל קום ורכב לך על כרוב דמיונך: עשה לך כנפים ושוב לדורות קדומים: אל ראשית מעשה היצירה: כי גם הדמיון איננו כוזב: אם נשען הוא על חוקים נאמנים אשר לידיעות הטבע: כו' מה אתה רואה בראשית הימים ביום ברוא האדמה את קליפתה הקשה אשר תסיבנה: אז לא הי' כל מים על פני האדמה: ואך חום אדיר בגבורה: בוער על כל סביבותיו: ולרגל החום הגדול והנורא כזה: מי יודע אם לא נמצאו היסוד החמוצי ויסוד המים פורחים באויר השמים איש איש לבדו: והתחברות כימית לא התחברו יחדיו כו' ומסים ואומר הי' אם תוסיף עיד ללכת בדמיונך ולחקור חקר תמצא כדברים האלה: כפעם בפעם עלה האד השמימה: וכפעם בפעם ירד כל עומת שבא: בעלותו למעלה התקרר ובהתקררו התפרץ לרדת אחור: בדמות מטר סוהף ובשטף טערי: אז נגעו המים אל האבנים הבוערות אשר על פני האדמה ותגעש ותרעש האדמה ויעל עשן גדול ויהי סער וקולות וענן כבד ובין רגע נהפכו המים ויהי לאד ויעלו שונית השמימה למען רדתם שונית: ועוד הוא מאריך בדמיונות שטותים כאלה: ובפרק ח' מסים וכתב היש מופתים בארץ אשר יעידו על כל הסערות האמורות כי הי' לעולמים:

אם אותות נשאררו לנו אשר פיהם יענו בנו, כי כנים הדבריה. יש ויש הרים גדולים נמצאים לפנינו ואבניהם אבנים מפוצלות (שיפער גשטיינער) הן, ומעל פני האבנים האלה, נקרא את תולדות האדמה ויצירתה. כל האיש אשר ראה נטף מים יורד על פני אבן לוחטת, אשר מן האש לקחה, יראה בהשתער עלי' הנטף רגע אחת ורגע משנהו ינדוף, ויהי' לאד עולה השמימה, וכתם קטן הותיר הנטף על פני האבן, גם אחרי אשר ינדוף ואין, והכתם הזה יכיל את המרי האבן אשר אין להם כליון חרוץ, ואשר לנצח לא ינדוף, וכן גם נשי הבית בהחליקן את הכתנות למשעי על פי אבן הברזל אשר החמה, הן ראו כי בהוריקן רוק על פני אבן ברזל הזאת לנסות את תכונת החום בה, יעלה הרוק וינדוף בין רגע וכתם קטן יותר לבדו על פני הברזל, כי חלקים שונים נמצאים בקרב הרוק והם לנצח לא ינדופו עכ"ל. והנה איך שאני חוקר ואני רוצה לדעת כל דבר לאשורו הלכתי לראות את הכתם הנמצא על פי אבן הברזל אשר האשה מחלקת את הכתנות למשעי, אבל האשה שאלה אותי מה אתה תבקש על פי אבן הברזל, והשיבותי לה שאני מבקש פה איזה כתם, יען שראיתי באיזה ספר שכתב שעל פי האבן הזאת, צריך להיות איזה כתם, אשר נהיה ע"י הרוק שאתה מנסה את תכונת החום של הברזל, אבל הוא השיבה לי בדברים קצרים, או שאתה איש משוגע, או מי שכתב את הספר הי' איש משיגע, הנה אני עוסקת במלאכה הזאת זה כמה שנים, ולא ראיתי שום כתם על שום אבן הברזל, ובאמת האמת איתה, כי חקרתי ודרשתי אחרי הכתם הזה ואיננו, והנה על יסוד של הכתם הזה כתב בעל ס' ידיע' הטבע שנוכל לקרוא מעל פני האבנים המפוצלות, תולדות האדמה ויצירתה, והנה עתה שהכתם הזה איננו בעולם, בטלה כל הקריאה הזאת, ונפל כל הבנין שבנו על היסוד הזה. והכתם הזה הוא לך לדוגמא על איזה יסודות הם בונים חכמי זמנינו את הבלי דמיונותיהם, כי כל הדמיונות שלהם הם נגד טבע המציאות, כי בודו כחות הטבע כאלה אשר לא הי' ולא יהי' לעולם, איך אפשר להיות שע"י הסיבוב יבער כל הארץ ותהי' בוערת באש, אם כי_אנו רואים שע"י הסיבוב יבער האש אבל הוא רק כשהציר של ברזל הוא תחוב בכלי ברזל, ומחמת ההיכוך של הברזל זה בזה, יבער מזה האש, אבל הארץ אין צירי' של ברזל ואינה סובבת על כלי ברזל, רק היא סובבת באויר ומאין יבער בה חאש ואם באמת יש כח טבעי כזה, הנה לפי זה הי' צריך תמיד לילך ולהתגבר האש, כל זמן שהיא סובבת יותר, ואם נאמר

שבא רוח הקדש ונתקררה א"כ תקשה אי' הי' הרוח הקדש מקודם ובאמת צריכים
אנו לדעת מאין נתהו' רוח הקדש האם מן האש נתהו' הקדש מפני מה אינם מגלים
לנו סיבת הקיר. ואם הם אינם יודעים סיבת הקדש מן הסתם עידי כל סיתרי
הבריאה לא נתגלה להם דם מגששים רק כעור באפילה. וגם זאת צריכין אנו
לדעת איך ובאיזה אופן נתהו' אבנים בוערות מתוך האש. כי אנו יודעים ע"פ
טבע של המציאות שהאש יפרור וירסק את האבנים לרסיסים. וכאן היתה ההפך
שע"י האש נתהו' האבנים. זהו פלא בתוך פלא. וגם זה פלא איך הם אומרים
שהארץ נתקררה ע"י הגשמים. כי אנו יודעים ע"פ הטבע שהאש הגדולה עידי
יבער יותר ע"י הגשמים יען שהיסודות יתפרדו יסוד החמיצי ויסוד המים והם
יבערו את האש יותר. הנה מזה מוכח עד למדי שכל המאדערנע טיארעע שלהם
הם רק דברי הבלים ושטות רוח. אבל סיבת טעותם הי' יען שראו שבאמצע
הארץ. נמצאת חום ואש גדולה. ולא הבינו סיבת הדבר. ע"כ טעו וחשבו שמקודם
היתה כל הארץ בוערת באש ואח"כ נתקררה ועלתה עלי' קליפה. ונעשית ארץ.
והראי' שעדין נשאר קצת אש בה. אבל אני אגלה להם את סיבת האש הנמצא
בארץ שלא חארץ נתהו' מן האש אשר זהו כנגד הטבע. רק האש נתהו' מן כדור
הארץ ע"פ דרך הטבע. כי הטבע יורה אותנו שכל חומר של גוף כשהוא מונח
לבדו אזי לא ישתנה לעולם אם לא ישתנה האיר אשר הוא
נמצא בתוכו מקרירות לחמימות או מחמימות לקרירות כידוע שהחום מפריד
האטאמים והקיר מכופץ אותם רק יש עוד סבה אחת אשר בעבורה ישתנה החומר
של הגוף אם נדחוק את האטאמיז שיתקרבו זה לזה כנגד כח הדוחה הנמצא
בתוכם אזי יתרבה מזה החום בהגוף ההוא ולכן כאשר נעשה גל גדול של איזה
סחורה והגופים העליונים ידחקו את הגופים התחתונים ע"ז יתרבה החום בגופים
התחתונים. אבל הגופים העליונים ישארו כמו שהי' יען שלא הי' מי שידחק אותם
ואם אנו צריכים שגם הגופים העליונים יקבלו חום כמו למשל בבתי החורשת של
האורגים אזי מניחים כל הסחורה תחת המכבוש איזה ימים עד שמקבלת את החום
הדרוש להם. הנה עתה נוכל להבין היטב את הפלא מפני מה נמצא באמצע
הארץ חום ואש גדול. יען שידועה שהארץ יש לה כח המושך. והיא כושכת את
כל חלקי העליונים אל צד התיכון שבה. ונמצא שחלקי העליונים של העפר
מונחים על צד התיכון שבה. ודוחקים אותה מכל צד. כי בכדור הארץ אין אנו

יכולים לאמר, שזה צד העליון וזה צד התחתון. כי כל הצדדים שוים, וכל הצדדים נסמכין על צד התיכון ודוחקין אותו ע"כ החום הוא שם גדול מאד. אבל הלקי העליונים של העפר לא יתרבה בהם החום לעולם, יען שאין מי שידחוק אותם, ודעת לנבון נקל שבתחילת הבריאה, לא היתה שם החום כל כך גדול, רק ברבות הימים נתרבה שם החום, כמו כל דבר המונח תחת משאו יותר, יתרבה בו החום יותר, ואם תשאלני לאמר, אם נאמר שברבות הימים יתרבה בארץ החום יותר, א"כ היתה צריכה הארץ כבר לחרב ולהתבקע לרסיסים, מחמת רוב החמימות שנתרבה שם. אבל התירוץ לזה הוא שהקב"ה הקדים הרכווא להמכה, כי בתחילת הבריאה ברא הבורא להארץ שתי פיות, בשתי צידי, ובכל זמן שמתרבה החום בארץ, אזי תפתח הארץ את פי' ומקיאה וזורקת אש מתכה, והאש הזה הוא מיני מתכת אשר נתוכו בתוכה וכאשר יבאו לאויר הקר, יתקררו והי' לעפר. והם למדים מזה שגם כל הארץ, היתה מתחילה בוערת באש, כמו האש אשר הארץ זורקת מפי', וכמו שהאש הזה יתקרר והי' לעפר, כך כל הארץ נתקררה והי' לעפר. אבל הם אינם מבינים כי לוא היתה יכולה כל הארץ להתבער למרות אויר הקר הסובב אותה אזי לא הי' יכול אויר הקר לקרר אותה והיתה הולכת ובוערת תמיד יותר ויותר האם אנו יכולים לאמר שבתחלת ההבערה לא היתה מסובבת אויר הקר ולכן נתבערה ואח"כ בא אויר הקר וכבה אותה מאין בא אויר הקר האם מן האש נתהו? נמצא שהארץ לא מן האש נתהו יען שזהו למעלה מדרך הטבע, אבל האש נתהו מן הארץ ע"פ דרך הטבע. ואני יכול להביא ראי' ברורה ע"ז יען שאנו רואים שכל כדור שהוא יותר גדול עוצר בתוכו חום יותר ואיך שהכוכב צדק הוא גדול מכלם ע"כ נמצא בו החום יותר. נמצא שכל המאדערנע טיאריע שלהם בענין התהות העולם הוא רק הבל ושטות רוח. אבל חוץ מכל איליו הטענות שהבאתי עד הנה, הנה עתה בימים האחרונים הכירו חכמי האסטראנאמי' מן המעטעאריין ומן אבני האש הנופלים מן השמים שנמצא בשמים ממעל איזה גלגל של גאזאוואיע אטמאספעריע המקיף את הכדור של האויר שלנו ומפרידו מכל הסביב לו, וכל אלו הגלגלים היינו הגאזאוואיע אטמאספעריע והאויר והמים והארץ הם רק כדור אחד וכלם כאחד סיבבים את השמש בכל שנה ושנה וכן הוא נמצא בכל כוכב וכוכב ד' מיני גלגלים. נמצא שעתה אי אפשר לנו להעלות על הדעת כלל את הטיאריע שלהם כי אין אנו יכולים לאמר שהתהות

העולם היתה מן החתיכות שנקרעו מן הערפל ואח"כ נתפרדו לד' מיני גלגלים איך ובאיזה אופן נתהו' הדבר הזה וגם אין אנו יכולים לאמר שהארץ היתה מתחילה בוערת באש כי האויר הקר לא ה' מניח אותה לבעור באש וגם לא ה' אפשר במציאות שימצא אח"כ אויר הקר נמצא שכל שיטתם הוא נגד טבע המציאות ונגד חכמת האסטראנאמי' וכל שיטתם לא ה' אפשר להעלות על הדעת רק בעת שחשבו שעיקר הכדור הוא רק האדמה. אבל האויר אין לו שום שייכות להכדור. אבל עתה שנתודע לנו שגם האויר הקר הוא חלק מחלקי הכדור אי אפשר להעלות את השיטה הזאת על הדעת כלל כמו שבארתי.

מאמר ה' בו יבואר ענין תורה מן השמים.

הנה עד הנה בארנו איך שמן הפליאות של טבע המציאות מבורר הדבר שאנו מוכרחין להכיר במציאות אלוהי' אבל זה עוד לא יספיק לנו עם בני ישראל. שנהי' ע"י זה יהודים כשרים ומהוגנים, ושנקים תורה ומצות כהגון. יען כי לדאבון לבבנו נמצאים בנינו אנשים כאלה, שהם יאמינו במציאות אלוהי' אבל לא יאמינו בתורה מן השמים, ושהאל בחר אותנו מכל העמים להיות לו לעם סגולה. כי הם יאמרו שאנו בני ישראל גם כן ככל הגוים, וכמו שיש לכל הגוים, איזה ליגענדסי של שטות והבל גם לנו כן. אוי לאזנים שכך שומעות כי נמצאים בנינו לצנו הדור כאנה שמבזים את תורתנו הק' ומלעיגים עלי' ומדמים אותה לכל שאר שטותי העמים, מה שלא יאמר שום גוי כשר אשר יש לו מח בקדקדו, כי בדרך כלל תורתנו הק' היא מקובלת ומקודשת, בפי כו העמים ולא יאמר שום אדם ישר הולך, שתורתנו הק' היא דומה לכל שאר הליגענדעס של העמים, רק בין אחינו ב"י נמצאים פריצי הדור כאלה אשר יאמרו זה, ודוקא בין סופרי ישראל מדריכי הדור בעלי הקריטיקע. וכל כך גברה החוצפה בניהם עד שמכחישים את כל ההיסתרי' שלנו, ויאמרו שמעולם לא קבל משה ר' את התורה מן השמים. ולא מסרה לעם ישראל במדבר, רק שהיא נכתבה בזמן מאוחר ע"י ספורי המעשיות שהי' מספרים. כל אהד לבניו, עד שקם איזה סופר וקבץ את כל ספורי המעשיות, ועשה מהן תורה ומסרה לעם ישראל לשמור ולעשות. והנה החכם חגדול ר' יצחק דובער לעווינזאן בספרו בית יהודה, מבזה אותם מאד בעלי הקריטיקע. אם כי לא ה' עוד בימיו כופרים כאלה כמו שנמצא בימנו, ומביא ראיות ברורות על אמתת תורתנו הק' ומאמת אותה עוד משאר סיפרו היסתרי' ובפ' קכ"ד עמוד

117 כתב אמר המהבר יש מענינו המדעים, שאין בכח החכמים להניח כללים ויסודות עליהם בספר, או אפילו להגידם בעל פה, אבל הרוצה לבוא עד תכונתם, צריך שיעסוק בהם במעשה פרקטיק בתמידות, והמעשה יורנו ע"פ ההרגל יותר מכל כללי הלימודים, וכמו שאמר החכם שלעצער המופלג בהיסתרי, הספורים שבת"נך כלם אמת, וזאת יכול להכיר כל חכם ובקי, המורגל בקריאת ההסתרי עכ"ל, ואם יבוא איש חכם למבין בהסתארי, יאמר לו אין בכחנו להוציא מכת אל חפועל ידיעתנו, כמו שאיש הבקי בסחורה נמשש באצבעותיו בחוך איזה בגד ויבחין בין טוב לרע ואם יגיד לנו כל הכללים לזה, לא נבוא לשלמות בקיאותו מן ידיעתו, כ"א ע"פ הרגל רב עם הכנה טבעית עכ"ל. הנה אם כי הוא כתב שאי אפשר לפרש ולתן כללים מובהקים, איזה היא היסתרי אמיתית ואיזה אינה אמיתית, אבל אני אפרש ואתן כללים, שנוכל להבחין בין היסתרי אמיתית לאיזה ליגענדע, שעל פי הרוב היא שקרי, הליגענדע היא איזה ספיר מאיזה אנשים פרטים, איך שהראו אותות ומופתים לפני איזה אנשים, שהי לפני איזה דורות קדומים, ולא כתב בדיוק לא את המקום ולא את הזמן, ובסיפור כזה נקל לו לספר כזבים כי מי יכול להכחישו, כי האנשים האלה אשר על אודותם הוא מספר, כבר אינם בעולם, ומי יודע אם הי באיזה זמן בעולם, כי מי יכול לדעת מה שהי באיזה זמן קדום, אבל היסתרי נקראת הספור מה שעברה על אומה שלמה, באיזה תקופה ידועה מחיי האומה, איך נתישבה באיזה מקום, וכמה מלחמות עברו עלי, עם איזה אומות בתקופה ההיא, והמקום וזמן נכתב בדיוק, בהיסתרי כזאת אי אפשר לשקר, יען שהאימה אינו מתה והיא קימת גם עתה, ואם אבותיהם כתו נשאר בנייהם אחריהם, וכל אומה ואומה יודעת בדרך כלל את ההסתרי שלה כל מה שעברה עלי מיום היותה לאומה, ואי אפשר לשום סופר לכתוב היסתרי של איזה אומה, וההיסתרי ההיא תהי מעיקרה כלה שקרי, יען שכל בני האומה יכחישו אותו, ויאמרו לו שקר כתבת, כי לא הי זה מעולם, הוא יכול רק לשקר בדברים קלי הערך שאינם נוגעים אל גוף ההיסתרי, ולא עוד אלא שכל ספור של היסתרי אינו נוגע רק לאומה זו בלבד רק עוד לאיזה אומות, המעורבים בהיסתרי הזאת, כי בכל היסתרי נמצא ספורי מלחמות איך שהאומה הזאת נלחמה עם שאר האומות, ובהיסתרי כזאת בודאי אי אפשר לשקר, יען כי בזה יהי מוכרח לשקר גם בההיסתרי של שאר האומות הנזכרות בזה

ובודאי לא יניחוהו כל האומות שיוציאו היסטרי' של שקר עבורם, ולכן אינה נמצאת שום היסטרי' של שקר בעולם כי רק ליגענדעס של שקר נמצאות בעולם אבל לא היסטריות של שקר, ועל היסטרי' המפורסמת אנו יכולים לסמוך יותר מעל כל המופתים חותכים שבעולם ואין לך היסטרי' מפורסמת בעולם כזו של תורתנו הק'. וכשם שאי אפשר להכחיש שלא הי' מצרים או כשרים בעולם כך אי אפשר לנו להכחיש בהיסטרי' של תורתנו הק'.

כי תורתנו הק' הי' היסטרי' שלומה של עם ישראל, מיום הוסדה לעם איך שהי' אבותינו עבדים לפרעה במצרים ואיך שהוציאם משה ר' משם ביד חזקה, באותות ומופתים, ואיך שהולכים ארבעים שנה במדבר, וכל המלחמות שעברו עליהם עד שהביאם לקצה ארץ כנען. וההיסטרי' הזאת אינה נוגעת רק לאומה הישראלית רק עוד לארץ מצרים ובהיסטרי' כזאת אי אפשר לשקר כי באם הי' כתוב בה איזה שקר בודאי הי' עומדים הישראלים וגם המצריים והי' מכחישים זאת, ואם לא נמצא מי שיכחישנה, בודאי היא אמיתית כי היסטרי' כזאת במהרה לא תשכח מפי זרעם אחריהם. עוד כתב החכם הנ"ל שיש יתרון גדול לסופרי הת"ך בספריהם מכל הסופרים זולתם אשר לכל אומה ולשון הנידעית לנו בספרי קורותיהם ונאמר מתנאי הסופר היותר שלום הכותב קורות הזמן מאשר נחשו' בימיו, הוא שיהי' איש תם וישר מלומד, לא יבקש תועלת עצמו מכל וכל, חכם ונכון דבר נקי מכל דעה כוזבת, לא יירא ולא יחת מפני כל להכחיד האמת תחת חכו, ויהי' מילדו העם הזה, אשר יספר קורותיהם, ויהי' מגדולי שרי המדינה, וכל המעלות האלו נמצאות בהסופר שכתב תורתנו הק', אבל לדאבן לבבינו הנה באו פריצו הדור שועלים מחבלים כרמים וכופרים בכתיבת תורתנו הק' במדבר, ע"י משה ר' מפי ה' רק שנכתבה באיחור הזמן, ע"י איזה סופר שקבץ את כל הסופרי מעשיות שקבלו מאבותיהם וכתב מהן את התורה, והנה מאחר שנכתבה באיחור הזמן, יוכל להיות שנכתבה בה דברים של ש. ר. הנה זה כבר מלתי אמורה שבהיסטרי' של אומה אי אפשר לכתב כזבים יען שבני הדור לא יניחוהו, והנה בתורת משה כתוב מפורש שמשה כתב את התורה ומסרה לעם ישראל, הנה אם לא הי' זה אמת, הי' שואלים אותו אי' הוא התורה שכתבה לנו משה, איך לא היתה ידועה לנו עד הנה, ואיך קבלו עליהם את התורה הזאת לתורת אמת, מאחר שכתוב בה שקר כזה, שנית איך אנו

יכולים לאמר שמשה לא כתב את התורה. הנה היא נזכרת תכף בדור השני שהי' לאחר משה היינו בספר יהושע ולא לבד שהיא נזכרת שם אלא שכל הספר מיוסד רק על תורת משה ואם לא היתה אז בעולם, איך היתה נזכרת שם, אם לא שנאמר שגם הסופר שכתב ספר יהושע, הי' כזבן ושקרן, כי בודאי ספר תורה וספר יהושע נכתבו ע"י סופרים שונים, יען כי חלוקים הם זה מזה בסגנון לשונם. שלישית הנה יש לנו היסטריי' כתובה מפורשת של אלף שנים היינו מיומות משה ר' עד יומות חגי זכרי' ומלאכי' שהי' בתחילת בית שני וכל הדורות שעברו בזמן הזה נכתבו שמה דור אחר דור וההיסטריי' הזאת נכתבה ע"י כמה חכמים ונביאים גדולי הדור כי כל הספורים משולבים איש אל רעהו בסדר נפלא והשתלשלותם על אופן היותר נאה. ובכל ההיסטריי' הגדולה הזאת נזכרה רק תורת משה ולא נפקד אף דור אחד שלא נזכר בו תורת משה והנה קמו עתה לצני הדור דזמנינו ויכחישו את כל ההיסטריי' הק' שלנו ויאמרו שמשה לא כתב את התורה הנה לפי דבריהם כל החכמים והנביאים שקמו לנו בכל משך ההיסטריי' הזאת הי' כלם כזבנים ושקרנים או פתאים שלא ידעו מי כתב את התורה הזאת רק הם הן החכמים ואנשי אמת אוי לאזנים שכך שימעות. נמצא שזה אי אפשר להעלות על הדעת כלל שתורת משה לא כתבה משה ר' יען כי היא נזכרה תכף בדור השני שהי' לאחר משה ואנו מוכרחין להכיר שהוא כתבה לפני דור המדבר שהי' בימיו אשר על אודותם הוא מספר את כל הניסים והנפלאות שעשה לפניהם לפי זה אי אפשר לאמר בשום אופן שיהי' כתוב בה איזה דבר שקר כי בודאי הי' מכחישים אותו. והנה יש מלצני הדור שאומרים הן אמת שההיסטריי' של התורה היתה באמת אבל לא היתה מן השמים כי לא דבר ה' עם משה מעולם, רק הוא בחכמתו עשה את כל הניסים והנפלאות האלו ע"פ חכמת הטבע, או ע"י איזה לוחטים אבל איך שכל דור המדבר הי' פתאים כי הי' כלם עבדים ולא ידעו כל חכמת. ע"כ הי' יכול להערים אותם, ולאמר להם שכל זה עשה מפי ה' כי פתי יאמין לכל דבר. ע"ז אשיב להם ראשית הן זה אתם יכולים לאמר שדור המדבר הי' פתאים, אבל פרעה וחרטומי מצריים בודאי הי' חכמים גדולים. כמו שידוע לנו מהפיראמידעס שהניחו אחריהם. ומן הסתם הי' חכמים כמו משה, הן בחכמת הטבע, הן בלוחטיב, ואם הם הוכרחו להודות, שרק אצבע אלהי' היא. בודאי היתה זאת מן השמיב. שנית הנה הם אומרים שכל הניסים והנפלאות שהוזכרו בתורתנו הק'

לא היתה רק ע"פ חכמת הטבע, אבל הנה זה יהיה לנו שעזה בזמנינו אלה נתגלה לנו חכמת הטבע יותר ממה שידעו בדורות הראשונים. ינסו נא עתה חכמי זמנינו ויקבצו את כל החכמים שבעולם עם כל החכמות והמדעים שלהם. ועם כל הכלים והמכשירים שלהם, ויעשו לנו לכל הפחות נס אחד, מה שעשה משה רבנו, יהפכו על פי כימיע יאור גדול של נילוס לדם, או להביא צפרדע כינים או שאר המכות, ע"פ חכמת הטבע, וכ"ז כתב משה שעשה זאת לפני כל ישראל ולפני כל המצריים ואם ה' זה שקר לא ה' מניחים אותו לכתב שקר כזה. שלישית הנה מן ההיסטורי' שנכתבה בתורה נכר הדבר שגם דור המדבר לא ה' פתאים כל כך וחקרו ודרשו אחרי משה ולא רצו להאמין לו עד שניסו אותו בעשר נסיונות. כמדומה לי שגם להם נמצאו חכמים כמו חכמי זמנינו, שלא רצו להאמין למשה ר' שהכל הוא עושה מפי ה', כמו קרח וכל עדתו הרינו מהלוקת עליו, עד שקם משה ר' לפני כל הקהל ואמר אם כמות כל האדם ימותן אלה לא ה' שלחני כו' ואם בריאה יברא ה' ופצתה הארץ את את פי' כו' אזי תדעון כי נאצו האנשים האלה את ה', והנה פתחה הארץ את פי' ותבלע את קרח וכל עדתו, הנה מעתה אנו מוכרחים להכיר שכל זה ה' מפי ה', ואם תאמרו שכל זה ה' ע"פ טבע, יען כי זה יקרה כמה פעמים שהארץ תפתח את פי' ותבלע כל אשר עליה, אבל לפי זה תקשה למה זה דוקא נבלע קרח וכל עדתו וכל ישראל נצולו, וגם בני קרח שהרהרו בתשובה גם הם נצולו, הנה מזה מוכח הדבר בודאי שכל זה ה' מפי ה', ואם תאמר שכל זה לא ה' רק ליגענדע ובאמת לא ה' זה מעולם, אבל קרח חשאי'ר אחריו היסתריו גדולה שמואל הנביא יצא מקרח ומבני קרח יצאו אנשים גדולים שעמדו על הדוכן וחברו מזמורי תהלים, ואם הם לא ידעו בודאי שכל זה ה' אמת איך הניחו שיכתב דבר שקר וגנאי כזה על אביהם הנה מזה מוכח שבודאי ידעו שכל זה ה' אמת אשר א' אפשר להכחישה, רביעית זהו המשכן כי מן ההיסטורי' של המשכן שבנו ישראל במדבר נכר הדבר שכל זה היתה מאת ה' כי איך ובאיזה אופן ה' יכולים ישראל לבנות במדבר בנין מפואר כזה ולערוג יריעות עם ציורים נפלאים הלא ה' מלומדים באופני הבנין כי הם ה' רק עבדים עובדים בחומר ובלבונים, אם לא שנאמר שהאלה' נתן חכמה לבצלאל ואז האליאב, שהם יעשו בחכמתם שהאציל להם ה' את כל מלאכות המשכן; ועוד הנה ה' שם במשכן הארון והלחות העדות שהם ה' עדות לישראל שהתורה נתנה מן

השמים. ואם תאמרו שכל זה לא הי' רק ליגענדע. אבל המשכן השאיר אחרי' היסתרי' גדולה. שהוא עמד בישראל ארבע מאות ושמונים שנים. עד שנבנה הבית ראשון שבנה שלמה המלך. ושם כתוב מפורש שהכניס לבינו המקדש. את כל הכלים של המשכן שעשה משה ר' במדבר. את הארון והלחות. והנה בההסתרי' הזאת של בית המקדש. בודאי אין לספק אם היתה אמיתית. ומאחר שההסתרי' הזאת היתה אמיתית. מוכרחין אנו להכיר שגם ההסתרי' של המשכן. והארון והלחות הי' ג"כ אמיתית. כי ההסתרי' הזאת מצמתות אותן. והנה ציר נא בדמיונך לוא מצאנו עתה; את כל הכלים של המשכן עם הארון והלחות. האם הי' נמצא אז שום אדם בעולם שהי' מספק בתורה מן השמים. הנה לפי זה גם עתה אין לספק בזה כי בדרך כלל כל ההסתרי' שלנו. היא אחוזה ודבוקה יחד כשלשלת. אשר אי אפשר לחלקה לחצאין. או שנאמר שהיא כלה שקר. או שנאמר שהיא כלה אמת והנה זה בודאי אי אפשר להכחיש שההסתרי' של המלכים. ושל בנין הבית. בודאי הי' אמיתית. הנה מוכרחים אז להכיר. שגם ההסתרי' של דור המדבר הי' ג"כ אמיתית. יען שהאחרונות מאמתות את הראשונות כי גם שם נזכרה ונשנה כמה פעמים ההסתרי' של דור המדבר עם המשכן וקבלת התורה מן השמים עם כל הניסים שנעשו בעת ההיא וגם בספר תהלים שנכתב ע"י דוד המלך נזכרה כל ההסתרי' של תורתנו הק'. המישית הנה הוא לנו הראי' היותר גדולה. על אמנת תורה מן השמים. הנה הם עם בני ישראל בעצמם. ועם התורה ומצות שהם מקימים. כי הנה אנו רואים לפנינו אומה גדולה אשר נפרדה ונפרשה מכל האומות שבעולם. וקבלה עליה עול תורה עם תרי"ג מצות. והיא גדורה על ידיהם מכל עברים. הנה בודאי הי' להם ג"כ זמן כזה. שהי' ג"כ חפשים ככל האומות שבעולם ואיך ובאיזה אופן קבלו על צורם עול כבוד כזה. הנה זה יכריח אותנו להכיר. שבודאי עברה עליהם מצב כזה. שהכריח אותם לקבל את עול התורה הזאת. והוא כמו שאמרו חז"ל שכפה עליהם הר כגיגית. ואמר להם אם תקבלו את התורה מוטב כו'. והמליצה בזה הוא. שהביא משה ר' את ישראל לידי מצב כזה. שיהי' מוכרחים לקבל את התורה. כי הוציאם מארץ מצרים. והביאם אל המדבר מקום שאין לחם ואין מים. ומשה ר' אמר להם אם תקבלו את התורה מוטב. אזי און אתכם בלחם ובמים ע"פ ה'. ואביאכם אל ארץ טובה זבת חלב ודבש. ואם לאו שם תהא קבורתכם. כי בע"כ תמותון במדבר בלא לחם ומים. לכן הי' מוכרחין לקבל את

התורה. כי לשוב לארץ מצרים לא יכלו. יען שהמצרים הוכו על ידיהם בעשר
 מכות. ובמדבר ג"כ לא יכלו להיות בלא תורה. יען שהוצרכו למזון ניסי. ולכן הי'
 מוכרחים לקבל את התירה. וכאשר שאלו אבותינו את משה ר"י מפני מה נשתנינו
 מכל אומה ולשון. שאנו מחויבים לסבול עול כבד כזה. ע"ז השיב להם. יען כי
 אתם הייתם עבדים לפרעה במצריים. והוציא ה' אתכם משם ביד הזקה. ולכן אתם
 מחויבים להיות לו לעבדים. אבל בכל זאת שאלו את משה. מפני מה העמים עליהם
 עול מצות כבודות וקשות כאלו. הנה נתן לנו ימים טובים כמו פסח וסוכות. אבל אי
 אפשר להתענג בהם. כי בפסח אסור לנו לאכל חמץ. ובסוכות אסור לנו לשבת
 בבית. וכל זה אינו תענוג י"ט. וגם ציוה עליהם לילך בתפילין וציצית כל היום.
 ועוד שאר מצות קשות אבל על כ"ז השיב להם משה ר"י. שכל אילו המצות הקשות
 שהם מקימים. הם רק בכדי שיוזכרו. שביד חזקה הוציאם ה' ממצריים. ולא ע"פ
 עצמם ע"פ דרך הטבע. כי כל המצות של פסח הוא רק בכדי לזכר. שביד חזקה
 הוציאך ה' ממצריים. וכן סוכות היא למען נזכר כי בסוכות הושבתי את ב"י בצאתם
 ממצריים. וכן בפרשיות של הפילין כתוב יציאת מצריים. ובפ' ציצית כתוב יציאת
 מצריים. וכן נמצאו לנו רבה מצות שנוזכר בהם רק יציאת מצריים. דהיינו
 שהם זכר ליציאת מצריים למען נדע שרק ביד חזקה הוציאך ה' ממצריים. ובכדי
 לחזק את האמונה הזאת. גם בלב של הדורות הבאים אחרירם. ציוה עליהם שבכל
 עת כשיקימו את המצות האלה יאמרו בפה מפורש. שהם מקימים את המצות
 האילו זכר ליציאת מצריים. כמו פסח שאנו אוכלים על שום מה מצה זו שאנו
 אוכלים על שום מה וכן נמצא אצל הרבה מצות. שמצוה לזכור בהם יציאת מצריים
 וכן גם ציוה עליהם שיגירו זאת גם לבניהם אחריהם. כמו והגדת לבנך כי ביד
 חזקה הוציך ה' ממצריים. יען שידע משה ר"י שיעמדו דור כזה שירצו לכפור
 ביציאת מצריים. היינו שלא הי' זה ע"פ ה' רק ע"פ הטבע. ע"כ ציוה להם את כל
 המצות האלו. שהי' הם זכר ליציאת מצריים. בכדי שעל ידיהם נודע כודאי.
 שרק ע"פ ה' יצאו אבותינו ממצריים. כי לוא לא ידעו אבותינו בודאי שרק ע"פ
 ה' יצאו משם. לא הי' מקבלים עליהם את עול כל המצות האלו. שהם רק לזכר
 יציאת מצריים. ואין אנו צריכים עוד לשום ראי' ע"ז יען שכל אלו המצות האלו
 הם העדות והמופתים חותכים היותר גדולים שיציאת מצריים הי' ע"פ ה' כי לוא
 לא ידעו זה היטב לא הי' מקימים את המצות שהם רק זכר ליציאת מצריים

שהי' ע"פ ה' ולפי זה אנו מחויבים להכיר, שגם שאר התורה הי' ע"פ ה' כי את התורה אי אפשר לחלק ולאמר שחציה הי' אמת ע"פ ה' וחציה הי' שקר לא ע"פ ה' כי מאחר שנאמר שיציאת מצריי' הי' ע"פ ה' אנו מחויבים להכיר שמשם ר' הי' איש האלוה' ונביא ה', הנה לפי זה איך אנו יכולים לאמר עליו, שהוא הי' כזבן ושקרן וכתב בתורתו שהכל הי' ע"פ ה' וזה הי' שקר, כי איש אלוה' אי אפשר שיכתוב שום שקר, וע"כ אנו מחויבים להכיר שכל התורה הי' ע"פ ה' והנה באו לצני הדור, והטפו את הפסוקים של והגדת לבנך, ועוד איזה פסוקים, שכתוב בהם שציוה ה' להגיד לבניהם, שרק ביד חזקה הוציאך ה' ממצריים, ולמדו מזה שהתורה לא נכתבה רק ע"פ סיפורי מעשיות, האם אפשר להעלות זאת על הדעת שכל ישראל יקבלו עליהם עול תורה ומצות רבות כאלו רק מפי איזה סופר שכתב להם סיפורי מעשיות, ועוד אנו וכולים להביא ראיה שהתורה נכתבה מפי ה' ולא ע"פ שכל אנושי יען שנכתבו בה חקים כאלה שאין השכל האנושי מחיבן ובע"כ אנו מחויבים להכיר שנכתבה ע"פ ה'. פ' ב

אבל חוץ מכ"ז, אם נביט בעין בקורת על תורתנו שם נראה בעליל איך שכל תורתנו הק' נכת בה נפי ה' ולא ע"פ שכל אנושי, נתחיל מספר בראשית, ונראה איך שנכתבה בה ההסתריי של עשרה דורות מאדם עד נח, ומנח עד אברהם, איך שנכתבו בדיוק כל אחד ואחד כמה הי' חיי האם אפשר לשכל אנושי לדעת כל כך בדיוק, מה שהי' מלפני איזה אלפים שנים, וכן גם בענין המבול (שזה נתאמת ג"כ ע"פ חכמי זמנינו) נכתבה ג"כ בדיוק, באיזה יום התחילה המבול, וכמה ימים גברו המים על הארץ, שאי אפשר הי' לשום אדם לדעת זה בדיוק, שגם נח בעצמו שישב בתוך התובה לא הי' יכול לדעת זה בדיוק, גם בענין הציווי של המילה, אנו מוכרחים להכיר שהי' ע"פ ה' כי איך ובאיזה אופן יעלה על מחשבת שום אדם, שיקחו תנוק בן שמונת ימים, וימולו אותו במקום מסוכן כזה, שבאם ח"ו ש יפגעו בהגיד, יבא עי"ז לידי סכנת נפשות, והמצוה הזאת נשארה לנו עד היום הזה, מזה מוכח שזה הי' ידועה לאבותינו בודאי, שהמצוה הזאת היא מפי ה' בלי שום ספק, גם נמצא את הספור של מערת המכפלה שעדין המקום הזה הוא ידועה לנו, ובודאי הוא סיפור אמיתי, ומכל זה ניכר הדבר, שהי' אברהם אבינו איש האלהי, ידוע בדורו, גם נכתבה בספר הזה ההיסטרי של השבטים איך שמכר את יוסף לעבדו, וגם מעשה ראובן ובלהה, הנה זהו פלא איך ובאיזה אופן כתבן

משה ר' דברים האילו בתורתינו הק' שישאר בזה גנאי גדול לאבותינו עד סוף
 כל הדורות איך לא חס על כבוד ישראל. ולכן אנו מוכרחים להכיר. שכל זה
 נכתב מצי ה' ואין הוא חייב בדברי. גם נכתב בספר הזה פסוקים כאלו שאין
 להם שום שייכות לתורתנו. כמו ופלגשו ושמה ראומה. ועוד כמה פסוקים כמו
 זה. ובע"כ אנו מחויבין להכיר שכל הזורה כלה היא שמותיו של הק" בה. ספר
 שמות בזה מתחלת ההסתרי. שכתב משה לפני דור המדבר איך שהוציאם ממצרים
 ע"פ ה' ואת כל הנסים והנפלאות שעשה לפניהם וענין מתן תורה וזהו כבר
 מילתי אמורה שבהסתרי. כזאת אי אפשר לשקר. ספר ויקרא בספר הזה נמצא
 הספור איך שמשה בעצמו ה' מכהן את אהרן אחיו לכ"ג. ואת בניו לכהנים
 הדייטים עד סוף כל הדורות. הנה זה פלא הנה הוא הוציא את בני ישראל
 ממצריי. והוא ה' המלך והמנהיג לכל עם ישראל. מפני מה לא נטל לעצמו את
 הכהונה. גדולה ולא עשה לבניו כהנים לדורי דורות. כמו שעשה לאהרן. ובע"כ
 אנו מחויבין להכיר שמשח ר' לא ה' יכול לעשות מפי עצמו שום דבר. רק
 מה שצוה לו ה' עוד נמצא בספר הזה הפרשה של זאת החי אשר תאכלו.
 וזאת אשר לא תאכלו. וכתוב שם ואת החזיר אם כי הוא גפרים פרסה. אבל הוא
 גרא לא יגרי. ואת הגמל והארנבת. אם כי הם מעלה גורה. אבל פרסה לא יפריסו
 והנה זה פלא מאין ידע משה ר' שרק מין אחד נמצא בעולם שהוא מפריס
 פרסה ואיננו מעלה גירה. ורק שני מינים נמצאים בעולם. שהם מעלה גורה
 ופרסה לא יפריסו. האם ה' בקי בכל המינים שבעולם. ואיך לא ה' ירא לכתב
 זה בתורה. שמא יתבדא וע"כ אנו מחויבים להכיר. שמשח כתב כל זה מפי ה'
 עוד כתוב שם הדינים של שמטה. שש שנים תעבוד ובשביעיב השמטנה ונטשתה
 והשמיטה שלפני היובל. יהי צריכים לשמוט שתי שנים כסדרן. ועל השאלה
 וכי תאמרו מה נאכל בשנה השמינית. הושיב ע"פ ה' וצויתי את ברכתי בשנה
 השישית. והנה תשובה כזאת. בודאי לא ה' יכול להשיב רק ע"פ ה' כי הוא
 בעצמו לא יחי' לעולם. ועוד איך ה' יכול לתן להם מצוה כזו. אשר על ידה
 יכולים לבא לידי סכנת נפשות. כי לא יהי' להם מה לאכל. ומן הדין הזה אנו
 יכולים ללמוד אל שאר הדינים שכלל ה' מפי ה'. ספר במדבר. בספר הזה
 נמצא הספור של מעשה המרגלים. ושמשח ר' אמר להם מקודם שבמדבר הזה
 יתמו. וכך נתקייח להם ומוזה מוכח שהי' זה ע"פ ה' וגם הסיפור של מעשה קרח

שזה כבר מיהתי אמירה שהוא ה' לישראל המופת היותר חוץ שהוא עושה הכל רק ע"פ ה' ספר דברים בספר הזה נכתב איך שמשה ר' פרש מישראל ואיך שיסרן לפני מתו וגם ברך אותם ואיך שמסר את המלוכה אחריו ליהושע בן נון ולא מסרה לאחד מבניו ומזה הראי' היותר ברורה שמשה ר' לא ה' יכול לעשות מפי עצמו שום דבר והכל עשה מפי ה' כי לוא ה' היכולת בידו לעשות שום דבר מעצמו בודאי ה' מוסר את המלוכה לאחד מבניו ולא ליהושע בן נון משרתו הנה מכל אלו הראיות שהבאתי עד הנה מוכח בודאי ובברור שתורתנו הק' נתנה לנו מן השמים ויסכרו פי דברי שקר הדוברים עתק על ה' ועל משיחו.

מאמר ה' פ' ג'

בו יבואר ענין השכר ועונש וגם הפתרון של הפליאה מפני מה צדיק ורע לו ורשע וטוב לו הנה לאחר שנתבררה לנו עתה את ענין מציאת הנפש חוץ לגוף נוכל לדעת ולהבין גם את ענין השארת הנפש ושכר ועונש שמקבלת הנפש הרוחני' לאחר מתת הגוף עם ציורי דמיונות הגשמי' אשר קבלה מחומר הגוף הן שתיהן נרונן כאחת לאחר מתת הגוף. כמו שבארתי למע' במא' ג' יען שהנפש אינה נאבדת לעולם בכליון הגוף. כמו שהיסודות הגשמי' של הגוף אינם נאבדים לעולם. רק שהם מתפרדים ושבים למקורם. כידוע ע"פ החקירה המדעית דומנינו כך אנו מוכרחים להכיר שגם הנפש הרוחני' של האדם אינה נאבדת. רק היא שבה למקורה ושם היא מקבלת שכר ועונש. כי דעת לנכון נקל שהנפש של האדם אינה דומה להנפש של בעלי החיים. שהן שבין למקורן בלי שום דין וחשבון יען שכל מעשיהם הן להרע והן להיטב הוא רק ע"פ כח האינסטינקט שלהם; (כאשר בארתי) ואין הם היבים על מעשיהם אשר עשו. מה שאין כן האדם אשר לו נתנה הבחירה ויש לו הכח לבחור בטוב או ברע. בע"כ יש עליו דין וחשבון ויש לו שכר ועונש. כי לוא לא ה' עליו דין וחשבון למה ולא יזה צורך נתנה לו הבחירה ולמה הוא אינו חי ג"כ ע"פ כח האנסטינקט כמו שאר בעלי החיים. כי זה ידועה לנו שהטבע הוא חכם היינו שכל כחות הטבע שנבראו הן רק ע"פ חכמה נפלאה ואין להן דבר שאין לו צורך. ומזה אנו יכולים להבין שהבחירה שנתנה לו לאדם הוא בע"כ לא יזה צורך היינו בכדי שיהי' ראוי לדין וחשבון. אבל הראי' היותר גדולה עד ענין שכר ועונש הנמצא בעולם הנצחי הוא זה מה שאנו רואים בעולם הזה הנהגה הפכית. היינו מה שכל

העולם מקשים מפני מה צדיק ורע לו ורשע וטוב לו מפני מה דרך רשעים צלוחה הם יעשו כל מעשים רעים וטוב להם. והצדיקים יהיו צער ועני היכן הוא השכר שלהם בעד מעשיהם הטובים. איך אפשר שהבורא ית' שהוא המקור של צדק ומשפט לא יעשה משפט ולא ישלם לאיש כמעשיהו. איך הוא יכול לראות שצדיקים יקבלו רעות הרבה תחת מעשיהם הטובים. ומצד הקושי הזאת קמו אנשים דומיננו ומכיהים מזה שאין אליה בעולם או שישנו אבל אין משגיח בעולם הזה על מעשה התחתונים. אבל כבר הוכחתי בספר הזה והבאתי ראיות ברורות עד למדי על מציאת ה' שזה אי אפשר לאמר בשום אופן שאין אלוה בארץ וגם זה אי אפשר לאמר שהוא נמצא אבל אינו משגיח על מעשה התחתונים. יען כי זהו כבר אמר לנו דוד המלך הנוטע און הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט. היינו שבע"כ אנו מוכרחים להכיר אם נמצא אלוה בעולם שהוא ברא את הכל ומהו את הכל בעיני יודע ומשיג את הכל ומשגיח על הכל איך תקשה איך נהי' כדבר הזה צדיק ורע לו ורשע וטוב לו הנה זה יכריח אותנו להכיר שעקר השכר והעונש הוא למעלה בעולם הנצחי היינו שהרשעים יקבלו את השכר שלהם בעד מעשיהם הטובים בעולם הזה. אבל הצדיקים יקבלו את השכר שלהם בעולם הנצחי אבל ההנהגה בעולם הזה אינו ע"פ מעשיו רק ע"פ מזלו או ע"פ גזרה קדומה שנגזרה עליו עוד טרם הולדו. כמאמר הו"ל טפה זו מה תהא עלי' עני או עשיר. אם כי לא הי' עוד ידועה מה יהי' צדיק או רשע. אבל קשה מפני מה לא ברא הבורא את עולמו באופן כזה שיהי' האדם נדון בעולם הזה לפי מעשיו. אבל התירוץ לזה הוא יען כי אז היתה מוכרחת להבטל השכר ועונש של עולם הבא לגמרי. יען כי כולם הי' אז צדיקים. כי מאחר שהי' רואים את השכר ועונש לפני עיניהם איך לא יהי' צדיקים וגם לא הי' אפשר להגיע שום שכר לאיזה צדיק בעולם הנצחי יען כי כבר קבלו בעולם הזה. וגם לא הי' רואים לשום שכר יען כי כל מעשיהם הטובים הי' עושים רק למען להשיג הטוב בעולם הזה. ואז היתה בטלה כל התכלית של היצירה. כי אנו צריכים ליתן לב להבין את ענין התכלית של הבריאה לאיזה צורך ברא הבורא את עולמו ויותר נתפלא על מה ולמה הוריד הבורא את הנפש הרוחני' למטה והלבישה בחומר הגוף. אשר על ידו היא באה לידי מעשים רעים כי הנה זה ידועה לנו שאין פעולה בלי תכלית כי כן אנו

רואים למטה שאין אדם פועל שום פעולה בלי תכלית היינו שאח"כ יקבל מן הפעולה תענוג, ואיזה תענוג יכול הבורא לקבל מן הבריאה הזאת, ולכן אנו מוכרחים להכיר שקבלת התענוג של הבורא הוא ממה שהוריד את הנשמות למטה שהוא עולם הנסיון, כי הוא מסוגל להביא את האדם לידי מעשים רעים, ואם יעמוד האדם בהנסיון הזה, ויעשה מעשים טובים ואז יקבל בעבורם שכר בעולם הנצחי, והבורא יקבל מזה תענוג זה יהי' התכלית של הבריאה, כי תכלית אחרת אין אנו יכולים למצא בהבריאה הזאת, וזה לא יצויר רק אם תהי' ההנהגה כפי שהיא עתה, אבל אם לא תהי' ההנהגה באופן כזה רק שיהי' קבלת השכר והעונש בעולם התחתון ואז לא יקבלו הצדיקים שום שכר בעולם הנצחי, ולא יקבל מהם הבורא שום תענוג, ואז לא יוכל למצא שום תכלית מן הבריאה, כי מתענוגי ע"ה לא יוכל הבורא להתענג, ועוד אנו יכולים לתרץ את הקושי הנ"ל יען שזהו דבר שאי אפשר בשום אופן שהבורא ישלם להצדיק בעד מעשיו הטובים בעולם הזה, יען שמעשיו הטובים המה נמשכים מן עצמיית הנפש הרוחני' (כאשר בארתי למע' במאג') והנפש הרוחני' לא תוכל לקבל שום תענוג מתענוגי עולם הזה, כי כל תענוגי עולם הזה המה רק הבל הבלים כידוע, ומהם לא חתענג רק נפ' החימרית ולא נפש הרוחני', ולכן היא מוכרחת לקבל שכרה דוקה בתענוגים רוחני' בעולם הנצחי, ולכן לא תוכל להיות ההנהגה בעולם הזה לפי מעשיו רק כפי מזלו. שנית יש לי להביא ראיי' ברורח על השארת הנפ' ושכר ועונש בעולם הנצחי מכה האינסטינקט של האדם, יען כי האמונה הזאת היא מונחת בכח האינסטינקט שלו, כי כן אנו רואים שאין כל אומה ולשון בתבל שלא יאמינו באמונה זו, ואפילו בין העמי' הפראים נמצאת האמונה הזאת, ומזה מוכח שהיא מונחת בכח האינסטינקט שלו, והנה זה כבר מלתי אמורה שבאם אנו רוצים לדעת מן הדברים הכמוסים והנעלמים מאתנו, זה אין אנו יכולים לדעת רק מכחות הנעלמים הנמצאים בנו, היינו כחות האינסטינקטבים, והנה מאחר שהאמונה הזאת היא מונחת בכח האינסטינקט שלנו, בודאי היא אמיתית, כי הכחות האלו הן נמשכות מעצמי' הנפש והיא בודאי יודעת את האמת, וגם אנו רואים שגם הכופרים באלוהי, ובהשארת הנפ' ובכל זאת כשימות להם מת, יעשו לו קבר נאה ויעמידו לו מצבה מפוארה ומפארים את קברו, כל כמה שיוכלו ויולכו להשתטח על קברו מדי שנה בשנה, ויזכירו את יום היארצייט שלו, מכל זה נראה שגם

בהם נמצא פנימה האמונה חזאת. שלישית יש לנו להביא ראיה ע"ז מן המוסר כליות שנמצא בכל אדם ואדם, כי כן אנו רואים בחושי שכל אדם כאשר יחטא ידאג לבו בקרבו, ויקבל מרירות ומוסר כליות מזה, וגם יקרה שבאם הרג איזה אדם מאיזה סבה, אזי לא יוכל לנוח ולא ישקוט, עד אשר ימסור א"ע לדין ע"ז חוץ ממי שהרגיל א"ע בעבורות אוזנעשו לו כהיתר ולא ידאג עליהם, ולהפך כאשר יעשה איזה מצוה יקבל מזה תענוג ונחת רוח, הכל לפי האדם, והנה צריך להבין מאין יבאו לו המרירות והמוסר כליות לאחר העבודה, והשמחה והתענוג לאחר המצוה, בע"כ אנו מחויבים להכיר שכל זה נמשך מעצמי הנפש יען שהוא יודעת בודאי שיש לה שכר ועונש, ועל כל דבר ודבר היא עתידה לתן דין וחשבון ומפני זה ג"כ אנו רואים שהרבה אנשים זקנים, המה כההרטים על מעשיהם הרעים שעשו בנעוריהם, וישבו מדרכם הרעה, ויעשו תשובה בכל לבבם ובכל נפשם, יען שלבם מרגשת שעוד מעט ונפשם תפרד מן הגוף ותשוב למע' ושם תצטרך לתן דין וחשבון על כל מעשי, וגם יקרה שגם ביומי הנעורים יתחרט האדם על דרכו הרעה, שהלך בה עד הנה, ורדף אחר תאוות רעות, ופתאום יתחרט לבו בקרבו ויעשה תשובה וישוב אל אלה' בכל לבבו ובכל נפשו, ויתענה תענותים ויעשה סגופים, זהו ג"כ מן הטעם הנ"ל, וגם אנו יכולים להביא ראיה על השארת הנפ' ושכר ועונש, מזה שאנו רואים שהרבה אנשים מוסרים א"ע על קדושת השם בשמחה רבה, למרות מה שהי' להנפש עד הנה תשוקה רבה, לחיות בעולם הזה, ולא רצתה להפרד מן הגוף בשום אופן, ופתאום נתהפכה כח הטבעי הזה, ונתרצתה לעזוב את הגוף, ואת כל חי' עולם הזה, אשר הי' יקרים לה מאוד עד הנה, ולמסור א"ע על ק"ה, לכן מוכרחים אנו להכיר שבודאי נגדה להנפש עתה, איזה ידיעה פנימית שמוטב לה עתה לעזוב את חי' עולם הזה, שהוא הבל הבלים, בשביל השכר שתשיג עתה בעולם הנצחי.

פ' ד' בו יבאר ענין תענוגי עולם הזה.

הנה נמצא בנינו אנשים כאלה שהם מאמינים בה' ובתורתו, ובכל זאת הם ילכו בדרכי החפשים הכופרים, והוא יען שהיוצר הרע גבר עליהם ומשך אותם לילך בדרך החפשים, וקשה לחם לפרד מדרכיהם יען שנדמה להם שהדוב שוכב על חדרך, שבאם ילכו בדרך היהדות אזי יהי' מוכרחים להפרד א"ע מכל תענוגי עולם הזה, ויהי' מוגדרים מכל עברים והעולם יחשך בעדם, אבל באמת אם נפרש

ונברר את ענינו תענוגי עול' הוה' אזי נראה ונוכחה לדעת' שבאמת הוא ההפך שרק החרדים הם טועמים טעם תענוג עיה' אבל לא החפשים

ראשית הנה זה מוסכם מכל הפילוסופים שכל תענוגי עול' הזה הם רק הבל הבלים שרק הדמיון חסוב מטעה אותם, שידמה להם שיקבלו מזה תענוג אבל באמת לא יקבלו מהם שום תענוג. הנה גין אותם האנשים אשר ימסרו את נפשם למלאות תאוות חיי בשרים ולבלות את יומיהם ושנותיהם בבתי זימה ובבתי תיאטראות ובבתי מרזח ומשחקים תמיד בקלפים, ונדמה להם שהם מקבלים מזה תענוג. אבל באמת הם רק כעבדים משועבדים לכל תאוותיהם אשר אין ביכולתם להפרד מהם, והם מוכחישים את כח גופם ומאבדים את ממונם על תאוות של הבל ואינם נחשבים כלל מן הישוב ואין לנו מה לדבר גינם. אבל נברר את ענין ההיים של האנשים החפשים העשירים העוסקים בישובו של עולם, והם עובדים תמיד לילות כימים במסחר ובמלאכה ואין להם מנוחה לא בשבתות ולא בימים טובים כי טרודים תמיד בעסקיהם ותמיד הם מיגיעים את עצ' לצביר ולאסוף הון רב יותר ויותר, ולא יתנו חשבין לנפשם כל יומי חייהם בער מי ולשש מה יעמלו כל כך, איזה תועלת ואיזה תענוג יקבלו מכל זה, כי סוף כל סוף ימותו ועזבו לאחרים הילם הנה כל עמלם הוא רק בשביל התענוג היינו בכדי שיוכלו לחיות חיי הרוחה עם כל התאוות אבל לעולם לא ישיגו את כל התאוות שהם רוצים בכדי שיוכלו לקבל מהם תענוג אחר כך. יען שהתאוות של האדם הם גדולות מאד כי באם יש לו מנה רוצה מאתים ואם יש לו מאה אלפים ירצה עוד יותר, ולא ימלא לעולם את כל תאוותיו, כמה שאמרו חז"ל שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו, וכל ימיו הוא בדאגה על אשר אינו יכול למדאות את תאוותו וממילא אי אפשר לו לבא לעולם לכלל תענוג. שנית הוא אינו יכול להתענג מכל מה שיש לו, יען שזהו מוסכם מכל הפילוסופים שתענוג תמידי אינו תענוג, כי הנה למשל אם יבא העני אל בית העשירי ויראה אותו איך שהוא יושב בדירה נאה ומפוארה ואוכל סעודה טובה מכל מעדני מלך, ונדמה לו שהעשיר יקבל מזה רוב תענוג ואם הוא יושב במקומו אזי ה' מתעבה מרוב תענוג אבל באמת העשיר לא ינה מזה כלל יען שאין זה דבר חדש אצלו ותענוג תמידי אינו תענוג, וגם העני הוא יושב במקומו לא היה מקבל מזה רוב תענוג כמו שהוא מתאר עתה בדמיונו יען כי באם נשים לב להרגשות נפשותינו, אזי נמצא עוד חסרון שלישי

בענינו התענוג. היינו שכל אדם שהוא משתוקק להשיג איזה דבר, ונדמה לו שכאשר ישיג הדבר הזה יקבל מזה רוב תענוג, אבל לבסוף כאשר ישיג את הדבר, לא יקבל ממנו התענוג שצייר בדמיונו מקודם כי כן הוא טבע הדברים של תענוגות הגשמיים שהם ערובים ומתוקים טרם ישיג אותם, אבל משהשיג אותם לא יקבל מהם רוב תענוג. סוף דבר הנה אנו רואים לפנינו עולם מלא תענוגים אבל אין בני האדם מתענגים מהם. כי זהו רק האדם הבונני, או העני יוכל לקבל קצת תענוג תכף לאחר שיתהו' לעשיר, עד אשר יתרגל לעשרו או העני שהי' חסר לו מקודם לחם לאכול ואחי'כ כשישיג הלחם יאכלנו בתענוג אבל העשירים שלא חסר להם מעולם מאומה, לא יקבלו תענוג משום דבר, ואף גם לאחר כשיקבלו תענוג מן הדברים שלא הורגלו בהם, גי'כ לא יהי' מהם שובעי רצון כל כך, ועוד יקבלו מהם איזה אי נעימות עד אשר ימצאו אף במאכלים היותר טובים איזה חסרון, והם בעצמם אינם יודעים את טעם הדבר. אבל הטעם לזה הוא יען שמכל תענוגי עול' הזה אינה יכ לה להתענג רק נפש ההוטרית, אבל נפש הרודני' שהיא נפשו העקרית אינה יכולה להתענג מהם, ולהיפך נפשו עליו תאבל, ולכן אינה יכולה להיות התענוג בשלמות. אבל מי הוא אשר יכול לקבל תענוג בשלמות, הוא דוקא איש ההולך בדרך היהדות הוא מקבל תענוג מאותם התענוגים, שהם תענוגים גשמיים וגם מצוה כמו תענוגי מאכלו שבתות וימים טובים אשר מהם יתענגו שתי הנפשית כאחת, וטעם התענוג של החרד בשבתות וימים טובים, שאז יסורו ממנו כל הדאגות והטרדות של ימות החול, והוא משכים והלך לבית המד' להתפלל, ואחי'כ יבא לביתו ויתענג במאכלי שבתות וימי' טו', תענוג כזה לא יוכל החפשי לטעום כל ימיו, יען שזהו תענוג רוחני אמיתי ולכן המליצו הז"ל שבשבת שורה על היהודי נשמה יותרה ושבמאכלי שבת נמצא תכלין ששבת שמה. ועוד יש מעלה יותרה להחרד על החפשי כי החרד יעסוק במסחרו ובמלאכתו, ומקים גם מצות בממונו, והוא מקיה שיש לו אחרית ותקיה לכל עמלו, שיקבל שכרם עבירם בעולם הנצחי, ובהתקוה הזאת ינעם לו גם הי' עולם הזה, אבל החפשי לא יקבל תענוג בעולם הזה כאשר בארתי, ובדרך כלל הי' עויה הם היים של יסורים וצער כל אחד לפי ערכו, ועוד ידאג לבו בקרבו אולי עוד יקבל עונש בעולם הנצחי, בעד מעשיו הרעים, אם כי לא יאמין בזה, אבל מידו ספקא לא יצא, כי לא תמצא שום חפשי בעולם, שיאמר שהוא יודע בודאי שלא נמצא שום

שכר ועונש בעולם הנצחי. ויקבל מזה מוסר כליות ויפלו בלבו הרהורי תשובה ועצבות, כמא' חז"ל רשעים מלאים חרטות. וזהו שנדמה להם שהדוב הוא שוכב על הדרך ושוהו דבר כבד לילך בדרך היהדות. זהו רק טענות היצר. כי באמת אין הדוב מאוים כל כך כמו שמציירים אותו כי איזה כבוד יש בדברי אם יקום בבוקר ויתפלל ואם ירצה לאכול יטול ידיו כדינם. ואח"כ יברך ברכת המזון, ויתפלל מנחה ומעריב. אשר לכל זה אינו צריך רק שעה אחת ביום. ובוה יגרום תענוג רוחני לנפשו הרוחני. אם יתפלל בכונה הנה זה כבד רק למי שלא התרגל בהם או למי שהשליך אותם אחרי גיוו. אבל לוא יעשה נסיון לקבל עליו לילך בדרך היהדות ויתנהג כן חדש או יותר וישמור את השבתות ואז יתענג מזה נפשו הרוחני ולא ירצה עוד לחזור לדרכו הרעה הקודמת. אם כי מקודם לא ירצה לעשות מצות אבל לאחר העשי' יקבל מהם ענג. וזהו תלוי לפי ערך הנפש הרוחני השורה בו. כי מי שנכשו יותר טובה, תתענג יותר מן הנצות. ותקבל צער יותר מן העבורות. הנה נמצאים בנינו אנשים מלומדים אשר יתבישו לילך בדרך היהדות כי איך יתנהגו גם הם ככל אנשים פשוטים הלא אדונים הם. אבל באמת נמצאים בערי גרמ' אנשים מלומדים פריפוסדים גדולים ולא יתבישו כלל לילך בדרך היהדות והם שומרים תורה ומצות. עוד יותר מן החרדים הנמצאים בערי ליטה' וואל ה' שיתרבה החכמה והדעת בישראל ויהי' לנו אנשים מלומדים וחרדים גם יחד ויתרום קרן ישראל.

תוכן הענינים.

מאמר א' בו יבאר שיטת המאמינים ושיטת אריסטו ושיטת פנטאיזמוס ושפינאזע.
 מאמר ב' זייטע 82 בו יבאר השתלשלות המאטריאליזמוס הפסיכא. אגייע של שיתוף הרעיונות אדיאליזמוס ועוד שאר שיטת של פילוסופים ומעביר תחת הבקורת שיטת המאטריאליזמוס. יבפ' ג' וד' זייטע 41 יבאר שבע חידות די בארומאן.
 מאמר ג' פ'א' זייטע 53 יבאר אופן התהות של טבע החי ואיך מחי' הנפ' את הגוף.
 פ' ב' יבאר פליא" הצמחים. פ' ג' וד' זייט 65 יבאר פליאות הטבע של בעלי חיים.
 פ' ה' יתן פתרון נכון לכל הפליאות הטבע של בעלי חיים וגם יתן פתרון לכל החילוקים הנמצאים בין נפש האדם לנפשות בעלי החיים. פ'ו מגלה סוד הבריאה.
 מאמר ד' יבאר איך ששיטת דרווין ושיטה החדשה של התהוות העולם הם נגד טבע המציאות וח'כ האסטראנאמיע מאמר ה' יבאר ענין תורה מן השמים ותענוגי עול הזה.